Cato Moralizatus, seu Speculum regiminis cum commentariis Philippi de Bergamo et epistola fratris Roberti de Euremodio.

Contributors

Bergamo, Philippi de.
Euremodio, Robertus de.

Publication/Creation

[Lyons] : [M. Huss], [1485?]

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/b9nfkff5

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

EARLY PRESS FRAGMENTS

MEMMINGEN 1486.

G F
Man Wy
K/36 Bro/83
Case 2.e.18.

1) Albert Kunne began to print at Memmingen about 1482. His Voragine appeared in 1483. This present book is ~~[illegible]~~ Decretorum ~~of the Decretals~~ by Paulus Florentinus & was printed by Kunne in 1486. It is complete. No Paper marks!

2) The second work in this volume is a Commentary on the Metrical Precepts. The type is German but the press is not known. The Paper-marks are various including (1) a Crozier (2) a Gothic [illegible] (3) a (4) a fox? (5)

1) Hain *7161
Proctor 2780. B.M. II, 604
Florentinus (Paulus) Tabula Optima super Breviario Decretorum.
Memmingen: A. Kunne. 1486

2) Hain 4731. Cop 1517, 1518.
Proctor 8689 Pellechet 3421
G K W. 6298
Cato.
Cato moralizatus.
[Lyons]: [M. Huss] c. 1485

43223(2)

precepto. Utere virtute. Et in ſecundo
queſito. et ibi require ꝓut libet ꝛc.
¶ Querere poſſet aliquis de tali
D queſtione videlicet vtrum fortitudo ꝓ
cellat omnes alias virtutes. Et primo
videtur ꝙ ſic. Dicit enim ambroſiꝰ in
primo de offic. ꝙ fortitudo velut ce/
teris eſt excellentior. Preterea dignior
eſt perſona hominis ꝗ̃ res eius. ſ; for
titudo eſt circa perſonaʒ hominis quã
aliquis periculo mortis exponit pro/
pter bonum virtutis. Juſticia auteʒ et
alie virtutes morales ſunt circa alias
res exteriores ergo fortitudo eſt preci
pua inter virtutes morales. ſed contra
eſt quod tulliꝰ dicit in primo de offic.
Juſticie virtus ſplendor eſt maximus
ex qua viri boni nominantur. Hijs op
pinionibus rñdet beatus thomas qui
eam format in. ij. ij. q. cxxiiij. dicens ꝙ
ſicut auguſtinus. viij. de trinitate dicit
ꝙ in hijs que non mole magna ſunt
idem eſt eſſe maius quod melius. vñ
tanto aliqua virtus maior eſt quanto
melior eſt. bonum autem rõnis eſt ho
minis bonum ſm dyoniſium. c. iiij. de
diuinis nominibus. Hoc quidam bo/
num eſſencialiter habet prudentia que
eſt perfectio rationis. iuſticia auteʒ eſt
huiuſmodi boni factiua inquantum. ſ.
ad ipſam pertinet ordinem rationis
ponere omnibus rebꝰ humanis. Alie
autem virtutes ſunt conſeruatiue huiꝰ
boni inquantum. ſ. moderantur. ſ. paſ/
ſiones ne abducant hominem a bono
rationis et in ordine harum fortitudo
tenet locuʒ precipuum quia timor peri
culorum mortis maxime eſt efficax ad
hoc ꝙ hominem faciat recedere a bo/
no rationis poſtꝗ̃ ordinatur tempe/
rantia. quia etiam delectationes tactꝰ
maxime inter cetera impediunt bonũ
rationis. Jllud autem quod eſſentiali
ter dicitur potiꝰ eo ꝙ dicitur effectiue
et hoc etiã potiꝰ eſt de eo quod dicit̃
conſeruatiue ſm rationeʒ impedimenti
vñ inter virtutes cardinales pruden/
tia eſt potior. ſcđo iuſticia. tertio forti

tudo. quarto tꝑantia et poſt has cete
re virtutes. ¶ Ad primũ ergo dicẽ
dum ꝙ ambroſiꝰ fortitudinẽ alijs vir
tutibꝰ ꝓfert ſm quandã generalẽ vti
litatẽ ꝓut. ſ. in rebus bellicis ciuilibꝰ
ſeu domeſticis vtilis eſt vñ ipſe ibidẽ
ꝓmittit. ¶ Nũc de fortitudine tra
ctemꝰ que velut excelſior ceteris diui
ditur in res bellicas ⁊ domeſticas. Ad
ſcđm dicendũ ꝙ homo nõ exponit ꝑ
ſonã ſuam mortis ꝑiculo niſi ꝓpter iu
ſticiã ↄſeruandã et iđ laus fortitudinis
quodãmodo ex iuſticia dependet. vñ
dicit ambroſius. j. de offi. ꝙ fortitudo
ſine iuſticia iniquitatis eſt materia quo
enim validior eſt eo ꝓmptior eſt ut in
feriorem opprimat ꝛc. ⁊ ſic patet ve/
ritas queſiti.

¶ Decimumnonum pre/
ceptuʒ ſcđe partis metrice

NE te collaudes nec te
culpaueris ipſe. Hoc
faciunt ſtulti quos
gloria vexat inanis.
¶ Autores ſciẽtie ꝓſpectiue ↄſue/ A
uerunt cãʒ triplicẽ aſſignare quare pe
ius videãt qui hñt oculos ꝓminentes
ꝗ̃ oculos ꝓfundos hñtes. Prima cã
eſt q: ꝓfundꝰ oculꝰ eſt magis a no/
cumẽtis exterioribꝰ elongatꝰ. Scđa ẽ
q: in oculo ꝓfundo ṽtus viſiua am/
pliꝰ adunat̃ eo ꝙ magis interiꝰ ꝓfũ
datur. Tertia cã eſt q: ꝓfundꝰ oculus
ad neruũ cõem ꝓpinqꝰ accedit in quo
neruo virtus viſiua ſicͭ in fonte ↄſiſtit
Ex ↄſimilibꝰ cauſis vera ſapientia ma
gis ↄcedit hoibꝰ hũilibꝰ ꝗ̃ vane glo
rioſis ⁊ ſupbis. Prio quidẽ q: hũilitas
eſt maxĩe a ꝑiculis elõgata et iđ nouit
vane glĩe declinare ꝑicula hoc aũt eſt
iniciũ ſapientie ſcire. ſ. mala ſpũalia int̃
que ↄnumerat̃ vana gloria hũiliter de
clinare. Scđo q: hũilitas bona ſua ꝑ

vanā gloriā nō oſtentat ſed magis cō
gregat et occultat et q̄nto amplius ten
to videt pfectius. vn̄ ſicut dicit plinius
in.ij.li.naturalis phie. Oculus ex īis in
pfundo putei videre pōt ſtellas in ce
lo. Ideo dicit ptholomeus in principio
almageſti. Qui inter ſapientes eſt hu
milior exiſtit ſapientior ſicut locus pro
fundior magis habūdat aquis ceteris
locubus. Tertio qꝛ hūilitas eſt maxime
deo ppinqua. Deutro.xxxiij. Qui ap/
ppinquāt pedibus eius accipiūt verba
illius. Qui ergo voluerit ad verā ſapiē
tiam puenire ad illū dʒ p humilitatem
accedere qui ſciaꝝ dn̄s eſt.j.reg.ij. In
quo ſunt oēs thezauri ſapientie et ſcie
abſcōditi.ad coll.ij. ¶ Cū igitur ad
verā ptineat ſapiam gloriā in cōſciētia
et non in laudibus hominū querere p
ut.ij.ad corinth .ij.oſidit apl's dicens.
Gl'a nr̄a hec eſt teſtimoniū ↄſciētie nr̄e
Ac etiā doctor ille greg. in omel.de.x.
v'ginibus hoc idē ſignanter aſſerere vi
det dicēs. q̄ prudētes v'gines dicunt
ille qui oleū in ſuis aſſumpſerūt vaſis
p quod dat intelligi q̄ leticiā bonorū
operū in corde et ↄſcientia recōderūt
Econuerſo d fatuis v'ginibus dr̄ p quas
vane gl'e cupidi intelligant. qꝛ nō ſum
pſerūt oleū in vaſis ſuis.i.que leticiaꝫ
bonoꝝ operū in laudibus hominū po
ſuerunt idō a regno eterno excluſe me
rito fuerūt. ¶ Attendēs igit autor
q̄ nihil qd̄ tm̄ auditorē vere ſapientie
ab ipſius ſtudio vl' amore retrahere fa
ciat quantū iactātie ſiue inanis gl'e vi/
ciuꝫ p tanto ipō auditori ſpāliter hoc
ſuū p̄ceptū p cuius doctrinā ab hoc vi
cio retrahi oꝫ p̄bet fore penitus obſuā
dū dū dicit. Nec te collaudes ꝛc. quaſi
velit autor innuere q̄ magnificare te nō
debes iuxta illud pver.xxvij. Os alie
nū laudet te nō tuū. qꝛ ōis laus in p
prio ore ſordeſcit. Nec etiā teipſum cul
pabis. qꝛ inanis gl'e cupidi aliqn̄ ſeipos
cōmendāt vel aliqn̄ culpant et tn̄ aīo
vt ab aliis laudent culpant ſe. Sed re
uera in pn̄ti vita nullus debet ſe lau/
dare nec etiam ab alio laudari velle.
Rō eſt quia ſi cogitat tempus p̄teritū
videbit q̄ multa fecit. vn̄ dolere debꝫ
Si futurum imminere videbit multa
vn̄ debet timere. Si pn̄s inueniet in
ſe multos defectus p quibus erube/
ſcere debet et ſe hūiliare. Quō igit hō
debet ſe laudare vel laudari velle qui
hꝫ cām tāti doloris timoris ꝛ ruboris
Vn̄ p huius primi metri intelligentia
et obſuantia eſt breuiter ſciendum q̄
tria ſunt per que quis debet a ppriis
laudibus ſe abſtinere. Primū eſt ſui/
ipſius impfectiōis conſideratio. Scdm̄
eſt prauorū ex hoc ad inuidiā puoca/
tio. Tertiū eſt mercedis boni operis
excluſio. ¶ Pro primi declaratione B
eſt breuiter ſciendū q̄ nemo ſm̄ hūa/
nas leges adeo tante pfectionis exiſtit
quin ex aliqua ſui pte impfect' ꝛ vitu
perio rapiat obnoxius. Propter quod
nullus laudare ſe debet vel etiam pōt
Vn̄ gloſa ambroſij in ſmone cōfeſſoꝝ
ſic dicit. Lauda nauigantis felicitatē ſꝫ
cū puenerit ad portū lauda ducem vir
tutū ſed cuꝫ perductus eſt ad triūphū
Quis aūt viuens pōt tute et ſine trepi
datione laudari qui etiā de p̄terito me
minit ſe habere qd̄ doleat et de futu
ro ſibi ſupeſſe qd̄ timeat quaſi dicens
nullus. ¶ Pro ſcdi declaratione eſt
etiam ſciendū q̄ p hoc q̄ homo coraꝫ
aliis ſeipſuꝫ laudat et virtutes ſuas p
pellat coram prauorum et maxime ſu/
perborum ex hoc puocat ad inuidiaꝫ
triſticia enim in eoruꝫ cordibus de bo
nis auditis generata animantur ipſuꝫ
iactatorem deprimere ne ſuperexcedat
Vnde per hoc q̄ homo ſeipſum lau/
dat corā aliis qui cōmuniter inuidi ſunt
et ſuperbi parat ſibi caſum et ruinam.
hoc eſt quod in omel. dicit grego. De
predari deſiderat qui thezaurum pub
lice in via portat. ¶ Pro tertij de/
claratione eſt breuiter inſuper intelli/
gendum q̄ per hoc q̄ homo ſe laudat
et gloriam ab hominibus querit in to
to vel in parte boni operis mercedem

perdit. vnde greg. in om̄l. virginū. Cō
pellor dicere vt et bona que agatis cū
magna cautela teneatiſ ne ꝑ hoc quod
a vobis rectū geritur fauor aut gratia
humana requirat ne appetit9 laudis
ſubrepat ⁊ qđ foris oſt̄dit intus a mer
cede euacuetur. ¶ Quo ad hāc pri
mi metri ꝑticulam vicȝ. Nec te collau
des. querere aliquis poſſet vtrum ia/
ctans ſe đ aliqua virtute veriſimiliter
careat illa vel eam realiter habeat.
Huic queſito breuiter rñdetur ꝙ quis
ſeipſam de aliqua virtute laudans ꝓ
babiliter credi pōt ꝙ careat virtute il
la quam de ſe predicat. Cuius ratio eſt
quia ille qui habet bonū aliquod mō
perfectiori veriori et potiori non curat
illud habere modo imperfectiori falla
ciori et debiliori. verbi gratia qui ha/
bet aliquod in re non curat illud habe
re in ſpe et ſi curaret illud habere mō
imperfectiori ⁊ debiliori ſignū eſſet ꝙ
nō haberet illud modo perfectiori. vn̄
quando aliquis laudando ſe curat eſſe
virtuoſus et prob9 in eſtimatione ho
minum coram quibus laudat ſe ſignū
eſt ꝙ non eſt virtuoſus vel probus in
re. ¶ Confirmatur hec ratio quia
vnuſquiſqȝ maxime nititur apparere
illud in quo eſt defectuoſus quia quili
bet naturaliter nititur occultare defe/
ctum vnde videmus ꝙ mulier turpis
cōmuniter ſe magis ornat ꝗ̄ pulcra. Et
claudus plus vult ambulare et balbu
ciens loqui ⁊ hoc eſt quod dicit poeta
Nitimur inuetitum ſemper cupimuſqȝ
negata. Sic interdictis imminet eger
aquis et aque furtiue dulciores ſunt ce
teris. puer. ix. capitulo. ¶ Si ergo
aliquis per laudem querit virtuoſus
apparere in eo de quo laudat ſe videt̄
eſſe ſignum a cōmuniter accidentibus
ꝙ non ſit virtuoſus. ¶ Confirma/
tur etiam antedicta ratio per rationeȝ
quam tradit ph̄us. iiij. ethicor̄. dicens
ꝙ virtuoſi laudem non appetunt ⁊c̄.
¶ De hac materia vide ſupra in. xiiij
p̄ime partis metrice precepto. Cum te
aliquis laudet. Ibi laudatio paſſiue te
netur hic actiue quia dicit. Nec te col/
laudes. ¶ Pro intelligētia huiꝰ me
tri prime particule magis in ſpeciali eſt
de tali queſtione querendum vel inue
ſtigandum videlicet vtrum iactantia
ſit peccatum mortale. Reſpondet ſcūs
thomas. ij. ij. q. cxij. dicens ꝙ iactantia
dupliciter conſiderari poteſt. vno mō
ſm̄ ſe et ſic tunc eſt peccatum mortale
quando ſcȝ aliquis iactās ꝓfert quod
eſt contra gloriaȝ dei. Ezech. xxiij. Ele
uatum eſt cor tuum et dixiſti de9 ego
ſum. Vel etiam contra caritatem ꝓxi
mi ſicut cum quis ſe iactando ꝓrum/
pit in contumelias aliorū ut Luč. xviij
Non ſum ſicut ceteri homines rapto
res ⁊c̄. Sed ſi non ſit contra gloriam
dei vel etiā caritatem proximi erit pec
catum veniale. Alio modo poteſt cōſi
derari iactantia ſm̄ ſuam cauſam et ſi
quideȝ procedat ex ſuperbia vel inani
gloria tali que ſit peccatum mortale et
ipſa erit mortale. alias erit veniale. Si
vero ſit propter appetitum lucri perti
nere videtur ad deceptionem proximi
vel ad damnum et ſic magis eſt pecca
tum mortale. ſed nec hoc ſemper quia
poteſt eſſe tale lucrum ex quo ali9 nō
damnificabitur. ¶ Sequitur in me
tro. Ne te culpaueris ipſe. Pro iſtius
ſecunde particule intelligentia eſt etiā
ſciendum ꝙ hoc pertinet ad yronie vi
cium que eſt pars mendacij cuȝ ſcilicȝ
minora đ ſe dicit ꝗ̄ in rei veritate ſint
vt ꝑȝ ꝑ ariſto. iiij. ethi. Vn̄ hinc ſum
pta occaſione puto vtile de tali que/
ſtione querendum videlicet vtrum
yronia ſit peccatuȝ et quale. Hanc que
ſtionem ꝑtractat btūs thomas in ſc̄da
ſc̄de. queſtione. iij. dicens ꝙ minora de
ſe dicere poteſt contingere dupliciter.
Uno modo ſalua veritate dum. ſ. ali/
quis maiora que ſunt in eo tacet et
quedaȝ minora profert et hoc mō nō
pertinet ad yroniam et eſt peccatum
ſm̄ genus ſuum. ¶ Alio modo dicit
quis minora declinando ſcȝ a veritate

pncia cum aſſerit de ſe aliqđ vile quod
in ſe non recognoſcit aut cum negat
aliquod magnū quod tñ percipit in ſe
ipſo et ſic ptinet ad yromā et eſt ſemp
peccatū nulla.n.cauſa mentiendi eſt ut
dicit aug.de verbis apłi in canone. cū
hūilitatis.xxij.q.ij. Ubi đr cum humili
tatis cauſa mentiris ſi non eras pecca
tor mentiēdo efficieris. Hoc faciūt ſtul
ti quos gloria vexat inanis ¶ Pro
intelligentia huius ſecundi metri et ob
ſeruantia eſt vtriqꝫ ſciendū ꝙ gloria di
uiditur in verā et vanā. Uera diuidit̄
in veram ſimpliciter et veriorē et ve/
riſſimā. Uera ſimpliciter eſt teſtimo/
niū bone conſcientie qñ.ſ. aliquis nul
lius peccati conſcius eſt. hec aūt eſt de
qua loquitur apłs.j.ad corinth.ij. Glo
ria noſtra hec eſt teſtimoniū conſcien
tie noſtre. Uerior qñ dulcedo ſpūſſan
cti manifeſte ſentitur qñ ſpūſſanctꝰ te
ſtimoniū dat ſpiritui noſtro ꝙ filij dei
ſumꝰ. Ueriſſima gloria eſt eterna. Itē
vana gloria diuiditur in dyabolicam
⁊ humanā. Dyabolica eſt qñ quis de
malicia ſua gloriatur. de hac dicit ps.
Quid gloriaris in malicia. Hūana diui
ditur in carnalē et ſpūalem. Carnalis
mundanorū eſt que in veſtiū pulcritu
dine in diuiciaꝝ multitudine in digni
tatū altitudine et in deliciarū amplitu
dine et ſimilibus conſiſtit. hec carnaliſ
lumini compatur quod de nocte lucet
et nō de die vt ſunt lumina quorundā
vermiū qui dicūtur noctiluce et ſcame
piſciū et ligna putrida. ¶ Sic mo
raliter in preſenti nocte culpe et igno/
rantie vane glorioſi et delicioſi molli
bus induti et diuites ſeculi apparēt lu
cidi ⁊ clari ſed in magno iudicij die eo
rum tenebroſitas apparebit. Unde ſa
piens quidam vanaꝫ glorā et mundi
vanitatem ſic deſcribebat videlicet. iu
uenculam rethe induтam habentem
ſcriptum in fronte mecuꝫ eſt iuuentꝰ
et ſponſalitas in pectore autem meeū
ſunt diuicie et gloria. in veſtimentorꝫ
ſimbrijs ſcriptum erat ſed hec omnia
vanitas. ¶ Moraliter vanitas mū
di non apparet dum rethe circumuo/
lutum eſt hoc eſt dum viuit ſꝫ poſt de
ceſſum tunc foraminoſum totaliter ap
paret hoc vult dicere ꝙ homo in fine
vite ſue dum deſcenſus iacet mortuꝰ
apparet quis et qualis eſt. Et quia in
ſimbrijs ſcriptum erat hec omnia va/
nitas per hoc intelligi debet ꝙ vani/
tas mundi non apparet nec in medio
nec in principio ſed in fine que ad per
ditionēꝫ adducit. ¶ Spiritualis ve
ro gloria eſt ypocritaruꝫ. hec autē val
de eſt periculoſa quia per vanam glo
riam ſuorum operum laborem perdit
ypocrita. Unde ypocrite ſicut tigridi
aliquando contingere conſueuit dicit̄
enim ꝙ quando venator catulos tigri
dis ſecum apportat in via diuerſa po
nit ſpecula in quibus tigris ſe aſpiciēs
et ex hoc ſe arreſtans credens ymagi
nem ſuam quaꝫ videt in ſpeculis ſuos
eſſe filios venatorem non proſequi/
tur et ſic taliter deluſa eos perdit.
Sic moraliter dyabolus opera ypocri
te rapere volēs coram eo diuerſas lau
des apponit quibus ypocrita per com
placentiam arreſtat et ſic ſuorum ope
rum meritum perdit. ¶ Licet enim
ab omnibus gloria contemnenda ſit ⁊
conculcanda precipue tamen a clauſtra
libus eſt euitanda. vnde hieronymus
Prima virtus monachi eſt iudicia ho
minum contemnere. Licet autēꝫ cōtra
huiuſmodi vicium vane glorie multa
reperiantur remedia vnum tamen de
multis perſtringam. Primum igitur et
principale remedium contra vanā glo
riam eſt bonorum operum abſconſio.
Hoc remediūꝫ exo.iiij. in manu moyſi
que leproſa apparuit figuratur que dū
eam poſuiſſet in ſinu facta eſt ſimi/
lis carni relique. vnde greg. Ille pōt ⁊
dꝫ bonū quod agit publicare q pfecta
hūilitate fundat̄ et nllā elatiōe ɔtingit̄
Quantum iſtud peccatū ſit piculoſum
et graue eius declarant defectus quī
ſeptem ſunt qui per ſeptem inanis glo

tes condant̄ ꝑut dicit grego9. qui om/
nes virtutes ſine humilitate cōgregat.
quaſi pulverem in ventum portat.
¶ Sed hodie in collegijs doctores ſu
perbos et nō humiles habem9 qui an
te volunt ſupbe loqui q̄z audire p̄eſſe
cupientes. qui ſeipſos negligūt guber
nare. Cum tamē dicat bernard9 ad eu
genium papā. Nulla inquit ſplēdidior
gēma in omni ꝑepue ornamento ponti
ficis q̄z humilitas. que ſi amittitur illa
virtutū congregatio nō niſi quedā di/
citur ruina eſſe. ergo doctor ad modū
angelorū debet habere actum qui eſt
officioſa excuſatō mandatoꝝ ꝑ humi/
litatem ſummā. quia ſupbis deus reſi/
ſtit. humilibus autē dat gratiā Jacobi
iiij. Contra facientibus dici eis poteſt
qd̄ dicit autor. Turpe eſt doctori.
Scd̄o doctor ſeu alioꝝ rector ad mo/
dum archangeloꝝ debet habere actio
nem et ꝓprietatē que eſt ſtudioſa vir/
tus et revelatio ſecretoꝝ per doctrine
et virtutis influentiā. vt verificet̄ illud
yſa. lviij. Clama ne ceſſes et quaſi tuba
exalta vocē tuā. Sed o quā monſtruo
ſa res dicit bernard9 libro .ij. de conſi
deratione grad9 ſummus et anim9 in
fimus ſedes prima et vita yma lingua
magniloqua et manus ocioſa. ſermo
multus et fruct9 nullus. caput canū et
cor vanū. monſtruoſum enī eſſet ſi in
vno homine reperiret̄ q̄ haberet vnū
oculū maiorē reliquo. vel ſi eſſet aliter
coloratus. hoc tamen monſtꝝ revera
hodie in multis doctoribꝫ invenitur.
nam cum in nobis ſit duplex ocul9 in
tellectus vicꝫ et affectus. Sunt quidaꝫ
qui hos oculos habēt in colore diſſimi
les bonū docentes et aliud facientes.
Alij vero in magnitudine inequales.
nam multa diſcunt et pauca faciūt. mul
tum cognoſcūt et parum diligunt. mul
tum ſtudētes illuminationē intellectus
et parū curantes. de inflāmatione affe
ctus oculū intellectus illumiat veritas
oculū affectus caritas. vtrunqꝫ pariter
illuminari petebat david. Illumina ocu
los meos ⁊c̄. ¶ Cum autoris etiā dicto
concordat yſidor9 de ſummo bono li.
iij. dicens. Nihil turpius eſt q̄z ſi bonū
qd̄ quiſqꝫ ſermone p̄dicat. explere ope
negligit vnuſquiſqꝫ doctor et bone a/
ctionis et bone p̄dicationis habere de
bet ſtudiū. nam vnū ſine alio nō facit
perfectum interdū doctoris vicio ipſa
vera doctrina vileſcit. et qui non vivit
ſicut docet. ipſam quā predicat veritatē
contemnibilē reddit. facit in hui9 figu
ra. Exo. xxviij. Preceptū erat pontifici
vt portaret in pectore rationale iudicij
in quo eſſent veritas et doctrina. con
trarium facienti dici pōt. Turpe eſt do
ctori cum culpa redarguit ipſum.
¶ Tercio doctor ad modū virtutū de
bet habere actū ſeu ꝓprietatē que eſt
virtuoſa opatio miraculoꝝ per bone
opationis et converſatōnis efficaciam
Nam ſm̄ ſenecā. plus monēt exempla
q̄z verba. Ratio eſt. qꝛ efficatius cōclu
ditur factū ex facto. q̄z factum ex dicto
ſic concludit dn̄s Luce. x. Vade et tu
fac ſimiliter. et ipſe volens nos efficaci
us admonere. cepit prius facere q̄z do
cere. actuū primo. Vn̄ apl̄us ad thimo.
ij. In omnibꝫ teipſum prebe exemplū
bonoꝝ operum. in doctrina. in caſtita
te. in integritate et gravitate. qꝛ bone
opationis converſatio ꝯfundit inimicū.
edificat proximū. glorificat etiam deū.
Et beat9 hieronim9 dicit. erit in geſtu
tuo gravitas. in motu ſimplicitas. in in
ceſſu honeſtas. nihil decoris vel laſci/
vie. nihil petulantie vel levitatis in tuo
inceſſu appareat. in corporis enī geſtu
appareat animus evidenter ſpecieſqꝫ
corporis ſimulacꝝ eſt mentis figuraqꝫ
ꝓbitatis. Unde magna in oculo macu
la reputat̄ que in membris ceteris mo
dica cenſet̄. ſic etiā idem peccatū maio
eſt in doctore q̄z in alio. et ideo ſapien
ter doctoꝝ doctiſſimus ſcꝫ deus ipſe
ab ipſa premordiali creatione providit
vt in ſole non eſſet macula ſicut eam eſſe
videmus in luna. et ſic ſol eminet vni/
verſis vt radijs ſuis cuncta pluſtret.

B

Sic doctoꝛ quilibet quaſi alter ſol om
nibus p̄eminens ſinguloꜝ merita con
ſpicere debet. ad inſtar ſolis opeꜝ vir
tuoſorum exemplis quaſi quibuſdã ra
dijs debet lutũ fluidum ꝑ luxuriã de/
ſiccare.et congelatũ per auariciã et ra/
pinam impietatẽ et erogatõnem diſſol
uere. nam ſine miſterio ac notabili do
cumento raro vel nunq̃ʒ in ſacra ſcrip
tura de obſcuratione ſolis fit mentio
quin ſtatim obſequat̃ lune. et plerũqʒ
ſtelloꜝ obtenebratõ. Vñ yſa xiij. ſcribi
tur. Obtenebrat9 eſt ſol in oꝛtu ſuo.et
Joel̃.ij. Sol et luna obtenebrati ſũt et
ſtelle retraxerũt ſplendoꝛẽ ſuũ. Jn quo
moꝛaliter dat̃ intelligi. q̇ doctoꝛe pec/
cante cõſequenter peccant et populi ex
emplo illius ad peccandũ inducti. Dici
tur enim ecc̃.iiij. ſcõm iudicem populi
ſic et miniſtri eius.et qualis rectoꝛ ciui
tatis.tales et inhabitatoꝛes in ea.vnde
tu ſpecialiſſime qui es ſuꝑ alios conſti
tutus ad modũ virtutũ opoꝛtet te am
plius opari vt habeas illoꜝ actum qui
eſt virtuoſa opatio miraculoꜝ. Jn qui
bus autẽ qualiter et quomodo debeat
opari. require ſuꝑius in penult̃. proſe
p̄cepto. Jllud ſtude agere quod bonũ
eſt. vbi latiſſime habet̃ de materia. et
ibi vide de materia ſi placʒ. Contrariũ
autẽ faciens dici ei põt. Turpe eſt do
ctoꝛi. ¶ Quarto doctoꝛ ſeu rectoꝛ ad
modum poteſtatũ debet habere actũ
ſeu ꝓꝓꝛietatem que eſt refrenatio de/
monum ſeu aduerſarioꜝ ꝑ foꝛtiſſimã
reſiſtentiã in demones effugando.nam
pꝛinceps noſter beatus petrus in ſua
nos docet ep̃la pꝛima.c.v.dicẽs.aduer
ſarius noſter dyabolus tanq̃ʒ leo rugi
ens ꝛc̃. O vos dñi doctoꝛes pꝛincipes
et p̄lati ad modũ poteſtatũ refrenan
do demones aduerſantes. ſitis turres
et muri viriliter ſtantes firmi.quia con
tra hereticos ꝛ rebelles pugnare debe
tis.et a vobis autoꝛitatũ clipei debent
iugiter dependere. vt etiã ſi apponant̃
eoꜝ tendicule vt ſagittẽt in occulto re
ctos coꝛde.ſagitte ipoꝛum paruuloꜝ fi

ant plage eoꜝ vt cũ erepta fuerit ani/
ma veſtra de laqueo venantiũ fruſtra
iaciatur rethe ante oculos pennatoꜝ.
Nam doctoꝛ ſiue alioꜝ rectoꝛ qui de/
bet refrenare malicias hominũ dyabo
loꝛum debet eſſe ſicut turris et colum
na immobilis et nõ de facili moueat̃.
¶ Sed ꝓꝛhdoloꝛ ſunt aliqui qui nõ
ſunt muri ſed mures. nõ doctoꝛes ſed
raptoꝛes.nõ ſpeculatoꝛes ſed ſpiculato
res.non p̄lati ſed pylati.nõ deuoti ſed
tyꝛanni. Nota ſcõm canones et ſcrip
turas q̇ ſol quintupliciter accipitur vt
dicit̃. Pꝛimo nanqʒ ſol dicit̃ ipſe deus.
vnde dicit̃. Jlluxit nobis verus ſol.i.
deus pater. Scḋo dicitur ipſe chꝛiſt9.
vñ. Oꝛtus eſt nobis ſol iuſticie xp̄s de
us noſter. Malach.iij. Tercio dicit̃ ſol
filij manifeſtatio.vñ. Jn ſole poſuit ta
bernaculũ ſuũ.pſal̃.xviij. Celi enarrant
gloꝛiã ꝛc̃. Quarto dicit̃ ſol tꝑalis puni
tio.vnḋ. Sol non vret te ꝑ diem neqʒ
luna ꝑ noctem.p̄s.xij. Leuabo oculos
meos ꝛc̃. Quinto dicit̃ ſol tꝑm ſucceſ
ſio.vnḋ. ꝑmanebit cum ſole et ante lu
nam. ¶ Pꝛimo ſole omĩa ſunt cre
ata.vt.xij.q.ij.cum redemptoꝛ. ¶ Se
cundo ſole omnis homo illuminat.vñ
erat lux ve.ꝛc̃. Jo.j.xxj.di.cleros. Ter
cio ſole lucerna ſuꝑ candelabrũ ponit̃
vt luceat omnibus qui in domo ſunt.
Math.v. ¶ Quarto ſponſa.ideſt ec
cleſia xp̄i parturit̃.vnde in canticis. Ni
gra ſum ſed foꝛmoſa.cant̃.j. ¶ Quinto
tꝑalium ſucceſſio diſtinguitur. vt dies
menſis et annus.xxvj.q.vij.non obſer
uetur. ¶ Sed notandũ q̇ culpa do
ctoꝛum vel rectoꜝ plus nocet ſubditis
q̃ʒ alioꝛum qḋ ex duobus ꝓbatur vicʒ
Ex iure canonico.et naturali exemplo
¶ Pꝛimo iure et ſic.qḋ enim agit̃ a p̄e
latis faciliter trahit̃ a ſubditis. q2 ſunt
tanq̃ʒ ſignum poſiti ad ſagittam .vt in
decret̃. qualiter et qñ .ij. de accuſat̃. et
a quo debent ſuos ſubditos ꝓhibere.
multofoꝛti9 et ſeipſos nec põt coꝛrige
re cũ tacitus reſpõdeat eadem que coꝛ
rigit cõmiſiſſe. vt in canone. pꝛimũ di.

honeſta non debet inuidia ſʒ zelus bo
nus ꝓprie nūcupari.nā ſicut ſcribit pa
pias bonꝰ zelꝰ eſt ille cū quis nititur
que meliora ſūt emulari et ſic talis ze
lus intendens circa excellentias ⁊ vir
tutes eſt rōnabilis et laudandus.quia
rationalis homo non peccat ſi afficiat̄
vel triſtet̄ ex eo ꝙ virtutes ⁊ honeſta
bona nō habet que ꝑ ꝓximū poſſiden
tur.Et ꝓpterea dicit apl's.j.ad corinth.
xiiij.c.Emulaui ſpūaliter. vñ hierony.
ad atlethā de inſtructiōe filie ſic dicit.
Habeat ſocias cū quibꝰ addiſcat qbꝰ
inuideat et quaꝝ laudibus mordeat̄.
Si aūt talis triſticia eſt circa honora/
bilia bona peccatū eſt.quia ipſa triſti/
cia cōtrariat̄ paci et vero bono ſpūali
et aggrauari poteſt peccatū ipſiꝰ triſti
cie inquantū hijs qui triſtat̄. qꝛ tpalia
bona non hʒ que alius poſſidet diuer
tet a bono et ordine rōnis ⁊ ſm maiꝰ
C et minꝰ in ipſa paſſione triſticie.

Tertio poteſt homo contriſtari đ bo
no alteriꝰ ex eo ꝙ habens bonū hu/
iuſmodi ipē ſit indignꝰ ſʒ hec triſticia
non extēdit̄ circa bona honeſta. qꝛ ab
ſurdū eſt dicere ꝙ hō triſtetur ex eo
ꝙ ꝓximꝰ ne ſit dignꝰ facere iuſticiaʒ
vel caritatē habere. vel facere aliqua
opa ꝟtuoſa ſed ſolūmodo talis triſti
cia circa bona tpalia opatur viʒ cū qs
triſtatur de bonis tpalibus ꝓximi ex
eo ꝙ ipſe ꝓximus ipſis bonis tpalibꝰ
ſit indignus.tū quia ſicut monſtratum
eſt ſupra in ꝓma pte metrica precepto
xxiij.Si tibi ꝓ meritis ⁊c.Et in hac.ij
pte precepto.xij. Nolo putes prauos
hoies ⁊c. Ipſa tpalia bona ex diſpōne
iuſta vel dei ꝑmiſſione dignis et indi/
gnis ꝓueniant ad finē iuſte remunera
tionis correctiōis vel dānationis eorū
Idcirco talis triſticia eſt illicita qꝛ hoc
non eſt aliud ꝗ̄ʒ triſtari ex hijs que di
uina ꝑmiſſione vel diſpōne ꝓueniunt
ad iuſtā mortaliū premiationē vel pe
nam ¶ Quarto pōt homo triſticiā
habere de bono ꝓximi ex eo ꝙ ipē ꝓ
ximus habet et poſſidet bona ul' qꝛ ta

lem inuidū et dolentez in ipſis bonis
excedit. hec triſticia ꝓprie inuidia eſt
et ſemꝑ eſt malū qꝛ talis triſtat̄ đ bo
no et felicitate ꝓximi de quibus ex de
bito caritatis gaudare deberet ⁊ talis
fuit illa dyaboli nifanda inuidia ꝑ quā
parentes noſtros tēptauit ipſe hoſtis
noſter.qꝛ dolebat de bono et ſtatu ex
cellentie et innocentie ſue.đ qua dicit̄
ſap.ij.c. Inuidia dyaboli mors intro/
iuit in orbem terraꝝ. ¶ Quo ad ſe
cūdū queſitū viʒ vtrū ſit omniū pecca
toꝝ mater. Prīo videt̄ ꝙ ſic.vñ chri/
ſoſt.in oml'.lv. dicit ꝙ fera venenoſa
eſt inuidia negcia excuſatione priuata
omniū cauſa et mater maloꝝ igit̄ ⁊c.
In contrariū facit qđ ſcribitur thob.
iiij.Supbiam in animo tuo dn̄ari non
ꝑmittas.ex ipā.n.ſumpſit iniciū omnis
ꝑditio omne peccatū cauſat̄ ex ſupbia
vñ iniciū ſupbie hominis eſt apoſtata
re a deo qm̄ ab eo qui fecit illū receſ/
ſit cor eiꝰ qm̄ iniciū peccati eſt omnis
ſupbia.qui tenuit eā replebit̄ maledi/
ctis ⁊ ſubuertet eū in finē.eccl'i.x.ergo
non eſt inuidia mater omniū malorum
Huic contrario taliter rn̄det̄ qꝛ cū đꝛ
inuidia eſt mater omniū malorū hoc n̄
dicit̄ ꝑ ſe ſed occaſionaliter qꝛ hoc di
ctū inuidia eſt mater omniū maloruʒ
vno nocumentoꝝ quilibet nocet̄ ꝓxi
mo. Sed cū ſupbia dicit̄ iniciū omīs
mali hoc intelligit̄ ſiue in ſeipſo ſiue in
alio.Vñ ſupbia dyaboli iniciū eſt oīs
mali ſiue in dyabolo ſiue in alio.Vnđ
inuidia eſt mater omniū maloꝝ.i.no/
cumentoꝝ in genere.ſ.reſpectu ꝓximi
ſupbia vniuerſaliter reſpectu alteriꝰ ⁊
ſui.Dyabolus malo inuidie deiectus ē
apoc̄.xx.xix.di.ſcōm.vñ etiā.j.macha.
c.viij.ſcribitur.Nō ſit inuidia neqʒ ſce
lus inter vos. de offi.cuſto.c.j. Et ſic
patet veritas premiſſoꝝ queſitorum. D
¶ Pro ſcđi etiā metri intelligentia
clariori.ſ. Que ſi non ledit ⁊c.Eſt an
notandū ꝙ ouidius maior qui dicitur
methamorphoſeos in ſecundo volu/
mine circa finem fabula. xviij. valde

pulcre et ꝓprie deſcribit effectus inui
die nociuos quibꝰ oñdit ꝙ multipli/
citer ledit tam ipm inuidum ꝗ̃ illũ cui
inuidet. inducit enim fabulaꝫ in qua di
citur ꝙ quedaꝫ dea.ſ.pallas iuit ad do
mũ inuidie in qua fabula denotat ꝗ̃
plures effectꝰ inuidie p quos autoris
ꝓceptum verificatur. viꝫ ꝙ moleſtum
eſt ipſam ſuſferre ꝛc̃. Quanꝗ̃ deſcri/
batur metrice.tamen vtilius et intelli
gibilius ac delectabilius deſcribit ꝓ/
ſayce ſub hac forma viꝫ primo metrice
Protinus inuidie nigro ſcalentia tabo
Tecta pallas petit domꝰ eſt mus in
vallibus eius. Abdita luce carens non
villi pũia vento. Triſtis et in naui ple
niſſima frigoris aque. Igne vacat cali
gine ſemper habundat. ¶ Modo
ꝓſayce. Inuidia habitabat in domo ni
gra et ſubterranea carẽte ſole hec etiã
triſtis frigoribꝰ plena. lumine priuata.
caligine ceca. ore pallida. facie macra.
aſpectu torua. pectore fellea. dente ru
biginoſa. ſemp vigilans. raro dormiẽs
curis ſollicita. ſucceſſibus alienis affli/
cta. hec vnã virginẽ que aglamuros
dicebatur arripuit ipſamqꝫ ſtatim in
fecit et nigrũ lapidẽ effecit ¶ Mo
raliter reuera inuidia ad litterã in ſuis
poſſeſſoribus videt̃ omnes predictos
effectus atqꝫ conditiones habere qui
colligi poſſunt ex filiabus ipſius pec/
cati inuidie. nam ex inuidia naſcuntur
quinqꝫ filie. Prima nãqꝫ filia eſt odiũ
que eſt velle malũ alicui et nolle bo/
num. Secunda eſt exultatio in aduer
ſis proximi. Tertia eſt afflictio in ꝓ/
ſperis ꝓximi. Quarta ẽ ſuſurratio que
eſt detractio latens. Quinta eſt detra
ctio hec autẽ fit in aperto quia intendit
melior apparere illo cui detrahit. nam
etiã inuidi cõmũiter ſunt nigri ſicci pal
lidi et macri. et iſti dicuntur in aratro
habitare quia.ſ.ab hominuꝫ preſentia
ad loca fugiunt occulta. ſunt.n. ſatur/
nini conuerſationẽ maxime gaudentiã
fugientes et ibi contra virtuoſos ma
chinantur et obloquũtur. ps. atteſtãte

qui ait. Inſidiatur quaſi leo in ſpelũca
ſua. Iſti dicuntur carere ſole et lune ꝛ
eſſe ceci.ſ. quia tales p inuidiã excecan
tur ita ꝙ nullũ alienũ cõmodũ videre
poſſunt. ſap. ij. Excecauit eos malicia
eorꝫ. Et aug. Qui de bonis alterius tri
ſtatur quaſi de radio ſolis excecatur:
ꝓpoſitũ ſanctũ lachrymant̃ inuidi et
quaſi remediũ pene ſue arbitrantur ſi
nemo ſit ſemp.n. inuidia ꝓmordax eſt
ſui. Luce etiã dicit̃ carere et pectus fel
leum habere quia ſicut cecus ſemp tri
ſtis et ſicut fel ſemper eſt amarum ita
inuidi ſunt ſemper in cordis amaritu
dine et triſticia et dolore. actuum. viij.
In felle amaritudinis et obligatione
iniquitatis video te eſſe. ¶ Itẽ ta
les habent aſpectum toruum quia ſcꝫ
non poſſunt eum cui inuident recte in
ſpicere. j. Regum. xv ij. Nõ rectis ocu
lis reſpiciebat dauid ſaul. Item inuidi
ſemper vigilant et raro dormiunt qꝛ
ſemper ab inuidia ſtimulantur ꝛ diuer
ſis curis ꝛ machinationibus ſollicitan
tur. Et ideo ſepe accidit ꝙ quando ta
les inuidi contra aliquem debattantur
ipſum in lapidem conuertunt et huma
nam figuram tollunt inquantum pri/
ſtinum ſtatum ꝓſperitatis ſibi adimũt
et ad ſtatum paupertatis ſuis machi/
nationibus trahunt ipſi enim aliorum
ſucceſſionibus triſtantur et in eorum
infortunijs delectantur. Unde ſeneca
tot ſunt inuidorꝫ ſupplicia quot ſunt
felicium bona. Et hoc eſt quod inten
dit autor dum dicit. Que ſi non ledis
tamen hanc ſufferre moleſtum eſt.

¶ Decimũoctauum pre
ceptuꝫ ſcd̃e partis metrice

Eſto animo forti cũ
ſis dãnatus inique.
Nemo diu gaudet
qui iudice vincit iniquo.

A

Autor in hoc precepto tria face re intendit ſm tria documenta inſur gentia. Naꝫ primo intendit reū inique damnatum ad conſtantiaꝫ ⁊ animi for titudineꝫ inducere. Secundo intendit iniquum iudicem vtroqꝫ iure pena de bita punire. Tertio intendit actorem prauem ex iniqua ſententia breuem le ticiam reportare imo potius diuinum iudicium acriter ſuſtinere. Circa primum eſt breuiter ſciendum ꝙ ho mo verax ⁊ innocens quātūcunqꝫ iu dicatus ſit ac etiam calumniatus iniu ſte terreri vel timeri nō oꝫ ſꝫ in inocē tia et vitate ſua oꝫ fortis ⁊ intrepidus permanere quoniam illius etiam iuſti ciam qui eſt veritas et vita iuſtū et in nocentem dirigendo et conſeruando proſequitur ad ſalutem et iudicantem ſeu calumniantem et impium in ſua iu ſticia ſeu impietate confundit. Hoc eſt autem quod ſcribit ſalomon ꝓuer.xi Juſticia ſimplicis diriget viam eius et in impietate ſua corruet impi9. iuſticia rectorū liberabit eos et in inſidijs ſuis capiantur iniqui. Hoc eſt etiam quod ſcribitur Job.viij. Deus non proiecit ſimplicem nec porriget manum mali gnis habet igitur cuiuſlibet ſcandaliza ta diſcretio in tali euentu malicie viri liter agere et in bonitate et iuſticia cre atoris ſui recta mente ſua ſperare fir miſſime quoniam ipſe eſt qui ſanat ⁊c. Et hoc eſt quod loquitur per prophe tam in pſalmo. Multe tribulationes iuſtorum.et de omnibus hijs libera bit eos dominus. Homo igitur iuſtus qui in conſpectu dei eſt purus et inno cens ad innocentie demonſtrationem et laudem cum pſalmiſta loquatur et ſperet dicēs. Retribuet mihi domin9 ſm iuſticiam meam et ſm puritatē ma nuum mearum in conſpectu oculoꝝ eius. Dicat etiam ipſe iuſtus et fortis ſicut ꝓuer.xxj. Gaudium eſt iuſto face re iuſticiam et pauor operantibus ini quitatem.nam ſicut habetur eodem li bro capitulo.v. Jniquitates ſue capiūt

impium et funiculis peccatorum ſuorū vnuſquiſqꝫ conſtringitur. de innocen tia rei nequiter et iniuſte condemnati qualiter tunc ſe debeat habere vide.ſ. in.xiij. pſe precepto. Jn iudicio adeſto C.in principio. Circa etiam ſecun dum eſt breuiſſime ſciendum ꝙ ſi iudi ces vniuerſi nequiter ſeu perperam iu dicauerint contra ſubſtantialia iudicij pena grauiſſima tam ſpirituali ꝙꝫ tem porali punientur et hoc tam de iure ca nonico ꝙꝫ ciuili. Hanc materiam nō ex pedit hic refricare quia pleniſſime ha betur.ſ.in.xviij. pſe precepto. Equuꝫ iudica.in tertio principali membro et ibi require put libet. Circa ter tium eſt inſuper breuiſſime intelligen dum ꝙ actor qui reum conuenit in iu dicio a ſex iniquitatibus in iudicio et extra ſibi precauere debet ſi cupit gau dium perpetuum obtinere et diuinam effugere vltionem. Hanc etiam mate riam proſequitur ſm ꝙ habetur ſupra in.xiij.proſe precepto ſuperi9 allegato Jn iudicio adeſto. B.in principio.

B

Attendens igitur autor ꝙ inter cetera que ad auditorem vere ſapientie ſpe ctant eſt ꝙ in aduerſis firmiter et con ſtanter ſiſtat vel etiam permaneat ſm ꝙ ſapiens ſap.vj.innuere videtur vbi dicitur ꝙ ſapientia ſobrietatem et iu ſticiam et virtutem id eſt fortitudineꝫ docet. Pro tanto hoc ſuum preceptuꝫ prebet eidem auditori penitus obſer uandum dum dicit. Eſto animo forti. quia littera eſt de ſe plana ideo circa eius expoſitionem non eſt inſtandum Pro premiſſorum autem intelli gentia magis in ſpeciali eſt de ipſa vir tute fortitudinis triplex inueſtigatio facienda. Et primo de ipſius nominis quadruplici diſtinctione. Secundo de ipſius fortitudinis vtilitate ⁊ cōmen datione. Tertio de ipſius partiū mul tiplici aſſignatione. De primo queſito eſt breuiter ſciendum ꝙ nomē fortitudinis quando ſumitur pro forti tudine corporali qualis fuit fortitudo

ſampſonis. quandoqʒ ſumitur ꝑ for/
titudine animi quam docet hic autor
habere et tenere cum quis damnatur
īniq̄ue et contra veritatem atqʒ iuſti/
ciam et ſic ſumi poteſt quadruplicier
vno modo generaliter et ſm hoc re/
periri poteſt fortitudo in omni vi cum
omnis virtus habeat fortitudinem re
ſpectu vicij ſibi contrarij vt continen
tia contra luxuriam. ꝓuer. xj. Accinxit
fortitudine lumbos ſuos. i. continētia
Ad hanc etiā fortitudinē ꝑtinet in om
ni ope meritorio facere ne quid minꝰ
ſicut ad tpantiam generalē ꝑtinet ne
quid nimis. ¶ Alio mō ſumitur no
men fortitudinis large non tamen ita
generaliter ſicut prius et hoc mō at/
tendit fortitudo circa difficilia in paſ/
ſionibus ſiue ſint paſſiōes interiores
ſiue exteriores. Exteriores paſſiones
ſant contumelie damna rerū et corpis
moleſtie ab alio illate. Paſſiones vero
interiores dicunt ille contra quas cer
tamen habet tpantia ſicut ſunt ſapo/
res qui guſtui et appetitui ſenſibili paſ
ſiones inferūt. De hac fortitudine ꝓ/
uer. vltimo ſcribit. Mulierem fortem
quis inuenit. glo. Mulier fortis eſt ec
cleſia que ꝑ chriſti amore proſpera et
aduerſa contēnit. contemnere aūt pro
ſpera tpantie eſt. ¶ Tertio modo
ſumitur ſtrictius fortitudo ꝑ fortitu/
dine que attenditur circa ea que ſunt
difficilia in paſſionibus exteriorbꝰ ita
ꝙ non comphendit tpantiam et ſic ſu
mitur ab aug. in libro de moribus ec/
cleſie dicens. Amor inquit ille de quo
loquimur quem tota ſanctitate inflam
matū eſſe oportet in deū et nō appeten
dis iſtis tpans in admittendis fortis
inuenitur. Quarto mō ſtrictiſſime ſu/
mitur fortitudo ſm ꝙ non attenditur
circa quodcunqʒ difficile in paſſionibꝰ
exteriorbꝰ. ſed tantū circa exteriores
paſſiōes que corpi inſligunt et ideo ſ
extendit ſe ad damnū rerum. ſic videt
ariſtoteles ſumere fortitudinē in ethi
cis. ¶ De ſcōo queſito eſt breuiter
ſciendū ꝙ hec virtꝰ quatuor bona re
fert et tribuit. Nā primo hominē inſe
pabilem facit. totꝰ. n. mundus nō poſ
ſet hominē offendere vel deuincere in
quo ē animi fortitudo. Vn̄ ſeneca. Fa
cilius eſt gentē vnam ꝗ̄ virum fortē
deuincere vel etiā debellare. Secundo
ipſa de hoſtibus triumphat. ij. regum
xxij. dauid de hoſtibus liberatus ait.
Accinxiſti me fortitudine ad prelium.
Tertio ipſa hōiē ditat. ꝓuer. x. Ma
nus fortiū diuicias ponit. Quarto re
gnū celorū demū occupat. Math. xj
Regnū celorū vim patitur et violenti
rapiunt illud. ¶ De tertio queſito ē
etiā breuiter diſcuciendū. Vn̄ tullius
in prima rethorica li. ij. ponit quatuor
fortitudinis partes videlicet Magnifi
centiā Fidentiam. Pacientiā et Per/
ſeuerantiā. Hac magnificentia predici
erant antiqui noſtri. Eſt. n. pprium ho
minis habere excelſū et glorioſum ſpi
ritū querentē viuere honeſtiſſime ut
ait ſeneca epla. cvj. et ideo debet dedi
gnari ſubijci vijs et maxime peccatis. ſe
neca epl̄a. lxviij. Ad maiora natus ſū
ꝗ̄ vt ſim mancipiū corpis mei. Et ali/
bi. Si ſcirem deos ignoſcituros ⁊ ho
mines ignoraturos dedignarer adhuc
peccare. De fidentia alexandri quā ha
buit de philippo medico debente ſibi
potionē miniſtrare quāuis littere trāſ
miſſe fuiſſent ꝙ cū deberet venenare
narrat valerius libro. iij. ⁊c. ¶ De alijs
duabus nihil ad p̄ns quia ſatis habet
ſupra in. lij. pſe pcepto. Pacienter vin
ce parentes. Et ibi vide ſi placet. Qui
dam vero ſex ptes fortitudinis aſſi/
gnat vicʒ. magnanimitatē. fiduciā. ſecu
ritatē. conſtantiā. magnificentiā. et pa
cientiā. Spēs vel modi inſup fortitu
dinis ſm phm. iij. ethi. ſunt ſeptē. Pri
ma eſt ciuilis. Secūda ſuilis. Tertia
militaris. Quarta animalis. Quinta fu
rioſa. Sexta cōſuetudinalis. Septima
virtualis. Expoſitionē predictarū ſpe
cierum et predictorū modorū et quare
ſic nominātur vide ſupra in. xxxij. pſe

re filias deſignantur. vñ de inani glo
ria ſeptē filie ſm gregoriū oriuntur et
naſcuntur. Prima eſt inobedientia. nā
vana gloria in nullo vult videri infe/
rior quod fieret ſi mandatū adimple
ret. Secūda eſt contemplatio qr vult
vincere cum clamore et per hoc appa
rere. Tertia eſt iactantia qua quis enu
merat omnia bona ſua vt laudabilis
appareat Quarta ē ypocriſis que que
rit in exterioribus apparere. Quinta
eſt pertinacia que factū ſuū malū vel
defectuz defendit ne erraſſe videatur
Sexta eſt diſcordia que contra omne
dictum aſſumit contrariū ꝓpter vanā
gloriā. Septima eſt nouitatū preſum
ptio. qr quis noua vel dicit vel inue/
nit vt laudetur. ❡ Pro p̄miſſorum
intelligentia magis in ſpeciali eſt de in
fra ſcriptis duobus dubitabilibꝰ que
rendum vel inueſtigandū. Et primo
queri poteſt vtrū appetitꝰ inanis glo
rie ſit mortale peccatū. ❡ Huic queſito
breuiter rñdet btūs thomas qui eam
format in. ij. ij. q. xiij. dicens. ꝙ talis ap
petitus poteſt eſſe mortale peccatum
quadrupliciter. vno mō rōne materie
puta cū aliquis gloriatur de aliquo fal
ſo qđ contrariatur diuine reuerentie.
ſm illud ezech. xxviij. Eleuatū eſt cor
tuū et dixiſti deus ego ſuz. Scđo mō
cū quis bonuz tp̄ale de quo gloriatur
p̄fert deo. Iſtud. n. ꝓhibitur hiere. ix.
Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua
neqꝫ fortis in fortitudine ſua neqꝫ di
ues in ſuis diuicijs. ſed glorietur ſcire
et noſcere me quia ego ſuz dñs qui fa
cio iudiciū et iuſticiam in terra. Tertio
mō cū quis p̄fert teſtimoniū hominū
teſtimonio dei ſicut cōtra quoſdā dicit
Jo. xij. Dilexerūt magis gloriā homi/
nū q̄ꝫ dei. Quarto mō ex pte ipſiꝰ glo
riātis qui intentionē ſuā refert ad glo
riam tanq̄ꝫ ad vltimū finē ad quē or/
dinet etiā virtutis opa et ꝓ quo p̄ter
mittat que ſunt circa deum hijs ergo
modis vana gloria eſt peccatū morta
le. ❡ Scđo queritur vtrum vana
gloria ſit maius peccatū in quibuſdaꝫ
pſonis vt in religioſis et huiuſmodi.
Huic queſito rñderi poteſt ꝙ motus
inanis glorie aliqñ inſurgit ex rebꝰ ſpi
ritualibus vt ſcientia vel virtutibus
et ſm hunc modū qui nimis habet de
delectabili exteriori intēſiꝰ peccat pec
cato inanis glorie q de hijs bonis glo
riantur. ❡ Alij vero qui habēt nō
tantum motiuū interius quod eſt ſpi
rituale bonū ſed nocumentū exterius
ſicut ſunt diuicie vel temporales po/
tentie propter quas homo honoratur
et ſi bene vtit laudat. Aliquando etiā
non bene vtendo ſm hoc pluribꝰ mo
dis peccat motu inanis glorie et plus
habent đ intentiuo exteriori minꝰ ve
ro de intentiuo interiori. vnde magis
habent de motu inanis glorie quo ad
bona exterius minus vero quo ad bo
na interius. Ex hijs rñderi pōt ad ob
ecta que fieri poſſunt ſm diſtinctionē
iſtius quod eſt pluribus modis pecca
re et magis peccare. Magis peccare
contingit duobus modis vel ex maio
ri cauſa vel quia minus habent excu/
ſatiōis. magis vero peccat clauſtralis
quia minus habet excuſationis et plꝰ
detrahente. plus vero ſecularis quia
pluribus modis. ❡ Itez clauſtralis
grauiꝰ peccat quo ad hoc ꝙ hꝫ bonū
pfectiōis ſtatū ſi de illa vane glorie̅t
magis vero peccat ſecularis qr bonuz
exteriꝰ hꝫ maiꝰ de quo magis pōt va
ne gloriari et ſic p3 veritas p̄miſſorꝫ.

❡ Uiceſimū autoris pre
ceptū ſcđe partis metrice.

Jtis p̄terite noli ma
Ledicta referre Poſt
inimicicias iram me
miniſſe malorum eſt.

❡ Secundum ſententiam apoſtoli
ad Ro. xv. Quecunqꝫ ſcripta ſunt rc.

¶ Quapropter legitur exodi.ix. ca
pitulo. inter ceteras plagas quas
immiſit dominus pharaoni fuit ſexta
plaga et hec valde crudelis fuit atqꝫ
ſeuiſſima propterea precepit dominus
moyſi et aaron ipſe moyſes manus
cineris de camino plenas reciperet et
pulueres illos in celum corā pharaone
ſpergere deberet dicens. ſitqꝫ puluis
ſuper omnem terram egypti eruntqꝫ
in hominibus et iumentis vlcera ⁊ ve
ſice turgentes in vniuerſa terra egypti
tuleruntqꝫ cinerem de camino et ſtete
runt corā pharaōe ⁊ ſparſit illud moy
ſes in celum factaqꝫ ſunt vlcera turgē
tium veſicarum in hominibus et iumē
tis nec poterant malifici ſtare coram
moyſe propter vlcera que in eis erant
et in omni terra egypti. ¶ Nota đ
decem plagis egyptiorum. Prima pla
ga fuit aqua in ſanguinem conuerſa.
Secunda rane que ebullierunt ſuper
terram. Tertia cinifex in qua defece-
runt magi. Quarta muſca omnis gene
ris. Quinta mors animalium. Sexta
veſice turgētes vt hic. Septima gran
do. Octaua locuſta. Nona tenebre. De
cima mors primogenitorum. De predi
ctis omnibus habetur.iij.q.i.ij.§. item
peccato egyptiorum. ¶ Moraliter
per hanc plagam tam horribilem que
de fornace proceſſit peccatum biliguiū
et diſcordias ſeminantium deſignatur
qui velut huius fornacis ſufflatorum
dyabolicum lites atqꝫ diſcordias iam
ſedatas ſtudent ſuſcitare quod eſt cō
tra illud ſapientis dictum eccl.xix. Ne
iteres verbum durum et neq̄ꝫ et non
minoraberis ⁊c. Lime huius fornacis
ſunt detractorum lingue que ad odiū
vel rixam taliter pacatos incitare co-
nantur. de quibꝰ eccl.xxviij. Suſurro
et bilinguis maledictus multos enim
turbauit pacem habentes. Fauille vel
cineres huius fornacis dyabolice
ex talium procuratione ſunt ſigna
rancoris et odij in facie poſtq̄ꝫ enim
dicitur pax facta ex crebra maledicorū

recordatione quaſi cineres remanent
alique videlicet reliquie imaculata de
nouomente et veſice id eſt mentis tur
batio per litem preteritam exardentes
ad finē vt fiant crudeles in proximos
et de gente in gentem diſpergantur et
percant. iuxta illud eccl.xxviij. Lin-
gua iterea multos cōmouit ⁊ diſperſit
illos de gente in gentem. ¶ Nota
 nullus vnq̄ꝫ ad pacem et concor-
diam perfecte reduci poteſt niſi ex to
to obliuiſcatur iniuriarum et rememo
retur beneficiorum quod tali perſua-
detur hiſtoria. Legitur enim tempe
paganorum erat rome quoddam tem
plum quod conſtructum fuit in hono
rē dei concordie in q̄ tēplo ſtabat deꝰ
concordie ꝑ hunc modū vīꝫ omnia
alia ydola verſis vultibus ſtabant ad
portam et iſtud ydolum ſcilicet dei cō
cordie ſtabat verſo vultu ad parietem
dexteram templi et ſcabellos volue-
bat ad parietem ſiniſtrum. in muro co
ram facie ſua aureis litteris erat ſcri-
ptum hoc verbum beneficium. et vi-
debatur continue verbum antedictuꝫ
legere et contemplari. Poſt tergum
vero ante in muro erat ſcriptuꝫ aliud
verbum videlicet. iniuria. denotādū
vt dictum eſt nullus perfecte poteſt
reduci ad pacē et concordiaꝫ niſi poſt
ponat iniurias ſibi factas et rememo
retur beneficijs acceptis. Exēplo iulij
ceſaris de quo legitur nullus erat
ſollicitus obliuiſci iniurias ſibi factas.
¶ Nota inſuper ſi pax perfecta
eſſe debꝫ oportet pꝛimo ſit in corde
et poſtea per ſigna demonſtretur exte
rius. vnde in libro de naturis anima-
lium recitatur pulli yrundinis ha-
bent in iecore lapidem precioſum qui
celidonia nominatur quaſi a celo data
ſit ſed non omnes pulli habent lapidē
ſed ſolum illi qui mutuo ſibi roſtra cō
uertunt quaſi ſignum pacis hoc velit
indicare. Sic moraliter in ꝓpoſito celi
donia nominat̄ pax que a ſolo deo da
tur. Joh.xiiij. Pacē meā do vobis. ſed

hoc non niſi in cordibus illoꝝ qui pa
cis ſigna ſibi mutuo oſtendunt valet
reperiri. Ut ergo filij vere pacis dici
mereamur ad ↄſiliū pſalmiſte intēdere
nos oportet dicentis īqre pacē ⁊ ꝑſe
quere eā. Attendēs igitur autor ꝙ ve
re ſapientie auditorē nō maxime decꝫ
inter eos qui de inimicicia ad amiciciā
ſunt reducti offenſiones ⁊ iurgia hacte
nus factas aliqualiter ad memoriā re
ducere cum hoc etiā vera informet ſa
pientia fieri nō debere. iuxta beati Ja
cobi autoritatē dicentis. ꝙ vera ſapia
pacifica ſit et benigna. Pro tanto hoc
ſuū preceptū prebet ab omnibꝰ et ma
xime vere ſapientie auditoribus fore
penitꝰ obſeruandum dū dicit. Litis pre
terite ⁊c̄. Quaſi velit autor innuere ſi
cū aliquo litē rixā vel diſcordiā habue
ris noli ad memoriā reuocare poſtquā
eius acqſiuiſti amiciciā. qꝛ vt ait tulliꝰ
E Nihil eſt turpiꝰ ꝙ̄ cū eo bellū gerere
cū quo familiariter vixeris. ¶ Ma-
gnū eſt. n. inter diſcordes pacē confir
mare ſed maiꝰ eſt reformatū ſufficiēti
corroborare cautione. hec ſententia ꝑ
ouidiū de arte confirmat dicens. Nō
minor eſt virtus ꝙ̄ querere parta tu-
eri. Itēꝫ in libro de ponto non eadem
eſt ratio ſentire ⁊ demere morbos. Ca
ſus ineſt ilľ tollere arte maloꝝ ⁊ hoc
eſt quod autor intendit dū dicit. Noli
referre. id eſt iterum dicere vel re-
ferre. i. reminiſci. Maledicta preterite
litis. i. tranſacte cōtentionis. Quia ma
loꝝ eſt. i. ad malos pertinet reminiſci.
Irā. i. diſcordiā ꝑteritam. Poſt inimi-
cicias. intellige ſedatas. vn̄ dn̄s ne que
ras vltionē nec erit memor maledicti
Per contrariū facit hō peruerſus qui
lites ſuſcitat iam ſapitas. De tali bene
loquitur ſalomon ꝓuer. xvj. c. Homo
ꝑuerſus ſuſcitat lites et verboſus ſe-
parat principes. Ad hoc bene facit qđ
recitat aug. libro de ciui. dei. de quodā
peſſimo homine q cupiens inter duos
principes iam pacatos diſcordiam ſe-
minare quandam hiſtoriā ſeparatim nar
rauit vtriqꝫ quam hiſtoriam require
ſupra in. iiij. proſe precepto. Diligentiā
adhibe. in fine. ꝙ̄ etiam graue et dete
ſtabile vicium ſit inter pacatos diſcor
diam ſeminare oſtēdit ſalomon ꝓuer.
vj. dicens. ꝙ ſex ſunt que odit deus et
ſeptimum deteſtatur anima eius. ſ. cū
qui ſeminat inter fratres diſcordiam.
¶ Contra etiā tales inuehit beatꝰ D
greg. dicens. Perpendant iurgia et di
ſcordias ſeminantes ꝙ̄ multipliciter
peccant qui dum vnam nequiciam ꝑ
petrant ab humanis cordibꝰ cunctas
virtutes eradicant. in vno enim malo
innumerabilia peragunt mala quia di
ſcordiam ſeminando caritatē que om
niūꝫ mater eſt virtutuꝫ extinguūt. hec
ille. ¶ Querere poſſet aliquis vtꝝ
diſcordia mortale ſit peccatum. Huic
queſito breuiſſime reſpondet beatus
thomas. ij. ij. q. xxxvij. dicēs. ꝙ quādo
aliquis ſcienter ex intentione diſſentit
et contrariatur bono diuino et bono
ꝓximi in quo debet conſentire hoc eſt
peccatuꝫ mortale ex ſuo genere ꝓpter
contrarietatem ad caritatē licet primi
motus huius diſcordie ſint peccata ve
nialia ꝓpter impꝼectionem actus.
Sed cum intentio aliquoꝝꝫ eſt ad ali
quod bonum quod pertinet ad hono
rem dei vel vtilitatem proximi tamen
vnus extimat hoc eſſe bonū alius aūt
habeat contrariam opinionem non eſt
peccatuꝫ niſi huiuſmodi diſcordia vel
ſit cum errore circa ea que ſunt de ne-
ceſſitate ſalutis vel ſi pertinacia inde-
bite adhibeatur. ex quo etiam patet ꝙ
diſcordia qn̄qꝫ eſt ex peccato vnius
tantum. quandoqꝫ eſt cū peccato vtri
uſqꝫ puta cum vterqꝫ diſſentit a bono
alterius et diligit bonum proprium.
De maledictis et ȳ. xxiiij. vicijs lingue
ac etiam ſeminantibus diſcordiam re-
quire ſupra in. xxix. proſe ꝑcepto. Ma
ledicus ne eſto. ¶ De lingua etiam
diſſentionē ſeminante vide. ſ. in tertio
ꝑme ꝑtis ꝑcepto metrico. Uirtutē pri
mam ⁊c̄. Et ibi pleniſſime de materia

qđ aūt hic deficit ſuppletur ibidez ꝛc.

Uiceſimūprimum precptum ſcđe partis metrice.

Utere queſitis modi-
ce cū ſumptus habū-
dat. Labitur exiguo
quod partū eſt tpe longo.

Autoꝛ in pñti ꝓcepto auditoꝛem
A vere ſapientie inducere intendit vt taz
in expenſis ꝙ etiaz in oībus agendis
menſurā modū ꝛ oꝛdinē ſuare debeat
et tenere nec ſine mō et oꝛdine quicꝙ
debet agere qꝛ que oꝛdinata ſunt ad fi
nem laudis et honoꝛis tendunt ꝓpter
quod dicit in ſuo pꝛimo de cōſolatiōe
boeci9. Nā quod pꝛecipue via certū oꝛ
dinē deſinit letos nō hꝫ exitus. Et au
gu. in li. cōfeſ. Inoꝛdinata inqeta ſunt:
oꝛdinata vero quieſcunt. De mō vero
đꝛ in libꝛo de doctrina rudiū ꝙ mod9
in reb9 res ē diſcretio ſūma. ꝛ modus
in rebus res facit eſſe bonas. De men
ſura quoqꝫ alibi đꝛ ſicut ad omne qđ
eſt meſurā ponere ꝓceſſ. Sic ſine mē
ſura deficit omne qđ eſt. Nā ſine men
ſura vix durat regia cura. Et ſene. Cō
tinētia vo ſi dilig's circūcide ſupflua ꝛ
in artū deſideria tua cōſtringe. Cōſide
B ra tecū quantū natura poſcat nō ꝙtū
cupiditas expectat tpate ergo vti de
bes hijs que de9 elargiri tibi dignat9
eſt ita vt nō vltra modū abſtineas ne
auaricie viciū incurras. ſꝫ ſemꝑ in om
nib9 mediū teneas. iuxta illud. mediū
tenuere beati. et hoc eſt qđ hic autoꝛ
intendit dū dicit. Cū ſumpt9. i. cū ſub
ſtātia vel facultas. Habūdat tibi. Ute
re queſitis modice. i. tpate ita ꝙ nō ſis
in dādo ꝓdig9 nec in retinēdo auar9
vt dū illā vitas iſtā nō incurras. quia
illud Qđ eſt partū. i. acquiſitū longo
tpe. hoc vult dicere ꝙ quantū auarus
fuiſti in retinēdo. Labit. i. deficit. Exi
guo tpe. viꝫ ſi fueris ꝓdigus in dādo
vel etiā exponēdo. Huic dicto etiā con
coꝛdat decret. cū apl's. đ cenſi. Ubi đꝛ
ꝙ victū longi tpis breuis hoꝛa conſu
mit dic glo. vſqꝫ ad extimationē extre
me virtutis. x. q. iij. inter cetera.
Sup expōe iſtoꝝ metroꝝ nō expedit
hic inſtare quia ſniam conſimilē et ꝓ
ſecutionē habes ſatis ad plenuz ſupra C
in pꝛima pte metrica ꝓcepto. xxiij. Ne
tibi qđ deſit. Et pte eadē ꝓcept. xxxix
Conſua poti9. Pro pmiſſoꝝ in
telligentia magis in ſpeciali vtile puto
de tali queſtione querendū vel inueſti
gandū viꝫ an ꝓdigalitas ſit viciū. Et
videt ꝙ nō qꝛ ꝓdigalitas aut eſt vi-
ciū capitale aut aliud reducibile. Si ē
capitale ergo ad min9 erūt octo capi
talia et greg. dicit ꝙ ſunt tm̄ ſeptē. Si
ad aliqđ reducibile querit ad qđ. non
ad auariciā cuꝫ videat eſſe oppoſita.
ſic oīa dare ꝛ nihil dare nec ad aliud
multo magis vt videt. Itē que
eſt rō quare ꝓdigalitas nō ponit vi-
ciū capitale ſicut auaricia. Ad qđ dicē
duꝫ ꝙ natura coꝛrupta que inclinat ad
pctm̄. qꝛ coꝛrupta eſt nō inclinat ad dā
duꝫ oīa qđ ꝓdigalitas facit vt ibi po
nat finē ſꝫ vlteri9 ut ſi laudet ipſe qui
dat vel vt honoꝛet vt ditioꝛ fiat et iō
ꝓdigalitas cū ſit ad aliud viciū redu
cibilis nō dꝫ poni capitalis. qñqꝫ. n. re
ducit ad ypocriſim. qñqꝫ ad inanē glo
riā. qñqꝫ ad auariciā ſiue cupiditatē. lꝫ
eñ quantū ad ipos act9 opponantur
auaricia et ꝓdigalitas nō tamen aliqñ
quantum ad finem vtrobiqꝫ enim eſt
concupiſcentia rei tempoꝛalis. Con D
cupiſcentia autem eſt ex indigentia ſic
dicit chꝛiſoſtomus. Indigentia eſt con
cupiſcentie pꝛincipium. Ratio autem
pꝛopter quam auaricia ponitur capita
le crimen non pꝛodigalitas eſt quia
coꝛruptio nature magis inclinatur ad
cōplementum ſui quantū ad ſufficien-
tiam ꝙ alterius cōicationem. Auaricia
eſt enim ad retinendū ſibi. ꝓdigalitas
autem ad danduꝫ alteri quod non eſt

terram et hec ciuitas dicitur itineran
tium ſeu currentium et propter dicitur
ciuitas currentium quia reuera nunꝗ̄
fuit nec eſſe poſſet quod ita velociter
curreret ad aliquem locum ſicut nos
velociter currimus verſus mortem et
hoc teſtatur auguſtinus dicens. Uita
mea eſt curſus ad mortem. Et iob. ix.
ſcribitur. Dies mei velociores fuerunt
curſore. Hec autem ciuitas non habet
niſi vnicam portam per quam intra/
mus et eximus. Omnes enim nudi in
gredimur et ſic nudi egredimur ni/
hil enim intulimus in hunc mundum
et nihil inde ferre poſſumus. Dicit apo
ſtolus prima ad thimo. vj. In hoc nō
eſt differentia diuitis et pauperis et
eſt etiam vnus introitus ſimilis ad
vitam et ad mortem. ſapientie. vij. ca.
Igitur ſi mortales bene attenderent
et aduerterent in quali et quanto ante
primorum parentum tranſgreſſionem
erant ſublimati honore et nunc econ/
trario. quanta ſunt obnoxij miſeria et
vilitate certe cauſam habent non ſe in
aliquo extollendi ſed potius ſe humi
liandi. ¶ Dicunt enim doctores ꝙ
ante primorum parentum noſtrorum
tranſgreſſionem eramus in quadrupli
ci ſublimati honore. Primo enim era
mus domini omnium animalium tam
auium ꝗ̄ quadrupedum. ps. atteſtāte.
Omnia ſubieciſti ſub pedibꝰ eiꝰ oues
et boues vniuerſa inſuper et pecora
campi. ¶ Secundo eramus pleni
diuina ſcientia per quam cognoſceba
mus virtutem omnium ſtellarum.
Tertio nunꝗ̄ habuiſſemus infirmi/
tatem nec etiam dolorem. ¶ Quarto
nunꝗ̄ poteramus mori ſed tranſlati
fuiſſemus de terra ad celum ad libitū
noſtrum. ¶ Per peccatū vero om
nibus iſtis ſpoliati fuimus et ſumus
et ad tantam deuenimus miſeriam ꝙ
omnia nobis aduerſantur ſicut puli/
ces et culices et cetera animalia quan
tumcunqꝫ minima ita ꝙ per peccatum
ſpoliati ſumus in gratuitis et in natu

ralibus vulnerati. id eſt obfuſcati et
debilitati et inde mors et pena euenit
et omnes res mundane facte ſunt de/
teriores et minorate. ¶ Nota ꝙ
gratuita bona ſunt fides: ſpes: et cari
tas. attamen non debemus ex hoc in
baratrum deſperationis tendere ſed
potius in dei miſericordiam et gratiā
ſperare qui potens eſt infantem hic nu
dum. id eſt ſpoliatum. id eſt donis et
gratijs reinduere ac etiam taliter ſan
ciatum ſanare exemplo illius boni ſa
maritani qui velut mediator et medi/
cus hominem vulneratum benigne cu
rauit. Luc. x. per quem ſm̄ auguſtinum
de queſtionibus euangelij humanum
genus deſignatur quod ab immortali
tate ad mortalitatem decidit ideo a
dyabolo captus multis viciorum pla
gis perfuſus eſt. Samaritanus autem
cuſtos ille fidelis dominus i. ſus chri/
ſtus miſericordie motus in via noſtre
mortalitatis in vulnera eiꝰ infudit vi
num et oleum et ſanatus eſt que ver
ba pertractans Chriſoſtomus ſuper
Math. dicit ſic Uinum infudit. id eſt
ſanguinem paſſionis ⁊ oleum chriſma
tis vt indulgentia daretur per ſangui
nem et ſanctificatio conferretur ꝑ ſpi
ritusſancti vnctionem. Unde in huiꝰ
dilectionis diuine ſignum Ioh. iij. ſcri
bitur ꝙ ſic deus dilexit mundum vt
filium ſuum vnigenitum daret hoc eſt
quod ſine dubio intendit autor in hoc
primo metro. Infantem nudum.

¶ Circa ſecundi metri expoſitionē
litteralem et moralem eſt breuiter ſciē
dum ꝙ paupertatis onus. id eſt ege/
ſtatis pacienter tollerandum eſt et fe
rendum exemplo thobie. iiij. inquit ipſe
thobias. Pauperem vitam gerimus
ſed habebimꝰ multa bona ſi timueri
mus deum ideo in eius commendatio
ne dominus beatitudinibus et earum
meritis eam premiſit. Beati pauperes
ſpiritu. Math. v. Inſinuans pauperta
tem eſſe fundamentum virtutum et
beatitudinum ſi fuerit humilitate ad/

ornata. Humilitas enim eſt cuſtos pau
pertatis ait gregorius. j. dyalogorum
capitulo. xxij. Sine hac enim paupertas
non multum prodeſt eo q deus odit
pauperem ſuperbum. ccclxxv. Hiero
nymus epiſtola. cxx. Plus eſt animuz
depoſuiſſe q̄ cultum. Difficilius arro/
gantia q̄ auro caremus et gēmis. hijs
enim abiectis interdum glorioſum ti
memus ſordibus et vendibilem pau/
pertatem populari auri offerimus. ta/
les pauperes deus amat. Jaco. ij. Non
ne deus eligit pauperes &c. Reperiun
tur tamen aliqui pauperes qui onus
paupertatis impacienter tollerāt mur
murantes contra deum & dicentes qd
fecimus deo in quo eum offendimus
q nobis non equaliter diſtribuat vite
ſubſidia: ſed vni habundans alij vero
deeſt: non eſt inquiunt amicus noſter
ſed potius inimicus. quod eſt contra
autoritatem Jacobi ante dictam. Bre
uiſſime huic fatue querele poteſt dupli
citer reſponderi. Nā primo reſpondet
ambroſius in canone. ſicut hij. xxxvij
di. q hoc ideo fit quia alij volunt ex/
perimenta conferre benignitatis Alij
vero per virtutem pacientie coronare
Secundo reſpōderi poteſt q ideo fa
ciunt quia oculi eorum tanq̄ ignoran
tie tenebrum excecati videre nequeūt
veritatem. ¶ Illud idem de diuitibus
ſiuide pauperibus iudicium prebenti
bus poteſt dici. hoc enim probari pōt
eo modo quo alabatem in libro ſciētie
perſpectiue aſſerere videtur. Dicēs q
res viſa maior q̄ ſit ſm veritatem ap
paret oculi exiſtenti in medio rariori.
Econtrario vero conuenit oculo poſi
to in medio denſiori. vnde exiſtenti
oculo in aere rem viſam in aqua exi/
ſtentem maiorem neceſſe eſt apparere
minorem autem oculo in aquam defi
xo & re viſa in aere collocata. modo cō
ſimili plurimumqz conuenit q pauper
aliquis exiſtens in arido paupertatis
cum videt aliquem mundanis affluen
tijs opulentem ipſum iudicat eſſe ma
gnum. vnde. ps. Beatum dixerunt po
pulum cui hec ſunt. Sed fallitur iudi
cio viſus eius. vnde dicit quidam phi
loſophus. Nemo eorum quos natura
ſublimes facit propter hoc magnꝰ eſt
vel magni ſunt ſi tibi magni videntur
quia intueris eos cum baſe ſua. Non
enim granum milij magnum eſt q̄uis
ſupra montez ſit poſitum. ¶ Econ
tra qui tranſitorijs rebus et mundi di
uicijs eſt immerſus cum videt paupe
rem a mundanis diuicijs elongatū re
putat eum modicum: cum reuera ma
gnus ſit apud diuinum oculum reſpi
cientem in pauperem et in iudicio non
errantem. Jn oculis autem diuitū pau
peres minimi reputant vt dicere poſ
ſunt quod dixerunt exploratores nu/
meri. xiij. Filios enachim vidimus in
quibus comparati quaſi locuſte videbā
tur. ¶ Ad hunc ſenſum optime facit
quod narratur de magiſtro alano do
ctore egregio adhuc tamen pauperri/
mo qui cum a quodam ſuo diſcipulo
iam in epiſcopum ſublimato ad pran/
dium inuitatus fuiſſet & epiſcopus eiꝰ
cernens inopiam. Miror inquit magi
ſter non modicum quia ſcolares ve/
ſtri iam facti ſunt magni. vnus eſt ab
bas alter epiſcopus alter archiepiſco
pus et vos eſtis in paupertatis nihilo
derelictus. Alanus aliter ſentiens tāq̄
habens rectum iudicium tale ferē de
diſſe reſponſum. N. ſcitis inquit quid
ſit dignitatis perfectiſſime celſitudo &
vera hominis magnitudo. Non eſt. n.
magnum eſſe epiſcopum ſed eſſe bo/
num clericum probatio ad vocem triū
ribaldorum canonicorum quibus da/
bitur eligendi poteſtas fiet vnus epūs
Sed ſi omnes ſancti qui ſunt in para
dyſo et omnes homines exiſtentes in
mundo citra deum concorditer in vno
ore dicerent ꝑmartinus eſt bonus cleri
cus: non ideo martinꝰ bonus clericus
eſſet. ſed adhuc in ſua inſipientia re/
maneret. Jſte quidem epiſcopus cuiꝰ
oculus erat tanq̄ in denſiori medio di

diciarum imerſus: alanus vero magnū
eſſe modicum reputabat quem in pau
pertatis medio ſubtiliori cernebat.
Fertur etiam alanum poſtmodum ad
dixiſſe. ꝓbo vobis domine epiſcope ꝙ
pauper eſt rex et dominus huius mun
di. nam voluntati diuitis quantūcūqꝫ
potentis mundus per omnia non obe
dit dum timet perdere quod habet ⁊
vult acquirere quod non habet et in
hoc mundus eius voluntati repugnat
quia vellet quod habet non poſſe per
dere et quod non habet iam acquiſi/
uiſſe. pauper autem habet mundū vo
luntati ſue prorſus obnoxium. Cuꝫ eñ
contemnat diuicias nihil optat acquire
re et cum nihil habeat nihil timet per
dere. Et ideo verum eſt quod fortu/
natus ait. Pauper in auguſto regnat
habendo deum. Et ſeneca loquens de
dyogene maximo diuiciarum contem
ptore qui alexandro regi offerenti ſibi
munera reſpondit. Tolle inquit non
ſunt hec munera hominum ſed onera
iumentorum. De hoc eñ dyogene pul
cre inquit ſeneca potentior erat dyoge
nes alexandro macedone omnia poſſi
dente plus enim erat ꝙ ille nollet ac/
cipere ꝙ̄ꝫ ꝙ ille poſſet dare. Iſta tamē
viſus deceptio mentes potentum ⁊ di
uituꝫ hodie ſic inuaſit ut apud eos ho
mo nihil reputet̄ niſi vel diues fuerit
vel ſaltem diues ſ̄m apparentiam exi
metur. Ex hoc eniꝫ omnis inconueniē
tia ſequitur quia plꝰ defert̄ honor ve
ſtibus ꝙ̄ꝫ virtutibus. plus venuſtati ꝙ̄ꝫ
honeſtati. Scribitur enim in hiſtoriis
romanorum ꝙ romani qui viros deifi
care conſueuerant cum diſputarent in
conſilio. vtrum in numero deorū eſſet
chriſtus recipiendus cum tot miracu/
la fuiſſet operatus? Et tandem diffini
tum eſſet ꝙ non deberet recipi q: nō
haberet cultores cum paupertatē pre
dicauerat quam naturaliter vnuſqꝫqꝫ
contemnit. ¶ De materia huiꝰ du
plicis reſponſionis et de commenda/
tione paupertatis et ipſius pauperta/

tis effectu vide ſupra in parte prohe/
miali in defectibus pauperū in. §. xlvij
qui incipit: Quare accedat ſextum prin
cipale. Ubi dixi ꝙ inopuꝫ deformitas
cureqꝫ realitas demum applicetur.
De virtute quoqꝫ paciencie vide ſupra
in parte proſayca precepto. xxv. Pa/
cienter vince parentes. Et ibi ſatis de
materia ſed latius de virtute paciētie
dicet̄ infra eadē ꝑte metricali. xxxiiij.
Maxima enim morum dicetur pacifi
ca virtus. ¶ Nota ſ̄m ſcripturas et
canones ꝙ mediator dicitur chriſtus
quadruplicíter. Primo inter homineꝫ
et angelum reparando lapſum angelo
rum per hominem. Secundo inter ho
minem iudeum et gentilem hic auſe/
rens ritum ceremonialium et ydola/
triam. Tercio inter deum et homineꝫ
quia cum vtroqꝫ extremorum habet
aliquod cōmune ſcilicet deitatem cum
patre et humanitatem cum homine.
Quarto fuit mediator dei et hominuꝫ
fecit enim pacem inter deum et homi
nem. ipſum per eius paſſionem redi/
mendo et reconciliando. ¶ Unde
pro huiuſmodi tamen intelligentia eſt
breuiter annotandum illud quod reci
tat auguſtinus. iij. de ciuitate dei. capi/
tulo. xxv. ꝙ cum quidam tres deas ad
prandium inuitaſſet iunonem deā po/
tentie: palladem deam ſapientie: et ve
nerem deam amoris et beniuolentie.
et deam diſcordie non inuitaſſet et ex
hoc indignata fuiſſet ipſis diſcumben
tibus in prandio aureum pomuꝫ inter
eas per feneſtram proiecit in cuius cir
cumferentia erat ſcriptū. pulcriori det̄.
Et cum inter ſe illud pomum cuius
eſſe deberet contenderent eo ꝙ queli
bet earum ſe ceteris pulcriorem repu
tabat que cum inter ſe conuenire non
valentes ſe paridi cōmiſerunt vt illiꝰ
pomum eſſe deberet quam ipſe iudica
ret ceteris pulcriorem qui iudicauit ꝙ
pomum veneris que dea amoris erat
eſſe deberet. eo ꝙ ceteris pulcrior eſt.
Moraliter triplex fuit tempus primū

fuit tēpus nature in quo potentia mul
tum viguit quia illis diebus erant gi/
gantes ſupra terram. Unde geñ. vj.
Iſti ſunt potentes a ſeculo viri famoſi
Secundum fuit tempus legis ſcripte
in quo viguit multum ſapientia. quia
illis diebus ſcientie inuente ſunt. Ter
tium eſt tempus gratie amoris ſcilicet
quando ſaluator in mundum deſcen/
dit. quia tunc gratia et veritas p ieſum
chriſtuz facta eſt Jo. j. Sed dea diſcor
die ſcilicet dyabolus aureum pomum
proiecit in mundum per accidens tuz
quia occaſione diſcordie quam poſuit
inter deum et hominem per peccatuz
dei filius benedictus qui eſt pomum
aureum venit in mundum et in dea
amoris videlicet beate virginis vterũ
benedictuz ſe locauit cui amore deo re
conſiliati ſumus. hoc probatur in ca/
none. cũ ad verum ventuz eſt. lxxxxvj
di. Reuera pomum videlicet dei filiꝰ
benedictus in ſe habz ſex conditiones
que in pomo vel fructu precioſo requi
runt̃. Primo ꝙ ē ſpecioſus in aſpectu.
Secundo fragrans in olofactu. Ter/
tio ſuauis in guſtu. Quarto purus in
tactu. Quīto precioſus in valore. Se/
xto nobilis in munere. ¶ Hec om
nia habuit in ſe iſtud pomum tanquā
fructus precioſus. Primo enim iſtud
pomum habuit ſpecioſitatem in viſu
De quo ſcribitur cant. v. Dilectꝰ meꝰ
candidus et rubicundus. Sed valde
notandum eſt quod dicit candidus ꝛ
rubicundus cũ tamē alij colores ſunt
neceſſarium ad pulcritudinem et deco
rem. Ad hoc reſponderi poteſt per ex
emplum camaleonis. de quo ſolinꝰ in
libro de mirabilibꝰ mundi dicit ꝙ ca
maleon qui tantuz viuit de aere viget
decore quia omniũ colorũ preter duos
ſcilicet album et rubeum eſt ſuſcepti/
uus. ¶ Moraliter per camaleon
qui tantum viuit de aere intelligit̃ an
tichriſtus qui erit aere ſuperbie infla
tus qui omnem chriſti virtutez ſimula
bit habere ſcilicet pacientiam: humili

tatem ꝛ ſic de alijs ꝛc. Sed coloreꝫ al
bum ſcilicet natiuitatē de virgine quā
chriſtus habuit ſimilare non poteſt qꝛ
de peſſima meretrice naſcetur nec etiā
colorem rubeam caritatis in paſſione
et ſui precioſiſſimi ſanguinis effuſione
quam chriſtus habuit qui pro peccato
ribus mortuus eſt oſtendere poterit.
quia ipſe turpiter occidetur. ¶ Se
cundo ille fructus tanq̃ꝫ fructus pre/
cioſus habuit in odore fragrantiam.
geñ. xxvij. Ecce odor f lij mei ſic̃ odor
agri pleni cui benedixit dominus. Ubi
ſciendũz eſt ꝙ odor valde nutrit et cō
fortat. vnde legit̃ in libro de pomo ꝙ
dum ariſtoteles infirmaretur egritudi
ne de qua mortuus eſt in manu pomũ
tenebat cuiꝰ odore refocillabatur nec
anima de eius corpore ſoluebatur ꝛ ſic
per plures horas virtute illius odoris
illius pomi vita prolongata eſt. Et cũ
quidam philozophi ad eum viſitandũ
acceſſiſſent a lōge cernentes ipſiꝰ vul
tus macillentiam crediderunt eũ mor/
tuum eſſe et ex hoc amare flere cepe/
runt qui cum appropinquaſſent viden
tes ipſius vultus hylaritatē gauiſi ſũt
gaudio magno valde. cum iterum eua
dere poſſe credentes. quibꝰ dixit ſe iā
per plures horas mortuum fuiſſe niſi
pomum eſſet quod in manu tenebat
cuius odore aliquantulum ſpiritus cō
fortabatur ¶ Sic reuera moraliter
ſi ob peccati mortalitatem mortuꝰ es
Attrahe ad te iſtius pomi odorem cu
ius odore mortui reuiuiſcunt et hoc ē
quod iacob dicebat in figura geñ. xliij
Emitte de optimis terre frugibus et
deferte viro munera. deus autez meꝰ
faciat eum vobis placabilem. ¶ Ter
tio illud pomum tanquam fructus ſpe
cioſus habuit ſuauitatem in guſtu. vñ
ps. guſtate et videte quoniam ſuauis
eſt dominus. vnde bernardus in libro
de amore inquit. Saporem quidez ſen
tio dulcem adeo confortantem vt ſi p
ficeretur in me nil vltra quererem ſꝫ
eaꝫ accipiens nullo corporis viſu nullo

ꝙ mortem timeant vt per hoc a pec/
catis citius reſiliant et ad deum con/
uertentur. et hoc eſt quod eccſ. liij. dici
tur. O mors ꝗ̄ amara eſt memoria
tua homini. iniuſto. id eſt peccatori.
Sed reuera plurimi hodie reperiũtur
in hac vita mortali qui ſequuntur opi
nionem quorundam gentilium qui glo
riam ſuam ponunt in temporali vita
ſicut et ipſi faciebant nullam ſpem ha
bentes de vita eterna. imo quod ſtul
tiſſimuꝫ eſt dicere affirmabant animã
ſimul cum corpore mori quod valde ē
abſurdum hoc credere vel etiam hoc
cogitare quia ſi hoc eſſet verum delu
ſiue feciſſet deus hominem cuꝫ ex ipſo
exire debeat omnis materia bonitatis
que nulla debet eſſe opinio ſapientuꝫ:
quia illa ſublimis ſapientia que omniũ
ſapientiarum caput exiſtit improuiſe
ac pro nihilo tanta opera condidiſſet
quod probari aliter poſſit. Conſtat ir/
refragabiliter illum eſſe ſumme boni
tatis et ſapientie fontem qui munduꝫ
condidit et, humanã plaſmauit effigiẽ
ipſe ſiquidẽ non improuiſe omnia hec
ſine ratione pertractat. Improuiſe aũt
et ſine ratione aliqua agere hijs perti
net quibus deficit ſcientie plenitudo.
Sed cũ ipſo deo omnis plenarie fons
et theſaurus totius ſapientie ⁊ poten
tie requieſcat nequaꝗ̄ aliqua ſine rõe
ꝯnectit. Sed mõm facere ⁊ hõieꝫ plaſ
mare et omnia perire ita ꝙ nulla ex
ipſis emitteretur materia bonitatis po
tius ab improuiſione ꝗ̄ a rationis di
ſcretione procedere videretur. Igitur
falſa eſt illoꝝ opinio qui corpus ſimul
et animam deperire fatẽtur. ergo poſt
morteꝫ corporis anima viuit et ab ipſo
qui eam infudit corpori debita mune
ra conſequetur. ¶ Cum igitur pro
batum ſit animam poſt corporis inte
ritum vita viuere neceſſe eſt ꝙ aut pe
nis afficiatur aut gloria decoretur. Sed
ſi volumꝰ intelligere theologice mor
tem non eſſe timendam a catholicis q
ſpem reſurrectionis habent hic etiam
eſt verus intellectus et bonus. Et ſic
intelligendo nullus debet timere mor
tem ſcilicet corporalem et hoc propter
reſurrectionis generalis fidem qui eſt
penultimus fidei noſtri articulus quẽ
matheus apoſtolus in ſimbolo anne
ctiuit dicens. Carnis reſurrectionem.
quem articulum necnon ⁊ alios quos
habes ſupra in ſecundo ſpeculo metha
phorico. quod ponitur pro ſecũda pte
libri. Si deus. Fidelis quilibet ac ſine
vlla heſitatione firmiter credere debꝫ
alias autem infidelis eſt cenſendus. de
hereticis capitulo. j. ¶ De fide eniꝫ
nullus debet dubitare ſed articulos
fidei firmiter credere. de ſum. tri. ca. j.
in principio. alias ſaluus eſſe non pote
rit vt in ſimbolo anaſtaſij. Quicunqꝫ
vult ⁊c. Et. xxiij. di. quando epiſcopꝰ.
Si auteꝫ curioſus inquirere vellet ad
quid nobis vtilis eſt fides et ſpes re
ſurrectionis. Ad hoc reſpõderi poteſt
ſm theologos ꝙ eſt nobis vtilis ad
quatuor. Primo ad tollerandas triſti
cias quas ex mortuis concipimus.
Impoſſibile eſt ꝙ homo non doleat
de morte cari ſui ſed per hoc ꝙ ſperat
eum reſurrecturum multũ dolor mor
tis mitigatur. vnde ad theſſ. iiij. ſcri/
bitur. Nolumus enim vos ignorare dẽ
dormientibus vt non contriſtemini ſi
cut ceteri qui ſpem nõ habent. Secun
do ſollicitos nos reddit et ad bñ ope
randum ſtudioſos. Si enim vita ho/
minis eſſet tantuꝫ iſta in qua viuimꝰ
non ineſſet hominibus magnum ſtu/
dium ad bene operandum cum quic
quid facerent parum prodeſſet cum. n.
deſiderium non ſit ad bonum deter/
minatum ſcilicet ad certum tempus ſꝫ
ad eternitatem et quia credimus ꝙ ꝓ
hõc ꝙ hic faciemus bona opera in re
ſurrectioneꝫ recipimus. ideo ſtudemꝰ
bene operari. vnde apoſtolus. j. ad co
rinth. xv. Si in hac vita tantum ſpe/
rantes eſſemus miſerabiliores omni/
bus hominibus. Tertio retrahit nos
a malo. ſicut eniꝫ ſpes premij ad bene

operandꝰ allicit. Ita timoꝛ pene quã
credimus malis ſeruari a malo nos re
trabit. Jo.v. Qui bona egerunt in re/
ſurrectionem vite. qui vero mala ege
runt in reſurrectionem iudicij. Quarto
aufert timorem mortis. nam ſi homo
poſt mortem non ſperaret aliam vitã
meliorem ſine dubio eſſet mors valde
timenda et potius deberet homo que
cunqꝫ mala facere ꝙ̃ mortẽ incurrere.
Sed quia credimus aliam vitam me/
liorem ideo mortem corporalem nõ ti
memꝰ. De quadruplici morte vide in
tertia parte metrica ꝑcepto.xxiiij. Fac
tibi pro penis mortem. in ſolutione ſe
cunde queſtionis. De hac etiam mate
ria vide ad plenuꝫ in ſecunda pte me
trica precepto.vij. Linque metum leti
et ibi require ſi placet.

Rethorica ſup.xxiij.ꝑcep.

Si tibi ꝓ meritis ꝛc.
Hoc proprietatis crimẽ obijciet vicioꝝ
damnoſa ſordicies ꝙ criminum illa/
queata cõpedibus corripientis manuꝫ
cõgratulanti animo non admittitur ſꝫ
potius ex corruptione deterioꝛ ex me
dicamento morbidioꝛ nonnunꝙ̃ om/
nis curationis abijcit medicinas. dum
igitur tyrannus virtutis ac ſenſualita
tis abuſus ac ꝓprie volũtatis abuſus
ad ſtipendiarum ſecuꝫ trahunt omnẽ
excercitum viciorum hoſpiciolum mẽ
tis obſedunt excercetur protinꝰ ratio
nis imperium qui iuxta phm ſemper
deprecat̃ ad optima vt tantis viciorũ
peſtibus potenter occurrat actu. huiꝰ
doctrine ſedulus auditor vt a vicioꝝ
abyſſo reſilias. vt correptoruꝫ nouiter
pacienter ſufferas. et vt iure blaſphe/
mie ſermonez ex impaciencie cubiculo
ꝓcedentem ſapienter excludas ſtudio
ſapientie ac virtutum miniſterio te ex
terces ꝛc. Incuſare deum noli.

Uiceſimũtertiũ precep/ ptũ prime partis metrice.

Si tibi pro meritis
nemo reſpõdit ami/
cus. Incuſare deum
noli ſed teipſum coherce.

Poſtꝙ̃ autoꝛ in ꝓxime prece/
denti precepto prebuit rudimenta ad
memoriam noſtri vltimi finis inducẽ
tia per quam inducimur ad virtuoſe
viuendum. ita ꝙ quotienſcũqꝫ ipſe vl
timus finis noſtre miſerabilis vite ſcꝫ
mors aduenerit nullatenꝰ eam timere
debeamꝰ. Nũc vero in preſenti
ꝑcepto ſubſequenter ꝑbet nobis rudi
menta inducentia ad diuina iudicia cũ
nobis aduenerint pacienter tolerandꝰ
ſiue ꝓſpera aduenerint ſiue aduerſa.
ita ꝙ nõ nimis eleuemur ꝓſperis nec
etiã per impacientiã ↄtra deũ murmu
rando frangamur aduerſis. Hoc auteꝫ
oñdit ſub exẽplo illius qui amico ſer
uiciũ impẽdit ꝛ in neceſſitatis articulo
verſa vice non rependit eidẽ quod eſt
quodãmodo hominẽ inducere ad de
ſperationis baratruꝫ et hoc eſt quod
de hoc ꝑcepto breuiter intendit autoꝛ
dũ dicit. Si tibi ꝓ meritis ꝛc. Quaſi
velit innuere. Si tibi ꝓ meritis. i. ſerui
cijs. Nemo rñdet amicꝰ. ſ. tue neceſſi
tati ſubueniendo. quid debes tu tunc
facere. Incuſare deũ noli. i. contra deũ
de hoc murmurare nullomodo debe
mus. ſ. blaſphemando. ſed teipſum co
herce. i. cor tuum conſtringe ꝛ linguã
tuã ita moderare debes ꝙ nunꝙ̃ ↄtra
deũ quicquid fatue loquaris. qꝛ ſi non
fuiſti ſagax non eſt deus culpandꝰ ex
eo ꝙ non cogit aliquẽ ad aliquid per
agendũ imo nobis liberum tribuit ar
bitrium quicquid libet peragendũ ꝓ
pter quod remouet materia deũ incu
ſandi. Incuſare enĩ ꝓprie eſt minorꝫ

ad maiores ita dicendo. Infelix vere
ſum. vere me deꝯ perſequit̃ qꝛ omnes
mihi ingratos repio. Certe hoc impu
tare nō debes deo ſed tibi hoc eſt fa
tuitati tue et inſipientie. ¶ Pro hu
ius ꝓcepti quo ad vtrunqꝫ metrū in/
telligentia ⁊ obſeruantia eſt ſciendū ꝙ
quanqꝫ in diuinis ſcripturis ꝙplurimi
vicio ingratitudinis laborantes repti
fuerint de multis contra deum mur/
muraſſe. nihilominus tamē adhuc ho
die reperiuntur multi mali homines
ingrati vel etiam fatui ɔtra deū mur/
murantes et ſpecialiter ḋ proſperitate
malorum et aduerſitate bonorū. Pro
cuius rei euidentia eſt aduertendū ꝙ
qꝛ paciencie et fortitudinis natura eſt
diuina humiliter ſuſtinere iudicia. Jo
circo ad perfectionem et pacientiā eo
rundē et ad laudem dignam et obſer
uationem ipſorum vere monſtrari nō
poteſt quin oīa diuina iudicia quantū
cūqꝫ incōprehenſibilia ſint et occulta:
ſiue ſint grauia ſiue grata ſiue iuſtiſſi
ma ſiue veriſſima in ſeipſis et ad ſalu
B tez mortaliū ſuccedētia ſint vel pmiſſa
¶ Ad quoꝝ euidentiā latiorē eſt
aduertendū ꝙ ſupremū qd̄cunqꝫ iudi
ciū iuſto viro vel ſcelerato contingit.
Si iuſto aut ē iudiciū pſpeꝝ vel ad/
uerſū. Si pſpeꝝ dignū ⁊ iuſtū ē. pba
tio huiꝯ. nā exigit diuine bonitatis iu
ſticia vt ꝟtuoſis iuſtoꝝ meritis digna
ꝓmia debeant̃. hoc ē aūt qd̄ ſcribit do
ctor veritatis paulus. j. ad corinth. iij.
Unuſqſqꝫ ꝓpriā mercedē accipiet ſm
ſuū laborē ergo diēz felicitatis et gr̃e
iuſto viro ɔtingens rōnabiliter iuſtū.
Si aūt viro iuſto ɔtingit aduerſitatis
vel tribulationis iudiciū. Dico ꝙ tale
iudiciū iuſtū eſt et ſanctū. pbatio. nam
cū mortalis qlibꝫ ex hūane fragilitate
nature ⁊ excellentie tpalis vanitatis il
lecebra p viā ſupbie auaricie inuidie lu
xurie gule detractiōis odij verbo vel
facto et alijs defectibus vel exceſſibꝯ
infinitis ſiue offendat ſiue offenderit
creatorē. cū nemo ſit pfectꝯ qꝛ ſic ſcri
bit in canonica. j. Joh. j. Si dixerimꝯ
ꝙ peccatū nō habemꝯ ipſi nos ſedu/
cimꝯ et veritas in nobis nō ē. Et Jac.
iij. In multis. n. offendimꝯ omnes et
ꝓpterea talis iuſtus ꝙuis ad ꝓſens
penitens ſit et bonus et incipiat eſſe
quod non fuit nec ſm gregoriū in hoc
deſpiciendus ſic vt in canone. ferruꝫ.
.l. di. tn̄ nō fuit ſemp bonus qñqꝫ ſcꝫ
vel verbo vel facto vel voluntate vl̃
cogitatione deliquit. cū ſit de ſupne p
fectione iuſticie vt ſic vicia puniantur
ꝙ virtutes premio ſuo nō careāt ⁊ ꝙ
opera virtuoſa ſic in bono ſuo conſer
uent̃ ꝙ mala non tranſeant impunita
Jdcirco deꝯ iuſtꝯ et dñs p aliciuꝯ in
firmitatis dānificatiōis triſticie tpalis
bonoꝝ perditionis exilij vel alterius
paſſionis digno iudicio viꝝ iuſtū quē
diligit de neglectis ſuis vicijs p pniāꝫ
non purgatis in hac parua vita mili/
tante purgat et punit et iuſte purgatꝯ
et purus in triumphante vita premia
eterne felicitatis accipiat. Et eſto ꝙ ta
lis iuſtus in ſtatu innocentie et perfe/
ctionis poſſibilis pmaneret nō obſtat
quin grauiori poſſit et debeat aliciuꝯ
aſperitatem iudicij vel fortune pacien
ter ſuſtinere. Ratio huius poteſt du/
pliciter demonſtrari. ¶ Prima ratio
eſt quia infinita ſcilicet ſapientia dei
multa mala in iſtis inferioribus pmit
tit et ſuſtinet quia ex ipſis maiora bo
na ſequuntur quoniam ſi nō eſſet per
ſecutio tyrannoruꝫ nec paciencia mar
tyrum nec donum fidei ſequeretur.
Et hoc eſt quod ſcribit auguſtinus in
enchenidon dicens. Deus cum ſit ſum
me bonus nullo modo ſineret aliud
mali eſſe in operibꝯ ſuis niſi adeo eſſꝫ
potens et bonus vt de malo etiam
benefaceret. ¶ Alia ratio eſt quia
talis iudicij vel tribulationis euentus
ipſi iuſto viro nō ɔtingeret niſi ad ipiꝯ
pbandā virtutē ⁊ ipiꝯ meritū et p cō
ſequens ad pniāꝫ agendā hoc ē āt qd̄
ſcribit augu. contra fauſtū dicens. Nul
lus hominuꝫ eſt tante virtute ꝓditus

cuius non ſit neceſſaria temptatio tri/
bulationis aut ad agendam aut perfi
ciendam virtutem hoc etiaȝ eſt quod
dicit gloſa ſuper illud heſter.iiij.capit.
Non enim erat licitum indutum ſacco
aulam regis intrare.dicit gloſa ſic q̄ ſi
quis querat quomodo rex iuſtiſſimꝰ
tormenta inferebat innocentibus ſciat
hoc nō ex voto malicie ſed ex ſummi
conſilij initu procedere vel ad purga
tionem vel ad correctionem viciorum
vel ad meritorum augmentationem.
Propterea dicit ambroſius in libro d̄
offic.quanto quis magis patitur tāto
glorioſius coronat̄.Et ſic patet q̄ aſpe
ritatis aduerſe iudicium viro iuſto cō
C tingens ſanctum et iuſtū eſt. ¶ Si
vero poteſtatis ſuperne iudicium ho
mini ſcelerato ſuccedat:videndum eſt
vtrum ſit proſperum vel aduerſum.
Si vero proſperum eſt iudicium re/
ctum et dignum eſt.probo nam cum
nemo ſit tanta ſcelerum impietate p̄/
uerſus quin ieiunio aliquo oratione
beate virginis ſalutatione elemoſyna
vel aliquo meritorio actu aliquid bo/
ni fecerit. Cumq; ad iuſticiam bonita
tis diuine pertineat vt quemlibet me
ritorium actum premium rationale ſe
quatur.quia ſicut minima non pertrāſ
ibit impunita malicia. Sic nullus me
ritorius actus quantumcunq; leuis et
minimus non relinquetur immunis.
hoc eſt autem quod tradit dominus
per prophetam in pſalmo loquentem
Hec ſemel audiui et tibi domine po/
teſtas quia tu reddes vnicuiq; iuxta
opera ſua.Aſſerit enim euangelica ve
ritas per Math.x.Si quis dabit vni
ex iſtis minimis calicem aque frigide
amen dico vobis recipiet mercedem
ſuam.Et propter talis proſperitatis iu
dicium vel euentum ipſi ſcelerato tri
buitur ad iuſtum premium alicuius bo
ne operationis.hec autem facit iuſticie
ſuperne prouiſio in hijs potiſſime ſce
leratis quos videt in ſceleribus profū
dius diuerſos et obſcuratos in eorum
futura perditione pernoſtit naȝ in hu
ius fragilis breuiſq; vite decurſus
ipſos impios permittit diuicijs hono
ribus potentijs voluptatibus ⁊ alio/
rum temporalium falſa felicitate flo/
rere in preiudicium meritoꝝ alicuiꝰ
bone operationis ipſorum vt poſt cor
poralem eorum diſſolutionem digno
cruciatu eternaliter puniātur hoc eſt
quod auguſtinus ſcribit in omel.dicēs
Magna dei miſericordia eſt quando
parcit peccatori in hoc mundo vt ipm̄
in eternum non puniat. Iſti ſiquidem
ſunt iſti ſcelerati et impij de quibus ſa
cra ſcriptura loquitur Job.xij. Habū
dant tabernacula predonum et auda
cter prouocant deum. Cum ipſe dede
rit omnia in manibus eorum et terra
data eſt in manu impij et vultum eiꝰ
iudicij aperuit.hoc eſt etiam quod ha
betur in he.dicenti. In quorum mani
bus iniquitates ſunt dextera eoꝝ re
pleta eſt muneribꝰ. Et propterea hie
remias propheta.xij.talium impioꝝ
felicitatem abhorrens clamat ad do/
minum dicens. Iuſtus quidem tu es
domine ſi diſputem tecum verumta
men ſi iuſta loquar ad te quare via
impiorum proſperatur bene eſt omni
bus qui preuaricantur ⁊ inique agunt
⁊c.liquet iḡr ex premiſſis q̄ ex aliquo
actu meritorio ipſorum per eum qui
dat omnibus affluenter permittitur ⁊
conceditur hec tranſitoria et vmbrati
lis felicitas temporalium vt ipſos per
iuſticiam affligat interminabilis anxie
tas informalium et eſto q̄ ſceleratus
et impius eſſet malus ſimpliciter nec
vnq̄ȝ fuerit nec punctualiter eſſet vni
cus actus meritorius voluntatis com
paſſionis bone ad proximuȝ compun
ctionis vel operis quod ſi quidem in
humanum duriſſimum et incredibile
quodāmodo cenſeretur non obſtat
qn bonitatis eterne infinita clementia
poſſit p̄ temporalis felicitatis dulcedi
nē ad cognitionē et correctiōeȝ ſuiipſiꝰ
inducere ⁊ ad pniaȝ cōmonere ex aliꝰ

noſtram neceſſitatem et indigentiam.
vt autor noſter docet dum dicit. Que
ſitis vtere parce. Et ſic tēperate vten
do nunquam deerunt vel deficiunt
ex hoc inſtruit prodigalitatem vitare
que quidem vitanda eſt propter tria
mala que inde proueniunt ſm q̄ ha/
betur in ſumma de vicijs in capitulo
quod incipit. De malis que ſequūtur.
Primo quia inducit paupertatis indi
gentiam vt patet de filio prodigo de
quo ſupra dictum eſt. Secundo quia
inducit peccatum rapine in hoc ſimilis
eſt aranee que ſua dando ſeipſam qō
āmodo euiſcerat. Nam vt dicitur filij
mox nati tela aſcendunt et texere inci
piunt quaſi in vētre didiſcerunt quan
do rapere poſſint. Sic prodigi poſtq̄
ad paupertatem deuenerunt raptores
efficiuntur nec ſua damnatione conten
ti: filios mox natos eos ad idem fa/
ciendum inducunt nec attēdunt quid
eis in futurum debeat euenire. Tertio
quia quandoq; ſequitur contemptus
bonorum ſpiritualium. prodigus enim
quandoq; dat omnia pro modica pe
cunia de quo conuiuium facere poſſit.
vt patet de eſau qui primogenita ſua
vendidit pro eſu lenticulo geñ. xxv.
Item treñ. j. Dederunt q̄ precioſa ꝓ
cibo ad refocillandam animam. Quar
tus diues qui auare diuicias retinebat
fuit ille qui dixit luc. xxij. Anima mea
habes multa bona repoſita in annos
plurimos ꝛc. Talis etiam fuit ille di/
ues qui auare ſibi omnia retinebat et
nihil lazaro mendico cōmunicare vo
lebat. Luc. xvj. Hec autem inordinata
retentio cauſatur a timore ne eis defi
ciat ita q̄ ſunt timoris cauſatiue. Sēp
enim tales titubant ne ſibi congrega
ta deficiant et quantum ad hoc talpe
ſunt ſimiles que nunq̄ oculos aperit
ſed ſemper quaſi ceca incedit timēs ne
ſibi deficiat terram fodit et vſq; ad ſa
turitatem de illa non comedit et licet
in vita oculos clauſos teneat in morte
tamen dicitur aperire. Sic tales in vi
ta ſunt ceci tamen in morte cognoſcūt
q̄ diuicie hominem iuuare non poſ/
ſunt ſed implurimuz magis impediūt
¶ Pro ſecundi etiam metri intelli
gentia tam litterali tam etiam morali
eſt breuiter attendendum. ¶ Et primo
circa litteralem intellectum attēdere
debes q̄ prout dicit autor. Putato ti/
bi deeſſe quod eſt. id eſt. quod habes
Ut ſerues. id eſt cuſtodias. ſemper ti/
bi deeſſe. id eſt ſubſtantiam tuam tibi
defecturam ad hoc q̄ ſerues quod ha
bes. Utere parce. id eſt modeſte.
Quo ad moralem intelligentiam pōt
ſic exponi. primum ac etiam ſecunduz
metrum. Ne tibi quid deſit. id eſt ne
aliquid tibi deficiat ad vitam eternaz
vbi nihil deerit. Tibi ſemper putato.
id eſt ſemper cogitare debes. Deeſſe
tibi. id eſt aliquid in vita preſenti defi
cere. Ut ſerues. id eſt veraris et time
as. Id quod eſt. id eſt illud quod ve
ram habet eſſentiam ſcilicet ſummum
bonum qui deus eſt prout boecius in
libro de trinitate aſſerit dicens. Diuina
eſſentia eſt illud quod eſt. reliqua ve/
ro non ſunt illud quod ſunt quia om
nia ab ipſo originem habent ipſe ve/
ro a nullo habet originē. ¶ De hac
materia vide ſupra in primo precepto
metrico. Si deus eſt animus ꝛc. In
primo ſecundo vel tertio. nā ipſe deus
qui eſt cauſa prima per influentias et
effectus ſupernorum ſyderum et ſpe/
rarum tanquam per ſecundarias cau
ſas in iſtis inferioribus agit. Et propte
rea philozophus in libro. ij. metherorū
ait q̄ mundus iſte inferior continuus
eſt illi ſuperiori vt omnis eius virtus
gubernetur exinde. Et boecius in. iiij.
de conſolatione. Omnium generatio
rerum cunctuſq; mutabilium progreſ
ſus quicquid aliquo mouēte mōo cās
formas ordines ex diuine mentis ſta
bilitate ſortitur. Ipſe enim eſt qui ſue
bonitatis iuſticia transfert regna ho/
nores et conditiones regnorum de gē
te in gentem propter malicias abuſus

maliguos ꝛ iniquitates humanas.hoc
eſt autem quod ſcribit ſalomon eccl'.x
Propter contumelias et diuerſos do
los transfertur regnū de gente in gen
tem.propterea hugo libro.iiij.De clau
ſtro anime beatudinē diuinitatis eter
ne felicitatis contemplās omniaqꝫ ter
rena tanq̄ꝫ inſtabilia deteſtans ad ſu/
pernorumqꝫ contemplationez alliciēs
pulcre eam deſcribit dicens. viriditas
pratelli quod ē in medio celeſtis clau
ſtri oculos ſupernorum ciuiuz recreat
et eos ſuper ſua nouitate confortat.ni
hil enim ibi vetuſtum vel tranſitoriuꝫ
erit ſed ſemper nouitate ſue viridita
tis abſqꝫ dubio permanebit. In me/
dio pratelli ponitur lignum vite vt vi
ta ſit in amenitate.Eſt enim lignum vi
te ſapientia dei patris fructus eius ſa
latem conſeruat et vitam preſtat cum
illuc homo peruenerit quod petat vl/
terius non habebit tunc enīꝫ ſilebit ini
quitas:habundabit caritas:nec quicq̄ꝫ
ibi deficiet vnuſquiſqꝫ omnia in ſe ha
bentem in ſe habet nihil deeſſe pote/
rit quod facit ad propoſitum.Sequit̄
quando dei ſapientia omnibus proui
debit omnia:ibi nullus in ſuo ordine
deficiet.quoniam in libro diuine ſapiē
tie in quo ſcriptus ordo nature vnuſ/
quiſqꝫ leget. Hec hugo.Et augu.libro
de ciuitate dei enumerat octo fercula
id eſt octo felicitates quas propinabit
deus diligentibus ſe. vnde ſuper illo
prophete verbo.Ero illorum deus.di
cit ſic.Ero vn̄ ſacientur. ero quecūqꝫ
ab hominibus honeſte deſiderantur.
ſcilicet vita:ſalus:victus:copia:gloria:
honor:virtus:et pax. et ſic tunc ibi ni
hil deerit.vnde in ps. Dominus regit
me et nihil mihi deerit: in loco paſcue
ibi me collocauit. ¶ Pro premiſſo
rum intelligentia magis in ſpeciali eſt
de tali queſtione querendum.videlicꝫ
vtrum prodigalitas ſit grauiꝰ vel ma
ius peccatum q̄ꝫ auaricia? Et videtur
ꝙ ſic per auariciaꝫ enim nocet aliquis
proximo cum non communicat bona
ſua.per prodigalitatez vero nocet ſibi
ipſi.Sed grauius eſt peccatuꝫ quo ꝗs
nocet ſibi q̄ꝫ quis nocet aliis. Iuxta il/
lud eccl'.xiiij. Qui ſibiipſi neq̄ꝫ cui bo
nus erit?ergo prodigalitas eſt grauiꝰ
peccatum q̄ꝫ auaricia.Sed contra hoc
eſt quod philozophus dicit in.iiij.ethi
corum.ꝙ prodigus multo videtur me
lior illiberali. Hanc queſtionez pertra
ctat ſanctus thomas ſcd̄a ſcd̄e.q.cxx.
quam terminat ſub hac forma dicens.
ꝙ prodigalitas ſm̄ ſe conſiderata mi
nus peccatum eſt q̄ꝫ auaricia et hoc tri
plici ratione. Primo quia prodigalitas
magis conuenit cuꝫ liberalitate q̄ꝫ aua
ricia.quia ad prodigum pertinet dare
quod conuenit etiam liberalibus licet
differenter ad auarum autem recipere
et retinere. Secundo quia prodigus
multis prodeſt.auarus autem nō imo
nec ſibiipſi vt dicitur.iiij.ethicorum.
Tercio quia prodigalitas ē magis de
facili ſanabilis q̄ꝫ auaricia.ſanatur eīm
prodigus vel per paupertatem que ſe
quitur vel per etatem ſenectutis que
contraria eſt prodigalitati. Tum etiaꝫ
quia magis conuenit cum liberalitate
q̄ꝫ cum auaricia quia conuenit cum ea
in dare.Ad argumentum in contrariū
eſt dicendū ꝙ differentia que eſt inter
ꝓdigum et auaruꝫ attenditur ſm̄ hoc
quod eſt peccare in ſeipſum et in aliū
nam prodigus peccat in ſeipſum dum
bona ſua conſumit vnde viuere debꝫ
peccat etiā in aliū ꝯſumēdo bona ex ꝗ
bus aliis dꝫ ſuſtentari ꝛ ꝑcipue hoc ap
paret in clericis ꝗ ſūt diſpēſatores bo
noꝝ eccl'e que ſunt pauperū quos de
fraudent prodige expendendo. ¶ Si
militer etiam auarus peccat in alios
in quantum deficit in dationibus pec
cat etiam in ſeipſum inquantum defi/
cit in ſumptibus. vnde dicitur eccl'.vj.
Uir cui deus dedit diuicias nec dedit
ei poteſtatem vt comedat ex eis.Sed
tamen in hoc ſuperhabundat prodi/
gus.quia ſic ſibi et quibuſdaꝫ aliis no
cet quod tamen aliquibꝰ prodeſt.aua

rus autem nec ſibi nec aliis prodeſt. q̄
non audet etiam vti ad ſuam vtilitatē
bonis ſuis. ¶ De materia metrorū
predictorum tangitur infra parte eadē
precepto. xxxviij. Conſerua potius. Et
parte ſecūda precepto. xxj. Utere que
ſitis. Et parte. iij. precepto. xxiij. Utere
queſitis. Et parte. iiij. precepto. xviij.
Utere queſitis. Et que dicta ſunt con
uenienter ibidem poterunt repeti ſm̄
legentis diſcretionem.

Rethorica ſup. xxv. ꝓcep.

¶ Quod preſtare potes
Uirtualis conſtantie firmitas muro
vallato fortitudinis multipharie mul
tiſqꝫ modis viciuꝫ duplicitatis abhor
ret vt tanq̄ꝫ nephariam reputet aliqd
dicere et contrarium meditari nec cō
trarietatis alligatus vinculo et viciosi
tatis reciaculo cathenatus duꝫ proprie
voluntatis arbitriuꝫ temerarie delibe
ratiōe ſubſeqt̄ aliqua ſpondēs ⁊ eadē
volubili mutabilitate den:gans infa
mie procatis vincetur demerita qui re
dolenter fame ſtipendia debuit ꝓme
reri ⁊c̄. Ne ſis ventoſus.

¶ Uiceſimūquintum pre-
ceptum prīe ꝑtis metrice.

A Quod preſtare potes
ne bis ꝓmiſeris ulli
Ne ſis ventoſus dū
vis bonus ipſe videri.

¶ Poſtq̄ꝫ autor in proxime prece-
denti precepto prebuit rudimēta indu
centia ad prodigalitatem vitandam et
liberalitatem ſectandam que quidam
virtus in quodam retinendi tempera
mento conſiſtit. ¶ Nunc vero in
preſenti precepto ſubſequenter prebet
rudimenta inducentia ad ipſam libera
litatis virtutem ſectandam ſed aliter ⁊
aliter. quia hec virtus non ſolum in tē
perato modo expediendi ⁊ retinēdi cō
ſiſtit verum etiā in beneficiorum ero
gatione conſiſtere videtur ſm̄ q̄ in li
bro de moris dogmatum phorꝫ apte
demōſtratur ibi dicitur q̄ liberalitas
virtus eſt beneficiorum erogatrix quā
eandem pro affectu benignitatem dici
mus et pro effectu beneficentiam. hec
autem virtus in tribuendo et retribuē
do conſiſtit. De lege autem liberalita
tis eſt vt in tribuendo caue ne ſis du
rus. quis enim hominuꝫ contentus fuit
aut leuiter rogari aut ſimul quis cum
aliquid ſe peti ſuſpicatus eſt frontem
non adduxit. i. non abſcondit. vultum
non auertit occupationes non ſimulat
et eodem animo bene beneficium de
betur quo datur uel accipitur. Et ideo
non eſt negligenter dandum. Nemo
enim libenter debet quod non accipit
libenter enim non debetur quod non
de facili accipitur ſed extorquetur. Ca
uenda eſt etiam dilatio quia plus fa-
cit ingratuꝫ mora dandi q̄ꝫ facit gratū
Ingratum eſt beneficium quod diu in
ter dantis manus heſit. i. ſtetit. Atten
dens igitur autor inter cetera non de
cere cultorem dei ventoſum apparere
quod fit niſi cito reddit quod promi-
ſit debitis tamen circumſtantiis obſer
uatis quia tunc videtur propter ventū
inanis glorie et ſue oſtentationis ma-
gnificentiam promiſiſſe q̄ꝫ propter de
bitum amicicie. pro tanto prebet hoc
ſuum preceptum dei cultoribus fore
obſeruanduꝫ dicit. Quod preſtare po
tes ⁊c̄. Quaſi velit autor innuere ſi rē
habes pre manibus quā a te petit ami
cus noli de die in diem differendo di
cere: cras tibi dabo cum ſtatim poſſis
dare. quia vt ſeneca dicit. Qui cito dat
bis dat. ac etiam iuxta illud ſapientis
dictuꝫ. Qui das pelle moras cito dādo
dona colores. Tardēs dedecoras ḡ re
pellere moras. Nā mora denigrat do-
nū meritūqꝫ minorat. Si cito grādiſi
cat mūera ꝑua manus. Hoc eſt quod au

dor intendit dicens. Ne promiſeris ver
bis quod preſtare potes. ſupple in pre
ſenti. Ne ſis. id eſt videaris. Uentoſus
B id eſt iactans et arrogans et ſuperbꝰ
de ſciencia vel de aliqua virtute. Duꝫ
tuipſe vis videri bonus. Hoc eſt dice
re ꝙ quilibet de bono nomine curare
debet. Juxta illud eccl̃. iiij. Quia meliꝰ
eſt nomen bonum q̄ꝫ vngenta precio
ſa. eccl̃. vij. Si ergo vis videri bonus
et eſſe ſummo opere cauere debes Ne
ſis ventoſus. id eſt vanus in tuis ver
bis et factis et ita bonus ab omnibꝰ
extimaberis. ad hoc facit quod habe/
tur in canone. inter verba laudantiuꝫ.
xj. q. iij. in fi. vbi dicitur apud nos au
tē conſciencia eſt nobis neceſſaria alijs
vero fama. ¶ Quereret aliquis poſ
ſit vtrum quis ſimilare poſſit ſanctita
teꝫ ſine peccato? De hoc require infra
in proxime precepto in duabus que/
ſtionibus ibi poſitis. Cui etiam concor
dat quod ſupra. xxiij. ꝓcepto habetur.
Rem tibi promiſſaꝫ ⁊c̃. Et ibi de hac
materia require ſi placet. ¶ Pro
huius primi metri intelligentia et ob/
ſeruantia eſt breuiter ſciendūꝫ ꝙ duo
ſunt que inducere debent ad huiꝰ pre
cepti ſeu metri obſeruationem ſcilicet.
Sacra ſcriptura. et Moralium docu
mēta antiqua. ¶ Primo ſacra ſcri
ptura ꝓuer. iij. Ne dicas amico vade
et reuertere ⁊ cras dabo tibi cū ſtatiꝫ
poſſis dare. Et apoſtolꝰ. ij. ad corinthi
os. dicit ꝙ hylarem datorem diligit de
us. ¶ Hanc etiam ſententiam appro
bare videtur yſidorus in libro ſinoni/
morum circa finem dicens. Quicquid
tribuis cum affectu dilectionis diſtri/
bue: quicquid largiris cum hylaritate
largire: prebe miſericordiam ſine iniu
riatione prebe elemoſinam ſine tedio
maior ſit beniuolentia q̄ꝫ quod datur
maior gratia q̄ꝫ quod impenditur. tale
ſit opus tuū qualis fuerit intentio tua
quod enim affectu bono diſpenſatur
hoc accipit deus qui autem cum tedio
dat mercedem perdit. qui cum triſticiā

manum porrigit fructum remunera/
tionis amittit. qui cuꝫ triſticia largitur
remunerationis non percipit fructum
non eſt miſericordia vbi non eſt beni
uolentia. ¶ Secundo moraliuꝫ an
tiqua documenta ad hoc nos inducūt
et quanq̄ꝫ omnes huius autoris pre/
ceptum obſeruare teneantur princeps
maxime hoc tenetur quia largus eſſe
debet videlicet. Jn donariorum largi
tione munifica. Jn ſuperuenientium li
berali ſuſceptione grata. Jn neceſſario
rum adminiſtratione prompta. et hāc
largitionem auget quando dona do/
nantur prompte et hylariter vnde ſe/
neca libro. ij. de benefic̃. capitulo. vj. ait
ꝙ quidem beneficium ab homine du
ro et aſpere datum panem lapidoſuꝫ
vocabat quem eſurienti recipere ne/
ceſſarium ſed tamen acerbum. Unde
verſificator ille egregius oratius ait.
Denigrat meritum dantis mora nam
data raptuꝫ munera plus laudis plus
qꝫ fauoris habēt. ¶ De queſtione
vero qua queritur vtrum ille qui pro
miſit aliquid facere et non facit ⁊c̃. vi
de ſupra in. xij. precepto. Rem tibi ꝓ
miſſaꝫ. ¶ Pro ſecundi etiam metri
C intelligentia ac obſeruantia eſt breui/
ter ſciendum ꝙ illud quod hominem
magis oſtendit ventoſum et inconſtā
tem eſt quando procraſtinat reddere
quod promiſit quia ex hoc tria proue
niunt mala. Primum malum eſt quia
amicum damnificat. Secundum quia
ſeipſum vilificat. Tercium quia bene
ficium datuꝫ paruificat. ¶ Primo
amicum damnificat qui re promiſſa in
digebat. quia aliunde ſibi procuraſſet
niſi ab ipſo expectaſſet et ſic damnifi/
catur dum non accipit oportuno tem
pore rem promiſſam. Secundo ſeipſm
vilificat quia reputatur mendax et de
luſor et fallax. vnde de tali loquitur ſa
lomon ꝓuer. xxvj. Lingua fallax non
amat veritatem: os lubricuꝫ operatur
ruinas. Tertio datum beneficiū parui
ficat qꝫ inuitꝰ procedēdo dare videt̃.

minis ſunt diuitie. et quia de agricultu
ra maxima opes acquirũtur.ideo iſti in
agricultura ſtudium ſuũ totaliter pone
bant.talibus autẽ obiurgando quaſi in
ſtruendo dicit ꝙ ad virgilij ſtudiũ re/
currere debeant. Unde dicit. Telluris
ſi forte velis cognoſcere cultus. Uir/
gilium legito.quaſi velit innuere ꝙ nõ
debes in hoc ſtudium ea intentione po
nere ꝙ credas in diuitijs agriculture
conſiſtat ſummũ bonũ.non tamẽ ſim/
pliciter ꝓhibet ex hoc agriculture ſtu
dium quod docet virgilius. ſed prohi
bet eorum ſtudiũ qui ea intentione ſtu
dent quia credunt ꝙ in diuitijs agri /
culture conſiſtat ſummũ bonũ. et hoc
aliqui totaliter ꝓbare nituntur et ſic il
lud bonũ pro quo omnia alia bona ha
beri poſſunt videtur eſſe ſummũ bonũ
et melius bonũ. Hec ſunt diuitie iuxta
philoſophi ſententiã qua dicitur ꝙ pe
cunia eſt menſura omniũ rerum vena
lium.cui concordat illud eccleſiaſtici .x.
pecunie obediũt omnia.ergo ſcđm hoc
qui eſt ditior et beatior ſm illud pſal/
miſte dicentis. beatum dixerunt popu
lum cui hec ſunt. Hanc ſententiam licet
falſiſſimã multi reputent veram et etiã
tenent firmiſſimam ſm ꝙ ex facto eui
dẽter apparet.ergo ꝛc. ¶ Sed ꝙ homi
nis felicitas nullo modo in diuitijs cõ
ſiſtat ſic ꝓbatur. diuitie enim non niſi
ꝓpter aliud appetuntur . per ſe eñ nil
boni inferunt hominibus.ſed ſolũ cum
vtuntur eis vel ad corporis ſuſtentatõ
nem vel aliud huiuſmodi. Quod autẽ
eſt ſummũ bonum ꝓpter ſe deſidera/
tum eſt et non ꝓpter aliud. nõ ſunt er
go diuitie ſummũ bonũ hominis. hoc
vtiqȝ idem ipſe virgilius ad vltimum
ſue vite fuit vtiqȝ ꝓteſtatus per qua/
tuor verſus quos legitur conſtruxiſſe.
quos pro epythaſio ordinauit.in qui/
bus ſe oſtendit tres libros compilãdo
grauiſſime laboraſſe . videlicet librum
bucolicorum in quo tradidit artem cu
re paſtoralis.librũ eneydorum in quo
tradidit artem cure militaris .et librum
georgicorũ in quo tradidit artem cure
ruralis. et tamen predictos libros non
ob dei laudem ſed ad gloriã edidit po
pularem. Unde dicunt illi verſus ſic .
Paſtor arator eques pani ſeui ſuperaui.
Capras rura hoſtes queqȝ labore gra
ui. De capris paſtis de rure ſato hoſte
ſubiecto . Nec lac nec ſegetes nec vlla B
ſpolia tuli. ¶ Aliorum oppinio fuit
ꝙ corporalis ſanitas aliaqȝ corporis bo
na ſunt ſumma hominis felicitas. Iſtis
etiam obiurgãdo dicit.Quod ſi mage
noſce laboras. Herbarum vires macer
tibi carmine dicet. quia optimus medi
cus fuit. nec in tali ſciẽtia vel libro ſtu
dere debes ea intẽtione vicȝ vt credas
ꝙ in ſanitate corporis aliaqȝ bona ſum
mum bonũ conſiſtat. quod tamen pro
batur contrriũ eſſe verum et ſic bona
corporis cuiuſmodi ſunt ſanitas pulch
ritudo et robur non ſunt ſummũ bo/
num hominis per ſimilia manifeſte ap
paret. hec eñ bonis et malis cõmunia
ſunt et inſtabilia ſunt et voluntati non
ſubiacent ¶ Preterea anima eſt me
lior corpore quia non viuit nec predicta
bona habet niſi per animã bonam.er/
go anime ſicut intelligere et alia huiuſ
modi eſt melius ꝙ̃ bonũ corporis.non
eſt igitur corporis ſummũ bonum ho/
minis. ¶ Adhuc hec bona ſunt homini
et alijs animalibus communia.felicitas
autem eſt ꝓprium hominis bonũ.non
eſt igitur in ꝑmiſſis bonis hominis fe
licitas. Amplius multa animalia quan
tum ad bonum corporis ſunt homine
potiora. Quedam enim ſunt velociora
homie.quedã robuſtiora.et ſic de alijs
Si igitur in hijs eſſet ſummũ bonum
hominis non eſſet homo optimũ ani/
malium quod patet eſſe falſum.nõ eſt
igitur felicitas humana in bonis corpo
ris conſiſtens . ¶ Aliorum opinio
etiam fuit ꝙ ſumma bonum conſiſte/
ret in gloria et fama.hij in lucano ſtu/
dium ſuũ penitus ponebant qui de bel

ſorum tractat̄ gloria. Iſtis etiam autor
modo quo ſupra dicit.

¶ Secundū p̄ceptū·

Si romana cupis et punica noſcere bel
la. Lucanum queras qui ⁊c̄. Quaſi ve
lit dicere. non debes etiam lucano ſtu/
dere ea intētione vt credas vt ſummū
bonum cōſiſtat in humana gloria que
in celebritate fame conſiſtit qđ ſic per
ſuaderi poteſt. ¶ Summū enim bonū
oportet eſſe perfectū cum quietet appe
titum. cognitio autem fame in qua glo
ria humana cōſiſtit eſt imperfecta. Eſt
enim plurimū incertitudinis et erroris
habens. non poteſt igit̄ talis gloria eſſe
ſummū bonū. ¶ Quidam etiā opina
bantur ꝙ in voluptate venerea alijſqꝫ
delectationibus corporalibus conſiſte/
ret ſummū bonū et hij in naſone. ideſt
ouidium amoris ſtudium ſuū ponebāt
contra etiā tales modo quo ſupra dicit

¶ Terciū p̄ceptum.

Si quid amare libet vel diſcere amare
legendo. Naſonem petito. ideſt ouidiū
quaſi velit innuere ꝙ nō debes in oui
dio ſtudere ea intentione vt credas ꝙ
ſummū bonum in voluptate venerea
conſiſtat nec etiā in alijs carnalibus de
lectationibus ꝓ tanto autor dicit. Sin
autem hec cura tibi eſt. ideſt ſi non cu
ras de iſtis nec in eis vis ſtudere ſicut
nec curare nec etiā ſtudere debes. quia
tale ſtudiū curioſum eſt et vanum. qđ
ſic ꝓbatur. in omnibus eñ que per ſe
dicuntur. ſequit̄ magis ad magis ſi ſim
plex ſequatur ad ſuum ſimplex. ſicut ſi
calidum calefacit et magis calidū ma/
gis calefacit et maxime calidū maxime
calefacit. Si ergo delectationes p̄miſſe
eſſent ſcđm ſe bone oporteret ꝙ maxi
me eis vti eſſet optimū. hoc patet eſſe
falſum. nam minim9 vſus eorum repu
tatur eſſe viciū et etiā eſt corpori noxi
us et ſenſibilium delectationū impedi/
tiuus. nō ſunt igit̄ per ſe bonū hoīs. in
eis igitur non cōſiſtit humana felicitas

¶ Preterea actus virtutū ſunt lau
dabiles ex hoc ꝙ ad felicitatem ordi/
nantur. Si igitur in delectationibꝫ pre
miſſis ꝯſiſteret humana felicitas actus
virtutis magis eſſet laudabilis in acce
dendo ad has delectationes ꝗꝫ in abſti
nendo ab eis. Hoc autē patet eſſe fal/
ſum. nam actus tēꝑantie maxime lau
datur in abſtinendo a delectationibus
Unde ob hoc denominat̄ non eſt igi/
tur in preuiſſis delectatōnibus homi/
nis felicitas. ¶ Preterea finis vlti/
mus cuiuſlibet rei eſt deus. illud igitur
oportet vltimū finem hominis poni ꝑ
quod maxime appropinquat ad deum
per dictas autem delectationes homo
impeditur a maxima appropinquatōne
ad deum que fit per contemplationem
quā maxime predicte delectationes im
pediunt vtpote ad ſenſibilia maxie ho
mines immergētes. et per conſequens
ab intelligibilibus retrahētes. non eſt
igit̄ in delectatōnibus venereis et alijs
corporalibus felicitas humana ponen/
da. per hoc autem excluditur epycureo
rum error in hijs voluptatibꝫ felicitatē
hominis ponentium. Ex quorum perſo
na dicit ſalomō eccleſiaſtes. v. Hoc ita
qꝫ viſum eſt michi bonuꝫ vt comedat
quis et bibat et fruat̄ leticia ex labore
ſuo et hec pars illius. Et ſapie. ij. vbiqꝫ
relinquam9 ſigna leticie quoniam hec
eſt pars noſtra. et hec eſt ſors noſtra.
Excluditur etiam error cherincianoruꝫ
qui in vltima felicitate poſt reſurrectio
nem mille annos in regno chriſti ſcđm
carnales ventris voluptates fabulan/
tur futuros. Unde et chiliaſtes quideꝫ
millenarij ſūt appellati. Excludunt̄ etiā
iudeorum et ſarracenoꝝ fabule que re
tributiones iuſtorum in predictis vo/
luptatibus ponūt. Felicitas eñ eſt pri
mum virtutis igitur ⁊c̄. ¶ Non conſi
ſtit etiam humana felicitas in munda/
na potentia cum in ea optinenda pluri
mum fortuna et inſtabilis ſit et nō ſub
iaceat hominis voluntati. Et plerumqꝫ

malis aduenia quę bono ſummo re /
pugnat. ¶ Preterea ſi aliqua poteſtas
eſt ſummuꝫ bonum oportet illam eſſe
perfectiſſimam. poteſtas autē humana
eſt imperfectiſſima. radicatur enim in
hoīm voluptatibus et opinionibus in
quibus eſt maxima inconſtantia et quā
to magis reputaẗ poteſtas tanto a pluͦ
ribus dependet qḋ etiam ad eius de /
bilitatem pertinet cum quod a multis
dependet deſtrui multipliciter poſſit.
non igiẗ eſt in poteſtate humana ſum
mum hominis bonū felicitas igitur ho
minis in nullo exteriori bono conſiſtit
cum omnia exteriora bona que dicunẗ
bona fortune ſub predictis contineanẗ
In illa vero felicitate que ꝑueniunt ex
viſione diuina omne deſideriū huma /
num impletur ſm illud pſalmiſte. qui
replet in bonis deſideriū et omne hu /
manum ſtudiū ibi ſuam conſeruationē
ſeu conſummationē accipit. quod patet
diſcurrenti per ſingula. Eſt eñ quod /
dam deſideriū hominis inquantū intel
lectualis eſt. de cognitiōe veritatis qḋ
quidem homines. conſequūtur per ſtu
dium contemplatiue vite. hoc manife /
ſte in illa viſione conſūmabitur quan /
do ꝑ viſionē pure veritatis omnia que
intellectus naturaliter ſcire deſiderat ei
innoteſcent. Eſt eñ quoddaꝫ hominis
deſiderium ſecūdum ꝙ habet rationē
qua inferiora diſponere poteſt. Quod
quidem homines ꝓſequuntur per ſtu /
dium actiue et ciuilis vite quod deſide
rium principaliẗ ad hoc eſt vt tota ho
minis vita ſcḋm rationem diſponatur
quod eſt viuere ſcḋm virtutem. Cuiuſ
libet eñ virtuoſi finis in operādo eſt
ꝓprie virtutis bonū ſicut fortis vt for
titer agat. hoc autem deſiderium tunc
omnino complebitur quando ratio in
ſummo vigore erit diuino lumine illu /
ſtrata ne a recto deficere poſſit. Eſt
iterum terciū hominis deſideriū quod
eſt ſibi et aliis animalibus cōmune vt
delectationibus perfruatur. qḋ homi /
nes maxime perſequūtur ſcḋm vitam
voluptuoſam ⁊ per eius immoderan /
tiam intemꝑati et incontinentes fiunt
In illa vero felicitate eſt delectatio per
fectiſſima. tanto quidem perfectior ea
que ſcḋm ſenſus qua etiā bruta anima
lia perfruunẗ quanto intellectus eſt al
tior ſenſu. quanto etiam illud bonū in
quo delectabimur maius omni ſenſibi
li bono et magis intimū et magis con
tinue delectans quanto etiā illa delecta
tio eſt magis pura ab omni permixtio
ne contriſtantis aut ſollicitudinis alicu
ius moleſtantis. De qua dicitur in pſal
mo. inebriabūtur ab vbertate domus
tue et torrente voluptatis tue potabis
eos. Sic igitur patet ꝙ per diuinā vi /
ſionem conſequentur ſubſtantie intel /
lectuales veram felicitatem in qua om
nino deſideriuꝫ quietatur et in qua eſt
plena ſufficientia omniū bonorum que
ſcḋm ariſtotelem ad felicitatem requi
ritur. ¶ Unde et boetius dicit ꝙ bea
titudo eſt ſtatus omniū bonorum ag /
gregatione perfectus. huius autē perfe
cte et vltime felicitatis hac vite nihil ē
adeo ſimile ſicut vita contemplantium
veritatem ſcḋm ꝙ eſt poſſibil e in hac
vita. et ideo philoſophi qui de illa feli
citate vltima plenam noticiam habere
non potuerunt in contemplatione que
eſt poſſibilis in hac vita vltimam ho /
minis felicitatē poſuerunt. ꝓpter hoc
etiam inter alias vitas in ſcriptura di /
uina magis cōtemplatiua cōmendatur
dicente domino Luce. x. Maria opti /
mam partem elegit. ſcilicet contempla
tionem veritatis que non auferetur ab
ea. Incipit eñ contemplatio veritatis
in hac vita ſed in futura conſummaẗ.
actiua vero et ciuilis vita huiꝰ vite ter
minos non tranſcendunt. ¶ Hanc au
tem ſapientiam qua ad perfectionē vl
time felicitatis perducimur. docet nos
autor informari debere et hoc infra in
hoc quarto precepto dicens.

¶ Quartū preceptū

Ut ſapiens viuas audi que diſcere poſ
ſis. Hoc eſt directe ꝙ debes diſcere ea
ſcʒ. que humano ſunt intellectui ꝓpor
cionata. et non excedentia noſtri intel/
lectus facultatem. Per que euū. ideſt
etas tua erit a vicijs ſemota. ergo ades
ideſt adeſto ſcilicet ſis ꝓmptus. et que
ſit ſapientia diſce legendo. Unde pro
huius vltimi metri intelligentia eſt ſci
endum ꝙ volens plene et ꝑfecte hanc
ſapientiam adipiſci expedit neceſſario
tria ſcire vel inueſtigare. ¶ Primo que
nam ſit hec ſapientia. Secūdo qualis
ſit. Tercio vbi inuenitur. ¶ Primo
quo ad interrogationē factam per que
ſcilicet que ſit ſapiētia. reſpondit ſapi/
ens illud quod ſapiētie ſeptimo ſcribit̄
dicens. ꝙ ſapientia eſt vapor virtutis
dei et emanatio quedaʒ claritatis vir/
tutis omnipotētis dei et nihil inquina
tum in illam occurrit candor eſt lucis
eterne et ſpeculū ſine macula maieſta/
tis dei et ymago bonitatis illius. Eſt eī
ſpecioſior ſole et ſuper omnē diſpoſi/
tionem ſtellarum luci comparata prior
inuenitur. Sapientiam autē non vincit
malicia. Et infra octauo cap̄lo. Et ſi di
uicie appetūtur in vita quid ſapientia
locupletius que omnia operatur.

¶ Secundo ad interrogationem factā
per qualis. ſcilicet qualis ſit ſapientia.
Rn̄dit beatus iacobus in canonica ſua
tercio cap̄lo dicens. ꝙ ſapientia que de
ſurſum eſt primum quidam pudica eſt.
deinde pacifica modeſta ſuadibilis bo
nis ↄſcientijs plena miſericordia et fru
ctibus bonis. ¶ Tercio ad interro
gationem factam per vbi. ſcilicʒ vbi in
uenitur ſapiēna. Reſpondit beatꝰ iob
quod habetur iob. xxviij. cap̄lo dicens
Sapientia vbi inuenitur et quis eſt lo
cus intelligētie eius neſcit homo pre/
cium eius. nec inuenit̄ in terra ſuauiter
viuentium. Abyſſus dicit non eſt in me
et mare dicit non eſt mecum. trahit̄ au
tem ſapiētia de occultis abſcondita eſt
ab oculis omniū viuentiū et infra. Ecce
timor domini eſt ſapientia et recedere
a malo ipa eſt intelligentia. de qua etiā̄
dicitur ſpecialiter baruch. iij. Diſce vbi
ſit prudentia ⁊c. ¶ De materia ſapi
entie et cōmendatione habet̄ ſatis ſu/
pra in primo ac etiam in ſecundo ꝓhe/
mio huius libelli in principio. Per
has ſupradictas introductiones et ꝑ ea
que dicta ſunt ac etiam eorum expoſi/
tiones et ꝓbationes expedita ſunt fina
liter et effectualiter quatuor ante dicta
precepta huius ſecunde partis metrice.
Ita ꝙ non expedit ea ampliꝰ refrica/
re et cetera.

¶ Quintuʒ preceptū ſecunde partis metrice.

Si potes ignotis etiaʒ
prodeſſe memento.
Utilius eſt regno me A
ritis acquirere amicos.

¶ Poſtquā autor ſupra in ꝓrimis
quatuor ꝑcedentibus preceptis curio/
ſorum errores refrenauit medelā debi
tam adhibendo. ipſoſqʒ ad vere ſapien
tie ſtudium modo debito incitando.
¶ Nunc vero ſubſequenter in preſenti
precepto incitare intendit auditores ad
ſtudium ipſius ſapientie per quā etiam
ignotis ſi aſſit poſſibilitas benefacere
eis debet et ꝓdeſſe dum dicit. Si po
tes ignotis. quaſi velit autor inuere ꝙ
illud preceptum eſt vnū de illis prece/
ptis que ad veram pertinent ſapientiā
vnumquenqʒ inducens vt non ſolū be
nefacere debeat ꝓpinquis et notis. ve
rum etiam extraneis et ignotis. et quā
tum ad hoc corrigit et ſupplet quod ſu
pra in prima parte metrica precepto tri
ceſimoſecūdo. Ignotum tibi ⁊c. poſuit
obſeruandū in eo ꝙ hic dicit. Si potes

ignotis.quia teneris facere cuicunqꝫ ſi
potes ſi vero nō aſſit poſſibilitas cor/
dialiter tamen compati eis debes.
¶ Sed nota ꝙ compaſſio tripliter cau
ſatur. Nam primo cauſatur ab amore
naturali ſcd̄m ꝙ homo naturaliter ho
minem diligit.et ideo naturaliter com
patitur homini afflicto.immo non vi/
detur eſſe homo ſed crudel' beſtia qui
homini afflicto nō condolet.quia tamē
ipſe amor eſt paruus ideo parum mo/
uet ¶ Secundo cauſat̄ ab amore inci/
dentali ſcd̄m quem homo diligit aliū
quadam amicicia temporali et ex tali
amore compatitur amico indigenti nō
tantum quia homo.ſed quia amicus et
iſte amor magis mouet ꝙ̄ primus.
¶ Tercio cauſatur ab amore ſpirituali
ſcd̄m quem homo diligit alium in deū
et ſcd̄m deū.et eſt maior ꝙ̄ primus vel
ſcd̄s.quia non facit tantum duo corda
eſſe vnū.ſed etiam vt ambo ſint vnius
corporis miſtici. immo vt primo polli
ticorum dixit philoſophꝰ.natura pfe/
cte ſe amātium talis eſſe dignoſcitur ꝙ
ſi fieri poſſet in vnā naturā ſe transfer
rent vt eſſent vnum natura et nomine
et ideo ſi dolet vnū membrum compa
ciuntur alia. et iſte amor magis mouet
ꝙ̄ primus vel ſecundus. Merito ergo
bene dicit Si potes ignotis etiam pro
deſſe memēto. Nam ex beneficentia cō
ſequitur quis amorem et dilectionem.
Cum igit̄ amor ad omnes extendi de/
beat ſequitur ꝙ omnibus eſt benefa/
ciendum pro loco tamen et tempore et
ſeruatis alijs debitis circūſtantijs.racō
huius in ſecundo redditur metro dum
dicit.ꝙ acquirere amicos meritis ideſt
ſeruitijs et beneficijs. Eſt vtilius re/
gno.ideſt vtilius quā lucrari diuicias
infinitas atqꝫ maximum regnum.nam
benefaciēdo hominibus graciam inde
acquiris et famam. Unde ſalomon.me
lius eſt nomē bonum ꝙ̄ diuitie multe
ſuper aurum et argentum gratia bona
p̄uer.xxij. ¶ De hac materia vide ſu
pra in ſecunda p̄hemiali parte.§.xviij.
qui incipit. Dixi tercio ꝙ illicitum do/
narium ⁊c. ¶ Pro intelligentia hu/
ius precepti et obſeruantia eſt breuiter
ſciendum ꝙ iſtud preceptum duplici/
ter poteſt intelligi ſcd̄m duplicem intel
lectum inde ſurgentem videlicꝫ littera
liter et moraliter ¶ Primo litteraliter
⁊c. vltra vero litteralē expoſitionē an/
tedictam annecti poteſt qd̄ infra ſequi
tur. videlicꝫ ꝙ quanꝙ̄ hoc preceptum
indifferenter omnes tangat.nihilomi/
nus tamē ſingulariter tangit quēlibet
principem qui ſpecialiter largus eſſe de
bet.ſcilicet munificentia que eum facit
omnibus amabilem. Unde p̄uer.xix.
Multi ſunt amici dona tribuentis. et
ibidem diuitie ſcꝫ erogate addunt ami
cos plurimos. Exemplū de tyto impe
ratore de quo in pollicratico libro ter/
cio caplo tercio ſcribit̄ ꝙ conſtantiſſi/
me tenens in moribus ne quē poſtulan
di gratia ad ſe accedentem ſine re vel
ſpe abiret. Et interrogantibus amicis
ſuis cur plura polliceret ꝙ̄ preſtare poſ
ſet.reſpōdit. Eo ꝙ nō decebat quenꝙ̄
a ſermone vel facie principis triſtē di/
ſcedere. Unde tullius libro ſcd̄o caplo
xxiij. Nullum vicium deterius ꝙ̄ aua
ricia p̄ſertim in principibus rempubli/
cam gubernantibus. Econtra largitas
facit eſſe amabiles famoſos et claros.
Un̄ boetius de conſolatione libro ſcd̄o
caplo.v. Claros largitas. Debet eīm do
nario tribuere ſcd̄m ſui ſtatus decen/
tiam et eminentiā ſine magna precioſi/
tate et indilata p̄mptitudine et cum hi
lari iocunditate habita tamē recta con
ſideratione ad ſuam poſſibilitatem et
ad eorum quibus dat qualitatem ſicut
docet ſeneca libro ſcd̄o de beneficijs.
caplo.xij.dicens. Reſpiciende ſunt cu
iuſqꝫ facultates ſue vireſqꝫ ne aut plus
preſtemus ꝙ̄ poſſumus aut minus.eſti
manda eſt perſona eius cui damꝰ vel
vtrumqꝫ confert ipſum inter illos examina
qd̄ donabis. Refert quid et cui quādo

B

quãre vbi. Hec ſeneca. Sicqȝ faciens ⁊
obſeruãs multas acquires amicos qđ
eſt vtilig regno vt autor noſter docet.

E

¶ Secundo moraliter vt dicatur ſic.
Quod acquirere amicos ⁊c̄. ideſt bea/
tos. meritis ideſt ieiunijs elemoſinis ⁊
obſecrationibus Eſt vtilius. ideſt meli
us q̃ temporale regnũ acquirere.

¶ Ad hunc ſenſum optime facit qđ
in quadam enarratur hiſtoria. Legitur
ꝙ fuit quidam rex qui quandã obſide
rat ciuitatẽ et cum non poſſet eam ali/
qualiter expugnare. cogitauit ſe donis
et ꝓmiſſionibus poſſe eam habere. ele
uari fecit machinas et intus pomũ au
reum valde ponderoſum et magnum
valde ꝓijci mandauit. ſuper cuius cir/
cunferentia ſcriptum erat. detur amico
regis. Sed nemo auſꝰ fuit illud de ter
ra eleuare timens ne imponeretur ei ꝙ
amicus eſſet regis. Simili modo ꝓie/
cit ſecũdum tercium. tandem tot ꝓijci
fecit qđ viri ciuitatis aperuerunt regi
ianuas ciuitatis illius. volebant enim
eſſe amici regis ad hoc vt de auro abũ
danter haberent. ¶ Sic moraliter
Si vis ciuitatem celeſtẽ ingredi facias
largas elemoſinas. Cum enĩ vnam tri
buas in honorẽ virginis glorioſe vnũ
amicum acquiris. Cum aliam in hono
rem iohãnis euangeliſte tribuis. alium
amicum acquiris ſi faciendo tot acqui
res ibi amicos ꝙ tibi apperiẽt ianuas
celi in quo cum rege regũ eternaliter
ac feliciter regnare valebis. ¶ Pro
premiſſoꝝ intelligentia magis in ſpe/
ciali eſt de infra ſcripto dubitabili per
quirendum. videlicet vtrum ſit melius
ſine regno amicos habere q̃ regnum
ſine amicis poſſidere. vt autor noſter
aſſerit?

D

¶ Huic queſito breuiter re
ſpondetꝰ. ꝙ melius eſt habere amicos
ſine regno q̃ econtra. hac ſcilicet condi
tione adiecta quando vnũ ſine alio ha
beri non poteſt. quod dupliciter oſten
di poteſt. ¶ Primo ſic. illud qđ eſt
virtus vel ſaltem non eſt ſine virture
eſt melius q̃ illud quod non eſt virtꝰ
et poteſt eſſe ſine virtute et contra vir
tutem. ſed amicicia eſt virtꝰ vel nõ eſt
ſine virtute vt octauo ethicoꝝ ariſto/
teles dicit. regnare autẽ non eſt virtus
et poteſt eſſe ſine virtute et contra vir
tutem. ergo melius eſt habere amiciciã
amicorum q̃ regnare. ¶ Secundo
ſic. melius et vtiliꝰ eſt quod magis eſt
neceſſarium vite humane. ſed amicicia
eſt magis neceſſaria vite humane q̃ re
gnare. facilius enĩ poteſt homo ſine re
gno viuere q̃ ſine amicis. igitur ⁊c̄.

¶ Ad euidentiam huius rationis ac
etiam reſponſionis. Nota ꝙ dicit ari/
ſtoteles octauo ethicorũ vbi declarat
amiciciã cuilibet ſtatui fore neceſſariã.
Dicit enĩ ꝙ nullus bene diſpoſitus eli
geret ſibi bene viuere cum hoc ꝙ ha/
beret oĩa alia bona exteriora ſine ami/
cis illis enĩ qui poſſidẽt exteriora bona
ſcilicet diuitibꝫ principibus poteſtatibꝫ
maxime videntur neceſſarij amici.

¶ Primo quidem ad vſum hoꝝ bo
norum nulla eſt vtilitas fortune. ſcilicet
ex hijs aliquis nulli benefaciat. benefi
cium autem maxime et laudabiliſſime
fit ad amicos. ¶ Secũdo ad conſerua/
tionem talium bonorum que non poſ/
ſunt conſeruari ſine amicis. quia bona
fortuna quãto eſt maior tanto eſt mi/
nus ſecura. quia plures habent inſidia
tores nec ſolum in bona fortuna vtiles
ſunt amici ſed etiam in contraria. Pri
mo in pauꝑtate. nam homines eſtimãt
amicos ſpeciale refugium. ſunt enĩ ami
ci naceſſarij iuuenibus vt per ipſos co
hibeantur a peccatis cum ad concupi/
ſcentias ſint proni. Senibus ꝓpter de
fectus corporales quos habent. et illis
qui ſunt iu ſummo. ideſt etate perfecta
vt dicit ariſtoteles octauo ethicoꝝ. Di
cit enĩ ꝙ amicicia magis eſt neceſſaria
illis qui ſunt in ſummo ad bonas actio
nes. ſcilicet contemplandi veritatem.
¶ Sunt etiam vtiles amici ad conſer/
uationem ciuitatis. vnde et legiſpoſito

reprehēdentis ex indomita rabie quā
in mundo viuens gerebat. etiaꝫ nobis
exemplū prebens vt ſuperbie elationē
penitus repellamus et mortis memo/
riam in mēte iugiter habeamꝰ dicens.
En ego qui totū mundū certamine vi/
ci. Dictus alexander vincor in hora bre
ui. Omne tenens regnū cunctis domi/
nabar in orbe. Nunc me non teneo nec
mihi regna valent. Reges ſternebam
me mors duriſſima ſternit. Omnia ma
ctabā mactor et ipſe miſer. Omnia tem
ptabam me vermis temptat et artat.
Me vermes rodunt vermis in orbe
fui. Omnia tollebā mors me tulit om/
nia tollens. Nulla tenere queo puluis
et vmbra teror. ¶ Non mihi ſufficiens
mūdus erat vndiqꝫ captꝰ. Me breuis
olla capit cui breuis orbis erat. Ethere
um culmē griffo mediāte petiui. Nunc
cum tartareis infima tango reus. Me
mare preſenſit me vitrea teſta ꝓfun/
dum. Urna breuis tumidum me fragi
dumqꝫ tenet. Cur homo qui moriris
cupis ſublime leuari. Cum plus lucra/
ris plura tenere cupis. Omnia pretere
unt tranſit quoqꝫ florida vita. Cū plus
conſcendis ſummus ad yma ruis. Aſpi
ce me miſerum corpus cui cuncta faue
bant. Nunc breuis in ſtricto me tenet
vrna loco. Cur natura viri ſcandēs ſub
limia gaudet. Cum ſit ex fragido condi
ta principio. Si preſciremꝰ que cunctis
morte parantur. Multa timeret homo
que ſibi tuta putat. Magnus alleran/
der dicebat in orbe tyrannꝰ. Quis ſim
vel qualis lector et ipſe vides.

Octauum preceptum ſcđe partis metrice.

Iratus de re incerta
contendere noli.

Impedit ira animū ne poſ
ſit cernere verum.

¶ Preſens preceptū quo ad primū A
metrum eſt quaſi ꝑ omnia ſimile in ſen
tentia cum. xlij. pſe precepto. Iraſci ab
re noli. Unde prudēs lector exponere
poteſt ſi placet iſtud per illud. ¶ Pro
ſecundi vero metri intelligentia ac etiā
euidentia Ira impedit animum ⁊c. Eſt
breuiter ſciendū ꝙ duplex ira in ſacro
reperitur eloquio. Prima eſt cōmenda
bilis et virtuoſa. Secunda eſt deteſta
bilis et vicioſa. ¶ Prima igiẗ ira eſt
cōmendabilis et virtuoſa de qua eccle
ſiaſtes. vij. ſcribiẗ. Melior eſt ira riſu.
quia per triſticiam vultus corrigiẗ ani
mus delinquētis. ¶ Secunda que eſt
deteſtabil' et vicioſa eſt qua homo ira
ſcitur ꝓximo. et hec habet duas ſpeci
es. quia quedam eſt ſubita et ſine ratio
nis deliberatione. et hec eſt venialis.
¶ Secunda eſt cum conſenſu et ratio
nis deliberatione. et hec eſt mortalis.
¶ Has igitur ſpecies tangit dauid pro/
pheta dicens. Iraſcimini et nolite pec/
care. quaſi velit dicere. Si ſubita tran
ſurgat in nobis ira non cōſentiat ratio.
Ira vero que cum deliberatione eſt ſi
inueterefcat odium dicitur. et nil aliud
eſt odium ꝙꝫ inueterata ira. Item ira
poteſt diuidi in apertam et occultam.
¶ Item etiam in irā qua quis ſibi ira/
ſcitur ⁊ qua iraſcitur ꝓximo et qua ira
ſcitur deo. ¶ De prima ſocrates iracun
dus cum aliis iraſci deſierit ſibi iraſciẗ
De ſecunda dictū eſt prius. ¶ De ter
cia eccleſiaſtici. xxvij. qui in altū mittit
lapidem cadit ſuper caput eius. ¶ Iteꝫ
ira habet duplex eſſe. ſcilicet eſſe natu
re et eſſe motus ꝓut deordinat ab op
timo. habet eſſe mobile qđ vicium eſt.
quia ira non eſt peccatuꝫ ratione pure
paſſionis imo pena. Sed cū hoc dicit
quandā actionē per quā deordinat ho
minem et quantū ad deū et quantū ad

primum. vult eñ expetere animi vin
dictam quã non debet niſi a deo expe
tere vel a iudice ſub deo conſtituto.
¶ Item dominus ponit tres gra/
dus circa reatum ire cum dicit Math.
ſexto capl'o. Omnis qui iraſcitur fratri
ſuo reus erit iudicio. Qui autem dixe
rit racha reus erit conſilio. Qui autem
dixerit fatue reus erit gehenne ignis.
¶ De hiis dicendũ q̃ vbi creuit or
do culpe et ordo ſentencie. vnde recta
ira ſine voce iudicio. ira cum voce con
ſilio. ira cum ſermone contumelie ge/
henne ignis mancipatur. Scd̃m vero
auguſtinũ. in primo eſt ira tantum. in ſe
cundo ira et vox. in tercio ira et vox &
expreſſio irrõnis. Dicit autem gregorius
q̃ iudicium eſt cauſe diſcuſſio. conſiliũ
ſententie diffinitio gehenne ignis ſen/
B tentie executio. ¶ Attendẽs igitur
autor q̃ huiuſmodi viciũ ire eſt ratio/
nis oculum excecatiuũ et turbatiuum.
et per conſequens vere ſapientie impe
ditiuum. ex eo q̃ vera ſapientia ſcd̃m
beati iacobi ſententiã eſt pacifica et mo
deſta &c. et ira pati et tranſquillitati op
ponat adeo q̃ impedit animũ ne poſ/
ſit cernere verum. ¶ Pro tanto vere ſa
pientie auditorem per hoc ſuũ precep
tum inducit vt ire vicium ab eius ani
mo ſiue corde radicitus debet abdica/
re dicens. Ira impedit animum &c. vl/
tra etiam que dicta ſunt circa huius ire
vicium. duo ſunt nobis conſideranda.
Primum eſt multiplex malum animuz
ſubuertens. Secundũ eſt eius multi/
plex remedium ip̃m maluz ſubmouẽs
¶ Circa primũ eſt breuiter ſciendũ
q̃ ira eſt ventus peſtilens hominis in
teriora depaſcens. vitã minuens. guer/
ram cõmouens. rixas verborum indu
cens. caſtra villaſq; conſumens. et om
nes prouincias et ciuitates incendens. et
de hiis omnibus ſimul prouer. xxvj. ſcri
bitur. Sicut carbones ad prunas et li/
gna ad ignem. ſic homo iracundus ſuſci
tat rixas ¶ Quod autem hoc vicium
ſubuertat animũ ne poſſit cernere ve/
rum poteſt dupliciter comprobari. Pri
mo ratione. ſecundo autoritate.
¶ Primo ratione et ſic. cognitiua homi
nis in quiete et in motu exiſtens non
poteſt iudicare de re ſibi pñtata nec
etiam verũ diſcernere ſicut apparet de
homine quando mouetur qui non po/
teſt bene videre rem minutã vel lon/
ginquam niſi ſubſiſtat. Unde ſeptimo
ethicoruz dicit philoſophus q̃ anima in
ſedendo et quieſcendo fit ſciens et pru
dens. ſed homo iratus non eſt quietus
ſed in motu propter ebulitionem ſangui
nis circa cor. quia ira eſt acceñſio ſangui
nis circa cor. vt dicit ariſtoteles primo
poſteriorum. igitur iratus non poteſt cer
nere verum. ¶ Preterea nullus po
teſt cernere verum cui reſpectus appa
ret alterius diſpoſitionis q̃ſ ſit in ſeip/
ſa. vt patet de infirmo qui nõ bene cer
nit vel diſcernit saporum dulcedinem.
quia ſibi apparent aliter q̃ſ ſint propter
indiſpoſitionem guſtus. Sed homini
irato apparent res aliter q̃ſ ſint. Unde
ariſtoteles ſcd̃o ethicorum capitulo pri/
mo ¶ Non eñ eadem videntur amãti/
bus et odientibus. neq; iratis et man/
ſuetis ſe habentibus. ſed aut omnino
altera aut ſcd̃m magnitudinẽ altera &c.
igitur iratus non poteſt cernere verũ.
¶ Secundo patet idem autoritate C
yſidori de ſummo bono capitulo ſexto
Iudex iracundus iudicij examen metue
ri non poteſt ¶ Item ſeneca libro ſcd̃o
de ira habet iracundia hoc mali non
vult regi et iraſcitur ipſi veritati ¶ Ex
iſto nanq; vicio naſcuntur male filie.
¶ Prima filia ire eſt rixa. hec eſt audax
voluntas vindicandi iniuriam factam
precedens ¶ Scd̃a filia eſt timor mor/
tis. hec eſt vindicandi cauſa fugiens ad
uerſantem propter eſtimatas inimicicias
¶ Tercia filia eſt cõtumelia que eſt vo
luntas ſe vindicandi in exaltando vo/
cem per vituperium et ad aliorum proue
niens aures ¶ Quarta filia eſt indigna

tio . que eſt voluntas ſe vindicans per
ſignum moleſtie exterius declaratum .
¶ Quinta filia eſt blaſphemia que eſt
voluntas ſe vindicans per opprobriuꝫ
deo vel ſanctis illatum. ¶ Circa ſe
cundum ſcilicet remediū ire ab animo
qđ eſt multiplex malum ſubmouēs eſt
duplex remediū ſcđm duplicem iram .
¶ Pro quo eſt notandū ꝙ duplex eſt
ira videlicet ira ꝓpria et ira aliena.
¶ Contra iram ꝓpriam multiplex re-
medium in ſcripturis reperitur. ſed de
multis pauca ꝯſtringā breuitatis amo
re. quorum primū eſt dominice paſſio
nis cōſideratio. vnde gregoriꝰ. Si paſ
ſio chriſti ad memoriā reuocetur nihil
eſt adeo durum quod nō equo animo
tolleretur. ideo figuratiue fuit precep-
tum filijs iſrahel ꝙ in ereum ſerpentē
reſpicere deberent vt ab ignitis ſerpen
tibus ſanarentur. Numeri. xxj. caplo.
¶ Secundū remedium eſt ſilentium
vnde ſup illud ꝓuer. xij. Fatuꝰ ſtatim
indicat iram ſuā. Dicit gloſa natura ire
eſt vt ꝓlata magis feruet occulta lan-
gueſcat. ¶ In vitiſpatꝝ legitur ꝙ ab-
bas yſaac a quodam fratre requiſitus
cur eum demones ita timerent. reſpon
dit. Ex quo factus ſū monachus apud
me ſtatui vt iracūdia extra guttur meū
non ꝓcederet et ideo me timent demo
nes. ¶ Tercium remediū eſt ꝓprio
rum defectuū conſideratio. facilius eīm
defectus alienos portamus ſi conſide-
remus ꝙ aliū oportet portare noſtros
quando vero aliquis ſuos non cogno-
ſcit defectꝰ de facili indignatur alienis
¶ Seneca regum animos induimus
illi ſue infirmitatis obliti deſeruiūt alie
ne quaſi iniuriam acceperunt. Auguſti
nus. ſeruo tuo iraſceris ne peccet ira-
ſcere tibi ne tu pecces ¶ Quartū re
medium eſt ꝓprie impotentie conſide
ratio. qui eīm contra proximū iraſcitur.
Et deuictus putat ſi ſe non vincat atten
dere debet ꝙ poteſtatē non habet ſe a
muſcis et pulicibus defendendi. Unde

auguſtinus. Homo tibi dixit cōuicium
et iratus es de pulicibus reſiſte vt dor
mias. ¶ Contra vero iram alienam
etiam triplex eſt remediū. ¶ Primū
eſt mollis reſponſio ꝓuer. xv. Reſpon
ſio mollis frangit iram ſermo durꝰ du
rum ſuſcitat furorem . Ec. xxxv. lingua
mollis confringit duritiā. vnde in vitiſ
patrum de abbate machario legitur ꝙ
cum quidaꝫ diſcipulus eius precedens
ipſum ad quendā locum cuidam ydo-
lorum ſacerdoti lignum grande ferenti
obuiauit. Cui dixit diſcipulus. Quo va
dis demon. qui iratus percuſſit eum et
vulnerauit vſqꝫ ad mortem fere . Cui
poſtea obuians abbas ait. ſalueris la-
borator. at ille. quid inquit in me vidi-
ſti vt me ita ſalutes. Reſpōdit quia vi
di laborantem. Cui ſacerdos. et ego ex
tua ſalutatione cognoui te eſſe ſeruum
magni dei. ſed quidam monachus me
male ſalutauit quem ego plagis affeci
et ſtatim compunctꝰ eſt ſacerdos ve-
niam petens de cōmiſſis et vulneratū
vſqꝫ ad cellam duxerunt. et ſacerdos
ille ſic cōpunctus illius monaſterij mo
nachus effectus eſt ¶ Secūdum re
mediū eſt ſilentiū. verbi gratia qui ho
mini irato reſpōdent ſunt velut ligna
ignē ire ſuccendentia. vnde ꝓuer. xxvj.
Cum defecerint ligna extinguit̄ ignis.
¶ Tercium remediū eſt beneficiū
ꝓuer. xxv. Si eſurierit inimicꝰ tuus ci
ba illū. ſi ſitierit potum da illi. hoc eīm
faciens prunas congregabis ſuper ca-
put eius. beneficia eīm ſunt quaſi prune
ardentes igne amoris. vnde in vitiſpa
trum legitur de quodam ſancto patre
qui vocabatur amon . qui in egipto in
heremo morabatur cui latrones au-
ferebant panes quibus veſcebatur .
¶ Unde duobus draconibus pre-
cepit ꝙ oſtium celle cuſtodirēt et cum
eidem latrones ad oſtium celle perue-
niſſent et dracones tam horribiles in-
ſpexiſſent obſtupuerūt. quos pre timo
re quaſi mortuos adinuenit ſtatimqꝫ

eis menſam parari fecit et compuncti
ſanctiſſimi homies ſunt effecti. de decē
remediis ire aliene per que ariſtoteles
docet iram mitigare in ſecūdo retho /
ricorum. vide ſupra in p̄hemiali parte
in precepto. xliij. in principio. Iracun /
diam tempera.

Nonum preceptū ſecunde partis metrice.

HAc ſumptū p̄pere cū
res deſiderat ipſa.
Dandū eſt etenim ali
quid cum tempus poſtu /
ad lat aut res.
¶ Nota ſcd̄m canones q̄ ſacratis
p̄mptitudo ſuadetur et celeritas p̄p /
ter nouem cauſas. ¶ Primo p̄pter
debitum obedientie. vt diſtin. lxxxxiij.
ſi inimicus. Secundo p̄pter diſpoſitio
nis rectitudinē. vt diſtin. lxv. de perſo /
na. Tercio p̄pter tranſgreſſionis enor
mitatem. vt. xxvij. q. j. Si homo. Quar
di to p̄pter contaminationis lepram vt. xxiiij.
q. iij. reſecande. Quinto p̄pter vſurpa
tionis metum. vt. viij. di. mala. et. xxiij.
di. ſacratas. Sexto quia res eſt gitura
tempore. vt. diſtin. v. baptizari. et. ff. de
peti. here. l. diuus. Septimo p̄pter au
toritatē rei iudicate. vt. ij. q. ſicut. Octa
uo p̄pter abſentiā teſtium futurā. vt. ff
tio de carbo. e. l. iij. §. due. Nono p̄pter li /
A tium diminutionē. vt. ff. ſi certum peta
tur. l. quidem. ¶ Preſens preceptū
inducit nos ad virtutem magnificentie
que inter virtutes morales cōnumerat
vna. Hec autē virtus p̄prie loquendo
eſt circa magnos ſumptꝰ et in magnis
operibus. et quia in hiis contingit defi
cere ſicut faciunt paruifici et ſuperabū
dare ſicut faciunt conſumptores. ideo
oportet virtutem mediam ponere. ſci /
licet magnificentiā que eſt media inter
paruificentiam et conſumptōnem. verū
quia inter conditōnes paruifici que ſcd̄m
ph̄m ſunt ſex. vna que tardat ſumptus
facere cum oportet et quando oportet.
Et ſimiliter tardat alicui donare cum
tempus poſtulat et requirit. et hoc eſt
a virtute magnificētie declinare. quod
contrarium facere docet magnificentia
que docet ſumptus decentes et promp
te facere et quādo et vbi oportet. B
¶ Pro tanto autor hoc ſuū prebet
preceptum. hanc virtutē includens ob
ſeruandum fore dum dicit. Fac ſump
tum p̄pere rc̄. quaſi velit dicere autor
q̄ ſine mora et alacri et non expende /
re debes vt neceſſitas ſe ingerit et ob
ſerua et cuſtodi vbi videris expenden
dum nō eſſe. et hoc eſt quod dicit. Fac
ſumptū p̄pere. ideſt expenſam ſine di
latione z mora. Cum res. ideſt cum ip /
ſius rei exigentia exigit ac etiā materia
ipſa deſiderat tunc debes expēſam fa
cere. Huius dicti rationē autor reddit
in ſecundo metro dicens. Dandū etem̄ C
eſt aliquid. Etem̄ pro quia dandum eſt
aliquid cum tēpus ideſt exigentia tem
poris. aut res. hoc eſt materia. poſtulat
ideſt requirit. Und̄ ypocras in ampho
riſmis. Dandum eſt aliquid tēpi regioni
etati et conſuetudini. cum hoc etiā con
cordat ſcriptura ſacra eccleſiaſtes. iij. c.
dicens. Tempus ſpergendi et tempus
colligendi. tempus acquirendi et tp̄us
perdendi. ¶ Ad hoc facit q̄ quidē ſa
piens metrice dicit. Expēde large ſine
murmure quādo decebit rc̄. ¶ Atten D
dens igitur autor q̄ ad auditores vere
ſapientie ſpecialiter expedit q̄ ſint libe
rales quādo et vbi oportet debitis ta /
men circūſtantiis obſeruatis et hoc fie
ri nequit niſi in exercitio ipſius ſapien
tie operoſi exiſtant quod fit cum pe /
nultimū ipſius ſapientie actum ſtuduе
rint obſeruare qui quidam actus dicit̄
eſſe plena miſericordia fructibꝫ bonis.

ſpitem. viſitare infirmū. redimere cap
tiuum. ſepelire mortuū. vñ verſus. Viſi
to poto cibo redimo tego colligo con/
do. ¶ Spūales vero elemoſine etiā
ſunt ſeptem vičʒ docere ignorantē. con
ſulere dubitanti. corrigere peccantem.
conſolari triſtem. remittere offendenti.
onerosos portare. et ꝑ omnibus orare
vnde verſ9. Conſule caſtiga ſolare re
mitte fer ora. ¶ Pro huiꝰ precepti
intelligentia magis in ſpeciali eſt de in
fra ſcriptis dubitabilibus inquirēdum
vel inueſtigandū. Et primo quero que
elemoſine ſunt meliores an corporales
an ſpūales. ¶ Huic queſito reſpondet
ꝙ elemoſine ſpūales abſolute loquen/
do ſunt meliores corpalibus triplici de
cauſa ¶ Primo quidē quia illud qđ
exhibet nobilius eſt. ſcʒ donum ſpūale
quod p̄eminet corpali. Scđo ratione
eius cui ſubuenit. qr ſpūs corpori nobi
lior eſt. ¶ Tercio quantū ad ipſos act9
quibus ſubuenit. qr ſpūales actus ſunt
corpalibus nobiliores. Poteſt tñ con/
tingere ꝙ corporalis elemoſina prefer
tur ſpūali in aliquo ꝑticulari caſu puta
ſi quis fame deficeret tūc potius eſt pa
ſcendus ꝙ̄ docendus. ¶ Scđo que
ritur vtrū elemoſinā impendere ſit in
p̄cepto. Breuiter huic qōni reſpondet
beatus thomas ſcđa ſecūde. q. xxxij. di
cens ꝙ eſt in p̄cepto. et omittens eter
naliter puniet. iuxta illud Math. xxv.
Eſuriui et nō dediſtis mihi manduca/
re ꝛc. Et intelligendum eſt ſm̄ ꝙ recta
ratio requirit. ſm̄ quā conſiderandū eſt
aliquid ex ꝑte datis. ſcʒ vt illud qđ eſt
in elemoſinas erogandū non ſit ei ne/
ceſſarium ſed ſuperfluū. non ſolū reſpe
ctu ſuiꝑſi9. ſed etiā reſpectu alioꝝ quo
rum cura ſibi incumbit. quia pri9 opor
tet ꝙ vnuſquiſqʒ ſibi et ſuis ꝓuideat.
et de reſiduo pauꝑibus ſubueniat.
¶ Ex ꝑte quoqʒ recipientis ꝙ neceſſi
tatem habeat alioquin nō eſſet ratio ꝙ
elemoſina daret ei. Sed cum nō poſſit
ab aliquo vno omnibʒ neceſſitatē ha/
bentibʒ ſubueniri nō omnis neceſſitas

obligat ad preceptuʒ. Sed ſolum hijs
qui neceſſitatē patitur ſuſtentari nō po
teſt. tunc locū habet qđ dicit ambro/
ſius in libro de offic. paſſe fame moriē
tem. quiſquis eñi paſcendo hominē ſer
uare poteris ſi non paueris occidiſti.
Tranſumptiue habent verba in cano
ne. paſce fame. lxxxvi. di. Sic ergo da/
re elemoſinam de ſuꝑfluo eſt in prece
pto. Et ſimiliter dare elemoſinā ei qui
eſt in extrema neceſſitate. alias autē ele
moſinam dare eſt in aliquo conſilio ſic
et de quolibet meliori bono dant̄ con
ſilia. Et dico ꝙ ſuperflua de neceſſitate
precepti ſunt eroganda. quia licet ſint
iſtius quo ad ꝓprietatem. tamē etiam
aliorum ſunt quātum ad vſum. ſcilicet
eorum qui ex hijs ſuſtentari poſſunt.
Unde baſili9. ſi fateris ea diuinit9 tibi
ꝓueniſſe an iniuſtus eſt deus inequa/
liter nobis res diſtribuens. cur tu abun
das ille vero mendicat. niſi vt bone di
ſpenſatiōis merita ꝓſequaris. ille vero
paciencie brauio decoretur eſt famelici
panis quē tu tenes. nudi tunica quā in
conclaui conſeruas. diſcalciati calceus
qui penes te marceſcit. indigentis ar/
gentum qđ poſſides inhumatuʒ quod
contra tot iniurias quod dare valeres
Et hoc idem dicit ambroſi9 in canone
ſunt hij. xlvij. di. Et qđ predictū eſt ꝙ
non ſit danti neceſſariū iudicandum eſt
ſcđm ꝙ probabiliter extimari pōt nec
oportet ꝙ conſideret omnes caſus qui
contingere poſſent in futurū. Sed de
bet iudicare ſuperfluū et neceſſarium.
ſcđm ea que ꝓbabiliter vt in pluribus
occurrunt.

Triceſimumſextum precep/ ptum prime ꝑtis metrice.

Litem inferre caue cū
quo tibi gratia iūcta
eſt Ira odiū generat
concordia nutrit amorem.

¶ Preſens preceptũ tractat de ea-
dem materia quo ad vnam partem ſcʒ
quo ad amicicie diſſolutionē que tan-
gitur ſup̄ in.xxxiiij.p̄cepto. Uincere cũ
poſſis.ibi enim exponunť condiciones
ex quibus ſodalitas et amicicia conſer
uantur.⁊ alique ex quibus ſodalitas et
amicicia diſſoluũtur.Diſſoluũt eñi ami
ciciam ſm̄ ſenecam ep̄la.lxxxxiiij.auari
cia et luxuria.ſcd̄m vero tullium.iij.de
offic̄.diſſoluiť ſocietas cũ quilibet que
rit ꝓprium cõmodum.hic autem autoꝛ
iungit terciũ ex quo federata amicicia
plerumqʒ diſſoluitur iſtud eſt litigium
et etiã contentio.¶ Attendens igiť au
toꝛ ꝙ nõ decet dei cultorē cum aliquo
et maxime cũ amico litigare nec conui
cium ſeu improperiũ eidem inferre per
que amicicia aliqualiter diſſoluatur.nec
etiã ipſe amicus ex hoc ſcandalũ aliqđ
patiať. pro tanto p̄bet hoc ſuũ precep
tum fore penitus obſeruandũ. dicens.
Litem inferre caue.quaſi velit autoꝛ in
nuere. ſi habes amicũ fidelem noli cũ
ipſo habere litē vel rixam.quia ſic co-
ges eum ad iram.et de ira breuiter per
ueniret ad rixam. et hoc eſt ꝙ autoꝛ di
cit. Tu caue inferre litem.ideſt conten
tionem altricationē rixam vel aliã of-
fenſam.illi cum quo gratia. ideſt amici
cia. Eſt iuncta tibi. Reuera.hoc facere
debes. quia alias oriretur ira.et ex ira
odium ꝓcedit et generatur. et quãdiu
durat odium eſt ira inueterata de vin
dicatione ſemper cogitans. ¶ Nota
ſm̄ canones ꝙ litigioſꝰ moneri debet
ꝙ ſe a tali vicio debeat abſtinere.prop
ter quinqʒ. Primo quia litigioſus con
ſueuit eſſe arrogans.vt.xlvj.di.in prin.
et capi͞o.j. Scd̄o quia cõſueuit eſſe adu
latoꝛ.vt in canone.clericus.diſtin.eadē.
Tercio quia cõſueuit eſſe ꝓditoꝛ.vt in
canone.clericꝰ.ibidem. Quarto qꝛ con
ſueuit eſſe calumniatoꝛ.vt in canone.ac
cuſatores.di.eadē. Quinto quia officiũ
contemptibilis pſone eſt litigare.iiij.q.
j.§.ex hijs. ¶ Eſt tamen ſciendũ ſcd̄m
p̄hum ꝙ duplex eſt ira. quedã prece-
dens rationē.et quedaʒ ſequens ipſam
rationē.¶ Prima aſſimulať canibus et
ceruis velocibʒ. et hec eſt penitus vi-
tanda.ex eo ꝙ p̄cedit rationē.Secũda B
ira ſequiť iudiciũ rationis.et hec eſt imi
tanda et ſequēda.quia ſequiť iudicium
rationis et eſt inſtrumentũ rationis.
¶ Item p̄hus ponit octo differentias
inter iram et odiũ que nullomodo de-
bent a ſcolaſticis ignoꝛari.¶ Prima eſt
qꝛ odium eſt appetitꝰ mali ſimpliciter
Ira autē eſt appetitꝰ mali in oꝛdine ad
vindictã. Scd̄a eſt quia ira eſt de hijs
que ptinent ad ſeip̄m.odium autē po-
teſt eſſe de ira que ad alios ptinet quia
forte generaliť odit omnē furem et om
nem iniuſtũ. Tercia eſt qꝛ ira eſt in ſin
gulari ſed odium in vli.qui odire poſ-
ſum omnē mendacē. Quarta eſt quia
ira eſt ſaciabilis. odium autē inſaciabi
le. Quinta eſt qꝛ ira vult cõtriſtari.ſed
odium vult nocere. Sexta eſt quia ira
eſt cum anxietate. odiũ eſt ſine anxieta
te. Septima eſt qꝛ ira eſt annexa miſe
ricoꝛdie.odiũ aũt non habet miſcd̄iam
Octaua eſt quia ira vult cõtrarie pati.
ſed odiũ vult exterminari.qꝛ non poſ-
ſet tm̄ habere mali quantũ vellet plus
habere q̄m odit. Uiſo de hijs per que
amicicia diſſoluiť ¶ Nunc vero reſtat
videndũ de hijs p que auaritia nutri-
tur et conſeruať.Et hoc eſt ad qđ nos
inducere vult autoꝛ dum dicit.ꝙ con- E
coꝛdia nutrit amorē. ¶ De hac vir-
tute pulchꝛe loquiť ſaluſtius recitans
verba ſcipionis li.ij.dicens.Ego inquit
vobis regnũ trado firmũ ſi boni eritis
imbecille ſi mali. ymmo vt ait gregoꝛꝰ.
Concoꝛdia tanti eſt valoris et excellen
tie ꝙ paruc res creſcũt.Diſcoꝛdia vero
que eſt ei oppoſita tãti eſt diſcriminis
et malicie ꝙ res etiã aggregate maxi-
me dilabuntur.Et hoc eſt qđ ſaluatoꝛ
Math.xij.dicere voluit maxie cũ dixit
Omne regnũ in ſeipſum diuiſum deſo
labitur.xxv.q.ij. Si nihil.ergo vilius
ciuitati vel etiã regno eſt concoꝛdia.vñ
cõmentatoꝛ.ix.ethicoꝝ dicit ꝙ concoꝛ-

dia magnorū eſt grata toti ciuitati et
totis grecis. et ponit exemplū de con-
cordia grecoꝝ contra xerſem grata cū
facta ſcilicet ſint omnibꝫ grecis. ¶ Item
concordia rempublicā fortem et terri-
bilem facit. vnde gregoriꝰ ſup ezech.
libro primo. omel. viij. Caſtroꝝ acies
tunc horribilis hoſtibꝫ oſtendit. quan
do ita conſtipata et condenſata fuerit
vt nullo loco interrupta videat. Jdeo
ſeneca epla. xliij. In omni republica de
bet vnus principari ne inter eos fiat di
uiſio. hoc etiā probare videt canon. in
apibus. vij. q. j. Unde valeriꝰ libro. iiij.
ca. ij. recitat de menelio lepido et fulmo
flacco. quia vt cenſores creati ſunt qui
prius in inimicicijs deſidebant publice
inuicti ſunt. nō deſidētes in inimicicijs
priuatis. ¶ Pro premiſſoꝝ intelligen
tia magis in ſpeciali eſt de aliquibꝫ du
bitabilibꝫ querendū vel inueſtigandū
et primo vtrū odium proximi ſemp ſit
peccatū. ¶ Huic queſito breuiter re-
ſpondit beatus thomas ſcda ſecūde. q.
xxxiiij. dicens. q debet homo in fratre
odio habere peccatū et omne id quod
pertinet ad defectū diuine iuſticie. Sed
ipſam naturā et gratiam fratris nō po
teſt aliquis habere odio ſine peccato.
hoc autē ipm qd in fratre odimus cul
pam defectū boni ptinet ad fratris a-
morem. Eiuſdem eīn rationis eſt q ve
limus bonū alicuius et q malū odia-
mus. Ad hoc nos inducit auguſtinꝰ in
canone. odio. lxxxvj. diſtin. vbi dicit q
odio habeant peccata nō homines. vn
de ſimpliciter accipiēdo odium fratris
eſt cum peccato. prima Joh. iij. Omnis
qui odit fratrē ſuū homicida eſt. de pe.
di. j. homicidoꝝ. ¶ Secundo que-
ritur vtrū autor minus bene dixerit in
eo quod in ſcdo metro dicit. Ira odiū
generat. Et videt q in hoc caſu male
dicat dum dicit q de ira oriatur odiū.
quia gregoriꝰ. xxxj. moraliū dicit q de
inuidia oritur odiū non ergo ex ira. qꝛ
vnum viciū non oritur ex duobꝫ vicijs
capitalibꝫ cuiuſmodi ſunt ira et inuidia

D

ergo male dicit ꝛc. ¶ Huic cōtrario
reſpondet per beatū tho. q. vt ſupra.
articulo ſexto dicētem q nihil ꝓhibet
vnū et idē oriri ex diuerſis cauſis ſm
diuerſas rōnes. et ſicut vnus actꝰ vir-
tuoſus poteſt ꝓcedere ex duabꝫ virtu
tibus ſcōm diuerſas ratōnes. ſicut la-
tronē punire ex iuſticia et fortitudine
ita et actus vicioſꝰ poteſt ꝓcedere ex
duobus vicijs capitalibꝫ ſcōm diuer-
ſas ratōnes. nam odiū cauſatur forma
liter et directe ex inuidia. qꝛ pro inui-
dia fit bonum ꝓximi triſtabile. et per
conſequēs odibile. Ex ira autē cauſat
odium ſcilicꝫ per quoddā argumentū.
nam primo p iram appetimus malum
ꝓximi ſcōm quandam menſurā inquā
tum ſcilicet habebit rationē vindicte.
poſtea per continuationē et diuturnita
tem ire ꝑuenitur ad hoc q homo ma
lum ꝓximi abſolute deſideret per qd
ptinet ad ratōnem odij. Unde patet q
odium ex inuidia orit formaliter et di-
recte ſcōm rationē obiecti. ex ira autē
ſolum diſpoſitiue.

Triceſimūſeptimum prece ptum prime partis metri.

Seruorum culpa cum
te dolor vrget in ira
Ipſe tibi moderare   A
tuis vt parcere poſſis.

¶ Preſens preceptū quo ad fami-
liarium et ſeruoꝝ moderatā correctio-
nem eſt quaſi idē cum. xij. ꝑcepto ꝓſe
familiam cura. Differt tamē ab illo in
quibuſdā que infra ſtatim explicabunt
in illo et maxime in. iij. principali mem
bro habet q pater familias ſcōm cano
num inſtituta mores quorūcunqꝫ debe
at pſcrutari vt corrigant. et in hoc ſtu-
dere debet ſup omnia quilibet regens
et dominꝰ vt ſubditoꝝ vicia luculen-
ter cognoſcat. ¶ De hac materia vide

latius ſupra in ſcd̄a prohemiali pte .ſ. xvij. qui incipit. Dixi ſcd̄o ꝙ ſeducens adulatio ꝛc̄. ibi require ſi placet.

¶ In p̄ſenti vero precepto inducit autor quemlibet dominū et regentem ad virtutē manſuetudinis que eſt de decem virtutibꝫ moralibus vna que quidam docet moderare iras et iraſcibilitates reprimere hoc ideo. qꝛ aliqui excedunt in appetendo punitionē et aliqui deficiūt in hoc. Ideo oportet hanc virtutem mediā ponere ſcd̄m ꝙ ratio dictat. Ideo quilibet dominus cū homo ſit et homo manſuetꝰ ſit a natura ſm̄ philoſophū. nec habeat dentes eminentes vt aper. nec vngues ad diſcerpendum vt leo. nec venenū ad toxicandū vt ſerpens non debet ledere ſuos ſeruos. quia contra naturā facit ledendo. ſed pocius moderare debꝫ iram ſuam ſuper ſeruoꝝ offenſa. quia quilibet nobilis excellentie in regimine domꝰ vel alio dominio ꝯſtitutus. ſumme cauere debet ne contra ſubditos ⁊ familiares ex ipſorum omnibus defectibꝫ furioſe inſurgant vel aliter offendant. Ratio quia familiares et ſubditi non ſunt dij ſed homines impfecti. et cum homines ſint in negocijs ſuis impoſſibile eſt vt quandoqꝫ non deficiant vel excedant. Quia ſicut ſcribit tullius in officijs nihil enim perfectū in qualibet parte ſui rerum natura expleuit. In multis enī offendimus omnes ait Jacobus in ep̄la ſua. c. tercio. Quapropter maturius et honorabilius noſcit defectus ſub diſſimulatione tranſire ꝙ̄ in eos inordinate furere et in conſpectu aſtantiū illos impaciencia furioſa rep̄hendere. ratio eſt qꝛ ipſi familiares et ſubditi non ſemꝑ deficiunt vel excedunt vt ſint digni reprehenſione vel nota quamuis domino excedere vel deficere videant. non ſemꝑ oculi aliorum aſtantiū ex quoꝝ p̄ſentia potiſſime ſequeret ira domini tales defectus non pcipiunt vel agnoſcunt. ꝓpter quod ſepiſſime accidit qd̄ iracundia rep̄henſio domini in p̄miſſis de huiuſmodi defectibꝫ vel exceſſibus aſtantibꝫ alijs in noticiā exhibeat. de quibus nec p̄mitus ꝑpendebant. nec per eas antea curabant. Et ſic ex tali impacientia domini ꝑ ſepe generant errores et ſcandala duplicant.

¶ Et ꝓpterea puer. xxv. ſcribitur. Que viderunt oculi tui non ſtatim proferas in iurgio ne poſtea emendare nō poſſis. nam fatuus ſtatim indicat iram ſuā. Qui autē diſſimulat iniuriā callidiſſimꝰ eſt. puer. xl. ca. Iſtud eſt contra iſtos dn̄os qui ſuper ſubditoꝝ vel familiariorū ſuoꝝ dominio ſunt cōſtituti preter furioſam īſaniā et vociferatōnes verboſas ipſos neſciūt regulare. niſi cum iurationibus et clamoribus eorundem. propter quod ſi in hac ratōnis ordine regerent eo ꝙ vnico actu vel ſigno ipſi familiares et ſubditi abſqꝫ furioſo clamore cognoſcerēt ſui domini voluntatē et obediencie pnitate ſeruirent. Et ꝓpterea ſcribit hermes phūs in moralibꝫ ſuis. Ira ignorantis conſiſtit in verbo. ira ſapientis in opibus ordinatis.

¶ De virtute māſuetudinis vide latius ſupra in pte p̄ſarca. xlj. p̄cepto. Blandus eſto.

¶ Attendens autor ꝙ non decet cultorem dei cōtra ſubditos ⁊ ſeruos impacienter furere rationibꝫ ſupra ſcriptis ꝓ tanto ipſi dei cultori hoc ſuū preceptum ad correctionē temperatā inductiuū exhibet obſeruandū dicens. Seruorum culpa ꝛc̄. quaſi velit autor innuere ꝙ ſi dominꝰ ꝓpter ſeruoꝝ culpam iraſcitur. debet ꝑ manſuetudinē et clementiam ſuā iram temꝑare et parcere ac etiā a verberibꝫ ceſſare donec ira ſit mitigata. qꝛ ſi ipſos verberaret iratus poſſet excedere modum debitū corrigendi. Propterea ſeneca vt habet .iij. libro de ira. noluit plato ſeruum verberare poſtꝙ̄ cognouit ſe iraſci. immo manum tenebat extēſam et ſuſpenſam et ſtabat vt ꝑcuſſori ſimilis. interrogatus ab amico qui forte meruerat quid ageret. Reſpondit ego exigo penas ab homine iracundꝰ. tu aūt ſeruulū iſtum

B

verberibus obiurga. nam ego iraſcor
ꝑpter quod ego non occidi. ideſt non
verberaui iraſcor inq̃ȝ plus facio quod
oportet et libentius faciam non ſit iſte
in poteſtate eius qui plus in ſua nõ eſt
vnde oratius. Eſt modꝰ in rebus ſunt
C certi deniqȝ fines. Quos vltra citra qui
qȝ nequid conſiſtere rectuȝ. ❡ Pro
premiſſoꝝ intelligentia magis in ſpe/
ciali eſt breuiter ſciendum ꝙ dominus
et ſeruus ſunt correlatiua. vnde nõ po
teſt eſſe dominus ſine ſeruo. ad innu/
endum ꝙ debet dominus ſeruũ ſuum
dulciter et benigne tractare. et verſavi
ce ſeruus debet dñõ ſuo fideliter ſerui
re. vnde ex hijs conſurgunt tria conſi/
deranda. Primũ eſt qualiter dominus
circa ſeruũ ſe debeat habere. Secun/
dum eſt qualiter ſeruꝰ ſuo domino de
beat fideliter ſeruire. Tercium eſt qua
liter ſi nequã extiterit debeat ipſum de
bita pena punire. ❡ Hec autem tria in
ducunt facere. ſcilicȝ Sacra ſcriptura.
et natura. canonica et ciuilia iura. et an
tiquorum exempla. ❡ Dico nanqȝ
primo quo ad primũ ꝙ ſacra ſcriptura
docet qualiter dominꝰ ſeruum ſuũ tra
ctare debeat et habere. vnde dominus
iugiter meditari debet conſeruis equa
litatem conditõnis et pondus ſue ſer/
uitutis ꝛ non imparare ex cupiditate nec
principari ex ſupbia ſed ex officio con
ſulendi. et miſericordia ꝓuidendi ſcd̃m
auguſtinũ. Sic cogitabat iob. ca. xxxj.
qui dicebat nunquid nõ in vtero fecit
me qui et illum ſcilicet ſeruũ. vnde gre
gorius moralium. xij. potentibus viris
magna eſt virtus humilitatis conſide/
rata equalitate conditõnis. et poſt ma
nu humilime cõſiderationis deprimen
dus eſt timor elationis. ❡ Item ſcrip/
tura verſa vice docet qualiter ſerui do
minis ſuis debent obedire. vnde aplus
ad eph. vj. Serui obedite domis ſicut
chriſto. Item etiã ſacra ſcriptura docet
ſeruũ qualiter domĩo ſuo fideliter ſer
uire debeat et in omnibus fidelis exi/
ſtere. ❡ Pro quo ſciendum ꝙ omnes
ſubditi ſiue milites ſiue ſerui dño ſuo
eſſe debẽt obſequioſi ꝛ fideles. vt cum
puro corde diligere et effectu magnifi
care ſalua veritate et eius vitam et ho
norem cuſtodire ſollicite exemplo pplo
iſrahelitici qui noluit ꝙ dauid iret ad
bellum ꝓut. ij. regum. xviij. tradit hi/
ſtoria qui et dixerũt tu vnus ꝓ decem
milibȝ reputaris. Et etiã exẽplo Joab
qui noluit capere vrbeȝ ne victoria ſuo
aſcriberetur nomini. ꝓut etiã. ij. regum
xij. ca. declarat hiſtoria. ❡ Secũdo
natura ad hoc inducit ꝙ dominus ſer
uum ſuũ benigne tractare debet. vnde
gregorius ſup illud geñ. ix. Terror ve
ſter ſit ſup cuncta animalia terre. ſic di
cit ꝙ homo animalibus irrationabili/
bus non ceteris hominibȝ natura pre/
latus eſt. Idcirco dicit̃ ei vt ab anima
libus non ab hominibȝ timeatur. quia
contra naturã ſuperbie eſt. vt ab equa
li velle timeri. ❡ Ad hunc ſenſum pul/
chre loquitur ſeneca libro primo de cle
mentia ad neronem caplo. x. dicens ſer
uis imperare moderate laus eſt et in
mancipio cogitandũ eſt non quantum
illud impune poſſit pati ſed quantũ ti/
bi ꝑmittat equi boniqȝ natura que par
cere etiam captiuis et precio iubet pa/
ratis quanto iuſtius iubet tanto iuſtiꝰ
hominibus liberis ingenuijs honeſtis
non vt mancipijs abuti ſequitur. Cum
in ſeruum omnia liceant eſt aliquid qd̃
in homine licere cõmune ius animan/
tium vetet. et ponit exemplũ de crude
litate pollionis qui ſeruũ quia cum of
fenderat murenis in vinario ꝓiecit et
illas hũano ſanguine ſaginabat homo
mille mortibus dignus. Hec ille.
❡ Dixi tercio ꝙ tam canonica q̃ȝ ciui/
lia iura inducũt atqȝ mandant ſeruum
nequã atqȝ ꝯteruum debita pena pu/
niri. ❡ Pro quo etiam ſciendum ꝙ
ꝑpter exigentiam culpe debet imponi
pena. hoc ꝓbatur in decre. queſiuit. in
fine. de hijs que fiunt a ma. p. ca. verbi D

gratia. Si enim ſeruus contra moꝝ ho
neſtatem aut in aliqua parua re excedē
do aut deficiendo derelinquit aliquali
ter tunc debito modo et honeſto caſti
gandus eſt. Querulum eñi eſt genus
ſeruoꝝ ait Jeronimus epla. lxxxxij. pa
nis eñi et diſciplina opus eſt ſeruorum
Eccleſiaſtici. xxxiij. Diſciplina autē eſſe
debet regulata iuſticia et racione. vir/
ga eñi murmur omne compeſcit. ideſt
moderata diſciplina. ait ſeneca vbi ſup̄
Si autem talis ſeruus nequā in perſo
nam dñi ſui delinquit crimen leſe maie
ſtatis quoquomō committendo debet
capite puniri. Et. vj. q. j. §. verum enim.
ver. Si quis cum. ibi habet ꝙ non ſo
lum ꝓpter hoc peccatū tales puniunt̄
ſed etiā filij. ita ꝙ in iſto caſu vnus ꝓ
peccato alterius punitur. Jn hoc eciam
ↄcordat diuina ſcriptura. Exo. xxij. vbi
dicitur dñs et ſacerdotibus non detra
hes et principi populi ſui nō maledices
Pro cuius ſententie declaratōne
magis in ſpeciali eſt de tali queſtione
querendū. vicꝫ vtrum vnus ꝓ alterius
peccato vel ſine culpa ſua puniri poſſit
Huic queſito taliter reſpondetur ꝙ
pena eterna nō punitur vnus pro alio
ſed vnuſquiſqꝫ damnatꝰ ꝓ ſuo ꝓprio
punietur peccato. Juxta illud ezech. xviij
ca. Anima q̄ peccauerit ipſa morietur ꝛc.
Hoc autē fallit in peccato originali pro
quo ſine culpa ſua punietur pena eterna
iuxta illud Joh. iij. Niſi quis renatus
fuerit ex aqua et ſpiritu ſancto non po
teſt introire regnū dei. Hanc rationē
reddit auguſtinꝰ dicēs ꝙ omnes erra
mus in illo ſcilicꝫ in adam. quia origi/
nem traximꝰ. j. q. iiij. Jam itaqꝫ. Pena
vero ſpirituali corporali et pecuniaria
poteſt quis ꝓ alio ſex de cauſis puniri
Primo pena ſpūali que dicit̄ interdi
ctum ſepe punitur familia ciuitas vel
etiā tota ꝓuincia pro peccato domini.
extra de ſpon. non eſt nobis. Secūdo
pena corporali. vt in crimine leſe maie
ſtatis. vj. q. j. §. verum eñi. et. c. ſequēti.

Tercio pena pecuniaria vt in omni tur
pi lucro eius cui ſuccedit. ff. de calump.
heredi. Quarto ꝓpter vicium ire adhe
rens. C. de acq. poſ. l. vicia. Quinto ad
ꝓmotionem vt di. lvj. c. j. Sexto quo
ad temporalem incōmoditatem qd̄ fit
ad ꝓbationem. j. q. iiij. turbatur.
Dixi quarto et vltimo ꝙ antiquo/
rum exēpla inducunt et oſtendunt ſer
uorum nequiciam fore aſpere punien/
dam. Unde de nequicia ſeruorum qui
occiderunt dominos ſuos. et lares do
minorum et vxores inuaſerunt narrat
trogus pompeiꝰ libro. xviij. ibi habet̄
ꝙ vnus ex ſeruis illis miſertus eſt do
mini ſui. Et cum ſerui illi vellent ex ſe
regem illum eſſe qui ſolem orientē pri
mo vidiſſet. ille ſeruus ad dominū ſuū
ſtratonē nomine detulit et cum. ſcilicet
ſeruum informauit vt cum in campum
ꝓceſſiſſet ceteris in orientem ſpectan/
tibus. ſolus ille in occidentem intueret̄
et cum dies aduenire cepit ſolis fulgo
rem ſummo faſtigio cunctis oſtendit.
et quia non ſimilis ingenij res viſa eſt
requirentibus autorem domino conſi
tetur. et tunc intellectū eſt quanto do/
minorum ingenia ſeruilibus preſtarent
data ergo venia ſeni filioqꝫ eius regē
ſtratonem creauerunt. poſt quē ad fi/
lium regnū tranſlatum eſt. et ad nepo
tes et quia celebre fuit facinus ſeruoꝝ
toto orbe. ideo allexander magnꝰ vi/
tor publice ſeueritatis omnes qui pre/
lio ſuperfuerunt quando ſcilicꝫ eos ex
pugnauit ob memoriam veteris cedis
crucibus affixit expugnata eorum vrbe
genus tantū ſtratonis inuiolatū ſerua
uit regnum ſtirpi eius reſtituit. De
natura ſeruoꝝ. vide infra in tercia par
te p̄cepto. xxiiij. et infra in quarta par/
te p̄cepto. xlvj. Cum ſeruus fueris.

Tricesimumoctauū prece/
ptum prime ꝑtis metrice.

rumq; incidere conſueuit videlicet v/
trum ſit melius diuitias conſeruare et
retinere q̄ eas cōtemnere vel abijcere
Ad hoc reſpondent religioſi ꝙ melius
eſt eas contemnere vel abijcere q̄ con
gregatas conſeruare. et adducunt pro
parte ſua duas leges. vnā enunciatiuā.
Math. xix. Uade ⁊ vende omnia que
habes et da pauperibus et habebis the
ſaurū in celo. Aliam aplicam prima ad
thimo. vj. Qui volunt diuites fieri inci
dunt in temptationē et in laqueos dya
boli et deſideria multa que mergūt ho
mines in interitū. ¶ Econtra ſeculares
dicunt ꝙ melius eſt diuitias retinere.
q̄ eas contempnere vel abijcere. quia
multe elemoſine inde fieri pñt. et addu
cunt ꝓ parte ſua duas leges. vnā enun
ciatiuam que luce. xvj. habetur. Facite
vobis amicos de māmona iniquitatis.
Aliam apoſtolicā. ſcd̄a ad corinth. ix.
qui ſeminat in benedictionibȝ. de bene
dictionibus et metet. ſcilicet vitā eter/
nam. ¶ Iudex autē noſter auditis
allegationibus hincinde ꝓpoſitis. dat
ſententiam interlocutoriā. dicens illud
Math. xix. Diues difficile intrabit re/
gnum celoꝝ. Facilius enī̄ eſt camelum
per foramen acus tranſire q̄ diuitem
intrare in regnum celorū. et intelligit̄
de illis diuitibus qui totum cor in di/
uitijs congregandis et retinendis po/
ſuerunt. hos tales monet dauid pro/
pheta dicens. Diuitie ſi affluent nolite
cor apponere quod oſtendit auguſtinꝰ
tribus de cauſis. quare non debemus
cor apponere. ¶ Prima quia ſunt ma/
teria multarum iniquitatum. vnde di/
cit ꝙ omnis diues aut eſt iniquus aut
heres iniqui. ¶ Secūda quia decipiunt
nec attendunt quid ꝓmittunt. promit
tunt ſecuritatē et dant timorem. ſatieta
tem et dant eſuriē. ſtabilitatē et dant
ſubitaneam directionē. ¶ Tercio quia
inequaliter ſe habent. nam vnus habet
ad ſuperabundantiā. alius ad ſufficien
tiam. alius ad neceſſitatem extremam.

C

alius habebit ad totalē penuriā. ¶ Pro
ſecundi etiam metri intelligentia quo
ad moralem intellectū eſt breuiter ſcien
dum ꝙ ſuperflua ſollicitudo tempora
lium ſiue labor in damnum redundare
dicit̄. quando mortalis creſcit inde ege
ſtas. et tunc fit quādo humani generis
inimicus. primo hominem ſollicitat vt
ſibi neceſſaria acquirat ſicut deus vide
tur permiſiſſe. genī. iij. In ſudore vultꝰ
tui veſceris pane tuo. habitis neceſſa/
rijs ſollicitat vt ſuperflua querat. que
ſollicitudo diſſuadit̄. ad philippenī. iij.
Nihil ſolliciti ſitis. vnde criſoſtomus.
Sollicitudo deſpationis eſt filia habi
tis neceſſarijs ⁊ queſitis ſuperfluis ſol
licitat vt per vſuras et rapinas nociua
querat. ¶ Notandū tamen ꝙ triplex
eſt ſollicitudo. ¶ Prima eſt quā facit
caritas. de qua dicit ad roma. xij. Qui
preeſt in ſollicitudine. ¶ Secunda quā
facit neceſſitas. hec aūt licita eſt et per
miſſa. ¶ Tercia eſt quā facit cupiditas.
de hac duplici dicit glo. In ſudore vul
tus paratur panis. ſed labor excercen/
dus eſt ſollicitudo collēda timentes ꝑ
turbat dum timet ne aut poſſeſſa diſpa
reant. aut elaborata non contingant.
¶ Prima precipitur. ſcd̄a permittitur.
tercia ꝓhibetur. ex eo ꝙ celeſtia tem/
poralibus poſtponūtur. et ideo talis la
bor fit tunc in damno. et inde mortalis
creſcit egeſtas ne dum temporalis ver
etiam ⁊ eterna ſcd̄m ꝙ autor noſter in
hoc metro ſecūdo oſtendit et declarat
dum dicit. Cū labor in damno. ¶ Pro D
huius etiā partis declaratione dicit au
guſtinus ꝙ quidam fuerunt huiꝰ opi
nionis ſcilicet hominē non debere la/
borare ſed diuine ꝓuidentie ſe cōmit/
tere. fundabant ſe ſuper primo euange
lij verbo Mat. vj. Ne ſolliciti ſitis ani
me veſtre quid manducetis neq; cor/
pori veſtro quid induamini ⁊c. hijs au
tem reſpondit augꝰ. dicens. Si adeſt
temporis facultas debemus victu labo
rando acquirere. alias ſi vellemꝰ ſicut

volatilia ſtare hoc eſſet deum tempta
re. Si vero imminet neceſſitas debe/
mus nos diuine ꝓuidẽtie cõmittere et
tunc nos paſcet ſicut aues. et ponit ex
emplum in paulo et petro. paulus qui/
dam mortem fugijt et tamen xp̄s pe/
trum a vinculis liberauit. paulus enim
hũano auxilio euadere poterat. et ideo
ſi voluiſſet, diuinũ explorare auxilium.
hoc fuiſſet temptare deum. petrus au/
tem carebat auxilio hũano. et ideo cõ/
mittebat ſe domino. Sic faciebat qui
dam de quo narratur in vita ſancti Io
hannis elemoſinarij patriarche. legitur
ibidem de duobus calciamenta facien
tibus quoꝝ vnus habebat familiã ma
gnam. nec p ſeipſuꝫ ſine diuino auxilio
ſe et familiã ſuã de arte ſua gubernare
poterat. ideo ſe totaliter deo cõmitte/
bat et ſine intermiſſione eccleſie vaca/
bat. vnde de arte ſua diuino mediante
auxilio familiam ſuam abundanter ale
bat. ¶ Alius vero erat eo ditior qui
nec in deo confidebat nec in eccleſia p
manebat ſed dominicis diebus labora
bat. nec tamen ſeipſum nutrire valebat
Inuidens ergo alteri dixit ei cum ira.
Unde ſic diues factus es. ego vero va
cans arti mee plus deueni in pauperta
tem. Cui alius. inueni precium in terra
et inde factus ſum diues et ſi vis veni
mecum et quicquid inuenerimꝰ accipe
dimidium. Qui cum acquieſceret et ſe
queretur eum euntem ad eccleſiã. ſine
intermiſſione benedixit ei deus et diui
tem fecit. Cui dixit alter. nihil inueni
bam in terra vt eſtimaſti. graciã petij.
ſed quoniam deus dixit. Primũ queri
te regnum dei et hec omnia adicientur
vobis. ideo dixi tibi. ꝙ autem dicit hec
omnia adicientur vobis. non eſt intel/
ligenduꝫ vt dicit auguſtinꝰ ꝙ ſemper
adiciantur. cum apoſtolus de ſe dicat.
in fame et ſiti et in frigore et nuditate.
ſed aliquãdo dantur et aliquando ſub
trahuntur. Eſt em̃ deus vt dicit augu
ſtinus medicus pfectiſſimus qui nouit
quando medicamẽta ſunt apponenda
et quando ſunt ſubtrahenda. cum ergo
apponit ſunt ad graciarũactiones. cum
ſubtrahit ſunt ad ꝓbationẽ virtutis.

Rethorica ſuper quadra/geſimo precepto.

Dapſilis interdum.

¶ Attenta varietate temporis et perſo
narum qualitate premiſſa nunc ꝓfuſio
ribus eſt vtendũ ſumptibus nunc mo
derationibus reſtringendũ. vt in omni
bus recte tunc circũſpectionis modera/
tione penſata non videaris ſuperfluus
vel auarus. Hec autem omnia ꝓuideas
vt caritatis non pretermiſſo ordine li/
beralitatis tue copias non ſic effundas
in alios vt poſtmodum tarde penitens
videaris egere penitentia ſerotina tan
dem recolens te ꝑuertiſſe rationis or/
dinem corde meſto. Cum fueris felix.

Quadrageſimũ preceptuꝫ prime partis metrice.

Dapſilis interdũ ſis no
tis et caris amicis.
Cum fueris felix ſem
per tibi proximus eſto. A

¶ Preſens preceptum eſt vltimum
preceptũ prime partis metrice. et con/
uenit cum. xlvj. pſe precepto. Raro cõ
uiuare. In hoc tamen differt ab illo. qꝛ
in illo ꝓſaico fit mentio de conuiuij ra
ritate fienda que excludit intemperan
tiam guſtus ⁊ includit ſobrietatem que
eſt pars temperantie ⁊c̃. In iſto vero
precepto dei cultor informatur quo/
modo poſſit amiciciã generataꝫ conſer
uare. quod fit p temperaciã ſeu mode/

ratam dapſilioꝝ largitatem cum dicit
Dapſilis interduꝫ ꝛc̃. quaſi velit autor
innuere ꝙ debes te notis et amicis de
tentius exhibere. et carum beniuolum
preſtare. et tibiipſi etiã circa tuam per/
ſonam prouidere dum potes. et ſcōm
apoſtolũ ad epħ. v. c. Nemo carnẽ ſuã
odio habere debet. et hoc Cum fueris
felix. idest in felicitate poſitꝰ. Eſto dap
ſilis interdũ. dapſilis eñ grece largus
dicit̃ latine vel humanus. dapſilis pro
prie largus in dapibus dicit̃. hoc eſt in
epulis. Notis idest cognitis. Et carus.
ideſt caritatiuꝰ amicus. vt eos caritati
ne ꝯtractes. Dicitur eñ dapſilis a dan
do et carus ab amando. Et eſto ſemꝑ
proximus tibi. hoc eſt dicere ꝙ preci/
pue tibi benefacias et prouideas. multi
eniꝫ ſunt diuites intantũ auari ꝙ ſuas
nō poſſident diuitias: ſed a diuitiis poſ
ſidentur. Unde oratius. ſeruit habens
habitis nec habet ſed habet̃ auarus.

Hoc preceptum vltra ea que dicta
ſunt exponi poteſt dupliciter ſcōm du
plicem intellectũ inde inſurgentẽ viꝫ.
litteraliter ꝛ moraliter. Primo litte/
raliter vt dicat̃. Cum fueris felix. expo
nitur cōmuniter per grãmaticos. ideſt
diues. Ubi ſciendum ꝙ diuitie ſi non
comitent̃ eas nobilitas et potentatus
non faciũt hominẽ felicem. vnde phȳus
vocat diuitem ignobilẽ. fortunatum.
inſenſatum. infelicem. ſimilis expoſitio
quãtum ad hoc habetur ſupra ꝓcepto
xviii. Cum fueris felix ꝛc̃. Sequitur in
B ſcōo metro. Semꝑ tibi ꝓximus eſto.
ideſt facere tibi debes bonũ circa tuaꝫ
ꝑſonam neceſſariũ eſt et expediens vt
eſt dictũ. Hoc eſt cōtra multos di/
uites auariſſimos in ſeipſo egens qui
dum filios ditare querũt male come/
dunt male bibunt ꝛ vix dormire que/
unt. et dum aliis cōgregant ſeipſos con
ſumunt. In hoc ſimiles ſunt galline
et aquile que ſic afficiunt̃ amore pullo
rum vt nihil quaſi comedũt et ſuam vi
tam negligant in filiis ſuis omnia dere
linquant. vnde videmꝰ ꝙ gallina ince

dit tota hiſpidа et ſuper voce rauca et
tamen quãdo pulli adulti ſunt a paren
te diſcedunt nec de ea aliquã curam ge
runt. tales ſimiles ſunt febre cōtinua la
borantibꝫ et maxime vſurarii. qui qua
libet die qualibet nocte qualibet hora
quolibet momẽto ꝛ quolibet feſto pec
cant. ceteri vero peccatores interpella/
tionem faciunt in peccatis. Iſta febris
continua ſcilicꝫ auaritia cito hominem
occidit. quia tollit ea que ſunt cauſa vi
te ſcilicet cibum et ſomnũ et quietem.
auarus eñ vt eſt dictum amore filioꝝ
non audet comedere. Eccleſiaſtici. xiiii.
Non ſaciabit̃ pane et indigens ꝛ in tri
ſticia erit ſuꝑ menſam ſuã non poteſt
etiam amore filioꝝ dormire Eccleſia/
ſtes. ii. Cuncti dies eius doloribꝫ et e/
rumpnis pleni ſunt nec per noctẽ men
te requieſcit. Et ꝓuer. iiii. Non eñ dor
miunt niſi male fecerũt. nec capit̃ ſom
nus ab eis niſi ſupplãtauerint. nec etiã
amore filioꝝ poteſt requiem habere.
ſed die ac nocte eſt in labore et fatiga
tione Iere. xlix. ꝓ ſollicitudine quieſce
re nō potuit. Auarus autem tanq̃ con
tinua febre laborans parũ viuit. ſed lar
gus et liberalis multum. ꝓuer. xxviii.
Qui odit auariciã longi fiunt dies eiꝰ.
Reuera talis qui amore filioꝝ et pecu
nie poſtponit amorem ꝓprie perſone
non eſt ſibi ꝓximus et contra autoris
preceptum facit dum dicit. Cum fueris
felix ſemper tibi ꝓximus eſto. Uel ali
ter quo ad litteralem intellectũ expo/
nere potes vt dicat̃. Cum fueris felix.
quaſi velit dicere. cum fueris in ꝓſperi
tate vel dominio conſtitutus taliter te
habeas cum amicis et ꝓximis vt tem
pore neceſſitatis tibi ſuccurrant. ita vt
te et filios in ſtatu vel dominio ſaluẽt
et ſalueris per eos ita tamẽ vt ſemper
ſis tibi ꝓximus. nec tamen ꝑ hoc ne/
gligas iuſticiã per quã pollicia conſer
uatur in amicos cum expedit exercere
Hoc facere docet philoſophꝰ ſeptimo
politicoꝝ. vbi exponit decem que pol
liciam ſeu dominiũ ſaluãt et conſeruãt.

Primo non ꝑmittere trãſgreſſiones etiã paruas quia qui minima negligit paulatim defluit. Secũdo bene vti illis que ſunt in regno vtz ſubditos hono rando eos ꝓmouendo. eis nõ iniurian do. ſed debito modo ſe circa eos in om nibus habendo. Tercio non ꝑmittere turbatões et guerras et ſeditiones in ter nobiles. quia tunc diſſipat̃ dominiũ qđ contrariũ facit tyrannus ſcđm phi loſophum. v. pollitico℞. quia ciuitates tenent diuerſas. necnõ et omnes ciues inter eos eſſe diuiſos ad hoc ꝙ tãtum habeant facere ꝙ non contra eũ inſur gere valeant. ita ꝙ de ſeinuicẽ confide re non ꝓſumat. Quarto ꝙ ſciat quali ter illi qui ſunt in officijs conſtituti ſe habeant in eiſdẽ. quia ſi male ſe habe ant ſunt ſtatim amonendi. Si autẽ be ne ſunt relinquendi hoc multũ facit ad conſeruationẽ regni. Quinto nõ confer re alicui de ſuis ſubditis nimis magnũ dominiũ. quia quãdo ſe vident in ali quo magno officio vel dominio taliter ſublimati cum neſciãt vt plurimũ bene ferre fortunas. ¶ Alijs plerumqz iniuri antur et faciũt que non debent. Sexto intueri timorẽ illis de regno ꝙ timorẽ habeant de bellis exteriorib₃. quia per hoc ſaluabit̃ pollicia. ¶ Etiam ſaluatur quando princeps timet. quia tunc meli us poteſt regere et ſibi melius obedit̃. Septimo quãdo habet amorẽ et dile ctionem ad illos quos regit. quia tunc magis timẽt ꝙ non accedat aliqđ per qđ pollicia deſtruat̃. quia vnuſquiſqz magnã curam habet de eo quod amat Octauo ꝙ habeat ciuilem potentiam. quia tunc melius põt ſeruare iuſticiam que quidã iuſticia vrbanitates ꝯſeruat ſcđm philoſophũ in magnis moralib₃ Nono ſcire pollicíã per quam regit et ſcire ea que habent regimẽ conſeruare et regimẽ deſtruere. Decimo ꝙ ſit vir tuoſus. qꝛ tanto magis virtus requiri tur quãto homo in maiori ſtatu verſa tur. et ſpecialiter eius virtꝰ extendere ſe debet circa bonũ regimen ſubdito℞

quia tunc populꝰ libentiori animo ſibi obedit. Et ſic pollicia obſeruando fit ſi bi ꝓximus ꝙ eſt autoris preceptũ ob ſeruare. Et deus cuiꝰ prouidentia om nia regunt̃ in bono ſtatu ipm conſer uat. Sic ꝯſuare dignet̃ in ſuo feliciſſi mo ſtatu et dominio magnificũ domi num meũ dominũ franciſcum de carra ria dominũ padue ꝛc. vna cum domio franciſco amori eius nato ſingulariſſi mo vtiqz domino meo per tẽpora lon gioꝛa amen. ¶ Scđo poteſt exponi moraliter vt dicat̃. Eſto tibi ſemꝑ ꝓxi mus. quaſi velit dicere ꝙ ſemꝑ debes eſſe tibi ꝓximus dum in hac vita pre ſenti deges. vt ſcilicet diuitias tuas te neas pro celeſtib₃ cõmutes. Et ad hoc nos hortat̃ gregꝰ. moralium. xviij. di cens. Agendũ nobis eſt vt res abſolu te ꝑituras et non pereũtem cogamus tranſire mercedẽ. terrena enĩ ſeruando amittimꝰ. largiendo ſeruamꝰ. patrimo nium noſtrũ retentũ perdit̃ et manet erogatũ. Sciant quoqz diuites nõ poſ ſe ex hoc mundo ſecum ferre diuitias. Vñ idem gregꝰ. illud iob. xxvij. Diues cum dormierit nihil ſecũ auferet. ſic di cit. diu cum rebus noſtris durare non poſſumꝰ. qꝛ illas aut moriendo deſeri mus. aut ille nos viuentes quaſi deſe runt ꝑeundo. ideo eas in celeſtibus re condamus pauꝑibus videlicet erogan do. Cum ſint latores noſtri ad celũ de ferentes que ſibi dant̃ quo ad fructũ ait augꝰ. libro primo ſermone. xxxvij. Ideo voluit deus vt eſſent aliqui pau peres quib₃ elemoſina preberet̃ vt re gnum celo℞ eſſet venale. ait gregorius ſermone. xxxvj. Hoc fecit paulus qui quondam diues ꝓpter regnum celo℞ acquirendum diuitias reliquit. et eas propter chriſtum pauperibus eroga uit. actuum nono. j. q. ij. §. verum. Ideo Luce. xvj. dicit dominus. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis. vt cũ defeceritis recipiant vos in eter na tabernacula. xliij. q. v. §. Sed adhuc

¶ Circa primū eſt ſciendū ꝙ autoꝛ
inducit dei cultoꝛē ad virtutē gratitu
dinis. et inde ad benefiscioꝝ exhibitio/
nem dicens. Ne dubites ꝛc̄. quaſi velit
innuere ꝙ alacri animo tribuere debes
que tranſitoꝛia ſunt et mūdana. ad hoc
vt valeas amicū fidelem necnon et ſo/
cium virtuoſuꝫ inuenire. et hoc eſt qđ
dicit. Ne dubites impēdere. ideſt dare
vel largiri Parua. ſcꝫ mūdana ꝛ vilia.
Cum petas magna. vtpote amiciciam.
Etenim pro quia. gratia. ideſt amicicia.
Coniungit. ideſt aſtringit. Hijs rebus.
ideſt datis et acceptis muneribꝫ. caros
ideſt amicos ſubaudi. nam pater et fili
us dando et accipiēdo adinuicē magis
ſunt amici et fiunt. ¶ Pro huius primi
litteralis et mūdialis intellectus decla
ratione eſt ſciendū ꝙ amicicia tam no
bilitate ꝙ̄ʒ vtilitate maioꝛ eſt quā ſint
tēpoꝛalia vel coꝛpalia vt ſunt diuitie.
Ratio q2 amicicia eſt res ſpūalis que a
re ſpūali naſcitur. ſcꝫ ab anima. Spūale
autē precedit tpale et coꝛpoꝛale vt colli
gitur ex decre. inter coꝛpalia. de trāſla.
ꝓla. extra. et nō ſolum ꝑcellit res coꝛpa
les. verū etiam multas res ſpūales. vñ
eccleſiaſtes. vj. ſcribit̄. Amico fideli nul
la eſt compatio. Vñ tullius in libꝛo de
amicicia. omnibꝫ rebus humanis ante
ponenda eſt amicicia. Hoc etiam ꝓbat
ariſtoteles. viij. ethicoꝝ. in prin. multis
rōnibus. vbi ait ꝙ potentat9 et princi
patus poſſidentibꝫ videt̄ amicis maxi
me opus eſſe. Sic ergo in compatione
amicicie et rerum coꝛpoꝛabiliū amicicia
dicit̄ res magna. et res coꝛpalis dicitur
eſſe parua. et hoc eſt ꝙ ſine dubio quā
tum ad hunc intellectū intendit autoꝛ
dum dicit. Ne dubites impendere par
ua. ideſt res coꝛpales que ſunt pue re/
ſpectu amicicie. nam impendendo hec
parua allicies eos ad tuā amiciciam et
amoꝛē. et ꝓ tanto ſubiungit. Hijs etenī
rebus cōiungit gratia caros. ideſt ami
cos. ¶ Pro ſecūdi moꝛalis intellect9
declaratōe optime facit qđ ſcribit iaco
bus de vitriaco. Narrat enī ꝙ fuerunt
duo amici quoꝝ vnus ſcribebat omīa
beneficia ab amico recepta. alius vero
ſolū ſcribebat beneficia q̄ alteri impen
debat. et breuiter dū magna altricatio
eſſet inter eos qui magis diligeret. quia
vnus dicebat vicꝫ ille qui ſcribebat be
neficia recepta. vt videns in illo libꝛo
beneficia a te recepta nunq̄ʒ te derelin
quam. ſemp te diligā. et nunq̄ʒ ab ami
cicia tua diſcedā. Dicebat alius ad eum
bene dicis. ſed ad hoc tibi ratiōabiliter
reſpōdebo. et ego ſcribo beneficia que
tibi impendo nō vt ea tibi impꝛoperā
ſed vt ea ꝑlegens te in amicicia conſer
uem. ne tot et tanta beneficia perdam
ambobus in hac altricatōne exiſtenti/
bus cuidam phō ſe pariter cōmiſerunt
et per phm taliter fuit diffinitū ꝙ ſe/
cundus melius faciebat. ſicut et verū
eſt. ſcꝫ ꝙ beneficiat9 plus tenet̄. B
¶ Sic moꝛaliter in ꝓpoſito deus infi/
nita beneficia fecit nobis ꝛ quotidie fa
cit et omīa ſcribit nō vt ea impꝛoperet
ſed vt vidēs tot et tanta beneficia im
pendiſſe non de facili nos ꝑdat. ſed in
amicicia ſua nos in perpetuū conſeruet
et niſi quis deſpet ab eius non ſeparat̄
amoꝛe. Intantū enim nos dilexit. vt fi
lium ſuū vnigenitum daret Joh. iij. vt
nos de ſeruitute dyaboli liberaret. nos
vero in libꝛo cōſciencie bñficia magna
a deo impenſa ſcribere debem9 vt ea
ꝑlegentes ſalutis beneficiū a deo recog
noſcamus. q2 non fuerunt munera par
ua. ſed ſumma. nō vilia. ſed ꝑcioſa. non
coꝛruptibilia. ſed ꝑmanentia. nō tranſi
toꝛia. ſed eterna. O liberalitas ſumma
qui illis quibus pꝛimo in paſſionē tradi
derat mūdum. poſtea ne aliqd deeſſet
tradidit ꝓpꝛium filiū. et per cōſequens
dedit ſeipm̄. cum ipſe cum filio ſit vnū
Jo. xiiij. Quis ergo tam ingrat9 qui ꝓ
eius amoꝛe ꝓ tanto et tā immēſo dono
nō debeat ſe et ſua eidē liberalit̄ trade
re. Hoc eſt ꝙ vult autoꝛ quātū ad hoc
dicere dū dicit. Ne dubites ꝑua ſcꝫ tpa
lia pꝛo eius amoꝛe paupibus erogare.

Cum reuera adeo parua ſunt ꝙ animã
vnam nequeãt ſaciare. neqꝫ de diuino
iudicio quantũcunqꝫ ſit dites liberare
poſſint. Sunt eĩ tꝑalia reſpectu eter/
noꝝ tanq̃ punctum ad circumferen
tiam. Unde in huius ſignũ ſaluator no
ſter dicebat illud qđ ſcribiť Luce. xix.
Euge ſerue bone et fidelis quia in pau
ca fuiſti fidelis ſuꝑ multa te conſtituã.
Funde ergo nunc ſcꝫ in vita p̃ſenti di
cit aug9. ſcilicet tꝑalia que habes pau
peribus vicꝫ erogando. et accipies tũc
ſcꝫ poſt hanc vitã quod nõ habes eter
na premia poſſidendo. Ad hoc autẽ vt
parua noſtra munera. ſcilicꝫ elemoſine
ſint deo accepta. quatuoꝛ ſunt penitus
neceſſaria. ¶ Primũ eſt vt homo illud
offerat voluntati hylari. Scđm eſt vt
offerat voluntati cõcordi. Tercium eſt
vt offerat animo liberali. Quartũ eſt
vt offerat volũtate fideli. ¶ Debe/
mus primo elemoſinas noſtras que re
ſpectu eternoꝝ ſunt parue ꝓpter deuꝫ
paupibus impendere ſeu offerre vo/
luntate hylari. Ad hoc faciendum nos
monet apl'us. ij. ad chorinth. ix. dicens
Hylarem datorẽ diligit deus. trãſump
tiue in. §. ex hiis omnibus. xxiij. q. vj.
Sed ꝓh dolor reperiunť hodie multi
qui hylaris dant dyabolo mun9 maxi
mum q̃ chriſto vnum obulũ. libentius
ioculatori q̃ pauperi. Cum tamen ſm
canones donare res ſuas hiſtrionibus
ꝓhibituꝫ ſit. quia viciũ eſt immane. vt
trãſumptiue aſſerit aug9. ſuper ioh. in
parte ſcđa in canone donare. lxxxvj. di.
Utrum autẽ blanditoꝛibꝫ et hiſtrioni/
bus donare ſit pccm moꝛtale. vide ſuꝑ
in hac parte p̃cepto. xxvij. Noli homi
nes blando ꝛc. et tractať in vltimo q̃ſi
to. ¶ Scđo debemus munera par
ua impendere. ideſt elemoſinas ꝓpter
deum paupi offerre volũtate concordi
non eĩ deus parua pte impenſa accep
tat ſi cum odio offeras ⁊ ſi cum proxi
mo pacem nõ habeas. Exemplo abel ⁊
caym. de quibꝫ geneſis. iiij. ſcribiť. et re
citantur verba trãſumptiue in canone.

neqꝫ. ix. di. Ambo eĩ domino munera
obtulerunt. ſed munera abel dñs accep
tauit ꝓpter mentis concoꝛdiã. Obla/
tionem vero caym refutauit. ꝓpterea
qꝛ habebat ad fratrẽ inuidiam. ꝓpte/
rea offerenti diciť illud Math. v. Si
offers mun9 tuũ ad altare et ibi recoꝛ
datus fueris qꝛ frater tuus aliquid ha
bet aduerſum te. relinque munus tuũ
ante altare ⁊ vade prius recõſiliari fra
tri tuo. ¶ Tercio debem9 parua mu
nera ĩpendere. ideſt elemoſinas offerre
animo liberali. Eſt eĩ voluntas libe/
ralis quãdo homo non ſolũ dat libenť
ſed dat quantũ poteſt. Iuxta illđ tho.
iiij. ſi multũ fuerit abundanter tribue.
Si autẽ exiguũ etiam illud modicũ li
benter impertiri ſtude. ⁊ qui nihil habet
nihil dare põt. j. q. vij. dayhertũ. Sed
non debem9 impendere deo qđ dedi
gnatur homo. vt in canone ſacerdotes
vt. xlix. di. et. xvj. q. vij. omnes decime.
nec etiam ſolũmodo verba deo impen
dere debemus. qꝛ diciť verba dediſtis
verba recipietis. xij. q. j. §. ad hec. vnde
verſ9. Res dare ꝓ rebus pro verbis
verba ſolem9. ¶ Quarto pua mu
nera impẽdere debemus volũtate fide
li. Quid ei eſt fideliter dare niſi vt nec
plus nec minus de grano et vino et
fructibus arboꝝ decimas offeram9 vt
xvj. q. vij. quicunqꝫ. quia ſi tardi9 dare
peccatũ eſt. quãto magis peccatũ eſt nõ
dediſſe. xvj. q. j. decime. ij. ¶ Sciendũ
tamẽ eſt nobis ꝙ quanq̃ ſm canones
tria ſunt genera elemoſinaꝝ vna coꝛ/
poralis. ſcꝫ egenti dare quicqd poteris
Alia ſpũalis. ſcꝫ dimittere a quo leſus
fueris. Tercio delinquẽtes corrigere et
errantes ad viã reducere veritatis. vt
in canone tria ſunt. xlv. di. tamẽ beatus
tho. ſcđa ſecũde. q. xxxij. omnes elemo
ſinas reducit ad duo genera elemoſi/
narũ. dicẽs ꝙ omniũ elemoſinaꝝ que
dam ſunt coꝛpales. quedã vero ſpũa/
les ſunt. Coꝛpales ſunt ſeptẽ opa miſe
ricoꝛdie vicꝫ eſurientẽ paſcere. potare
ſicientem, veſtire nudũ. recolligere ho

xxvi. ¶ Scd̄o ꝓbatur naturali exem
plo. dicunt aſtrologi ꝙ eclipſis ſolis
multū grauat oculos intuentiū. et quā
do eclipſis fit in aſcenſu ſolis plus no/
cet et eſt malum ſignū ¶ Sic moraliter
licet peccatū omni ratione ſcandali ſit
offenſiuū. tamē peccata doctoꝝ et pre
latorum qui ſunt in aſcenſu dignitatis
plus nocent. quia magis ſubditos ſcan
dalizant. vt patet ad ſenſum. ¶ Cum
eñ heretici cōmunicantur ſcripturis et
rationibꝫ non habēt fortius argumen
tum ad defenſionē erroris ſui et ſim/
plicium ſubuerſionē ꝙ̄ quando exem/
pla mala catholicoꝝ et maxime docto
rum et prelatoꝝ vident tunc animātur
et confortant̄. ergo ad modū poteſta/
tum habeat doctor actū qui eſt refrena
tio demonū aduerſarioꝝ. Iuxta illud
iacobi. iiij. c. reſiſtite dyabolo et fugiet
a vobis. contrariū ergo facienti poteſt
dici cum autore. Turpe eſt doctori ꝛc.
¶ Quinto doctor ſeu alioꝝ rector ad
moduꝫ principatuū debet habere actū
ſeu ꝓprietatē que eſt directa guberna/
tio hominū ſibi cōmiſſoꝝ per dilectio
nem feruentē et precipue in ſubditoꝝ
cuſtoditione ſeu gubernatiōe. vnde re
ctor quilibet diligere debet quoſcunqꝫ
et ſpecialiter ſibi ſubditos ſicͣ pater et
mater vnicū amant filiū. Unde bern̄.
ſup̄ cantica dicit. Diſcite ſubditoꝝ ma/
tres vos eſſe debere nō demones ſtu
dete magis amari ꝙ̄ timeri. et ſi inter
dum ſeueritate opus eſt paterna ſit nō
tyrannica. matres fouēdo. patres corri
piendo vos exhibeatis ¶ Suſpendite
verbera. ꝓducite vbera. ⁊ pectora la/
cte pingueſcūt. ergo habeat doctor ſeu
rector ad modū principatuū actum qui
eſt directa gubernatio hominū ſibi cō
miſſorum ꝑ dilectionē feruentem preci
pue in ſubditoꝝ cōpaſſione. Iuxta illō
ad hebre. v. Omnis pontifex ex homi
nibus aſſumptꝰ pro hominibꝫ conſti/
tuitur. Contrariū ergo facienti dici po
teſt cum autore. Turpe eſt doctori ꝛc.
¶ Sexto doctor ſeu alioꝝ rector ad
moduꝫ dn̄ationum debet habere actū
et ꝓprietatem qui eſt p̄cellens impera
tio ſpirituū inferioꝝ per ꝓprij ſpiritus
et carnis ſubiectionē a vicijs expugnā
dis. nā caro ſuggerit ſuauia. et ideo con
tra eam tanꝙ̄ contra domeſticū inimi
cum vtiqꝫ eſt cauendum ¶ Iuxta illud
michee. vij. ab ea q̄ dormit in ſinu tuo
cuſtodi te. Et ap̄lus ad roma. xiij. ca.
Curaꝫ carnis ne feceritis in deſiderijs
ſuis. quam ſuauitas carnis conſuetudinē
inducit. De quo ſanctus augꝰ. in enchi
ridion. c. xv. loquit̄. peccata quāuis ma
gna ſint et horrenda cū in conſuetudi/
nem venerint. aut parua aut nulla eſſe
credent̄ vſqꝫ adeo non ſolū occultan/
da verꝫ etiam p̄dicanda et diffamanda
eſſe vident̄. ¶ Itē ceſarius in quodā
ſermone habet hoc infelix conſuetudo
vt quāto amplius quis peccauerit. tan
to minus ipſa peccata intelligat et tāto
plus eum peccare delectat. Et augꝰ. ſu
per pſal. lxxxix. Omne peccatū conſue
tudine vileſcit et neſcit homo quantū
ſit. Et gregꝰ. in regiſtro ¶ Si praue rei
anteꝙ̄ vileſcat additus non claudat̄ fit
latior et erit cōſuetudine licitum quod
cōſtat eſſe ratione ꝓhibitum. ergo ha
beat doctor ad modū dn̄ationum actū
qui eſt p̄cellens imꝑatio ſpirituū infe/
riorum in ꝓprij ſenſus ſpūs et corpis
ſubiectionē et in vicijs expugnādis vt
dicere valeat cum apoſtolo prima ad
chorinth. ix. Caſtigo corpus meū et in
ſeruitutē redigo. Contrariū ergo faci/
enti dici pōt ei. Turpe eſt doctori ꝛc.
¶ Septimo doctor ſeu alioꝝ rector
ad modum tronoꝝ debet habere actū
ſeu ꝓprietatem tronoꝝ qui eſt iudica
tio et correctio hominū peruerſoꝝ per
equitatis et iuſticie rigorē. Unde bern̄.
ad eugeniū papam. vt prauos viriliter
iudicaret hoc expectat et petit a te ma
nus tua. hoc ſuſpirant filij matris tue.
ergo ad moduꝫ tronoꝝ doctor habeat
actū qui eſt correctio ⁊ iudicatio homi
num ꝑuerſorū ꝓpter rigorē equitatis
et iuſticie indelinquētes homines puni

endo. pſ. Letabitur iuſtꝰ cum viderit
vindictam. Contrariū facienti dici po/
teſt eidem. Turpe eſt doctori ⁊c̄.
¶ Octauo doctor ſeu rector alioꝝ ad
modum ſpirituū cherubicoꝝ debet ha
bere actū ſeu ꝓprietatem q̄ eſt intellec
tuatio ſeu cōtemplatō occultoꝝ potiſſi
me diuinoꝝ ꝓpter ſplendorē veritatis
ſumme. ¶ Nono vt iſta duo accipi
antur cōiunctim doctor ad modū ſpiri
tuum ſeraphicoꝝ debet habere actum
ſeu ꝓprietatem que eſt dilectio et ama
tio incendioſoꝝ animorum ꝓpter dile
ctionem ardiſſimā caritatis. O quā vi/
ua eſt illa contemplatō ac etiā dilectio
diuinorū que eſt de ipſo gratuito cetu
erumpit. et que ex totis medullis cor/
dis in deū ſalit. et ſup omnia deum dili
git et propter ſe. Jo. iiij. Qui biberit ex
aqua quā ego dabo ei. fiet in eo fons
aque ſalientis in vitam eternam.
¶ Circa ſcd̄m principale ⁊c̄. dicit augꝰ.
ꝙ ſi ea in mente reꝑhendis que repre
hendenda nō ſunt. teipm̄ potius ledis
q̄ꝫ me. Exemplo illiꝰ qui arcum tendit
qui tendendo vulnerauit ſeipm̄. ¶ Sic
reuera aliqͥ ſunt qui dum alios volunt
corrigere a ſeipſis ledunt. ¶ Sunt etiā
quidā qui omnes reꝑhendere volunt.
ſed ab hijs reꝑhendi nolunt. tales ſunt
ſicut vermiculi qui quantūcunqꝫ pene
trant durū lignū. tamen cum tangūtur
modicū per impacientiā crepant.
Sunt etiam nōnulli ſubditi ita in mali
ciis indurati ꝙ nullo modo corrigi vo
lunt nec etiā emendare ſeipſos iſti ſunt
vaſi terreo ſimiles. qui nunq̄ꝫ reparat
ſi frangatur. faciendū eſt igitur ad con
ſilium hiere. xix. vbi dicit̄ ſic. conteram
populum iſtū ſicut conterit̄ vas figuli
¶ Quare autē tales non corrigunt̄ du
plex eſt ratio demonſtratiua. ¶ Prima
eſt quia nunquā bene corrigit librū qui
dorſum vertit ad exemplar. Exemplar
omnis boni eſt deus. ꝑuerſi vertunt ei
dorſum. Vñ ꝑuerſi dicunt̄ quaſi auerſi
ideo difficiliter corrigūtur. quia ſcd̄m
auguſtinū. Peccatum nihil aliud eſt q̄ꝫ
quedam auerſio a bono incōmutabili
bono cōmutabili inherere. ¶ Scd̄a
ratio eſt qꝛ reſpiciēs in exemplar ſolū
in ea parte in qua eſt corruptum nunq̄ꝫ
corrigit librum ſuū. Sic ſuperiores vt
ſunt doctores et regentes debent eſſe
exemplar minorū. Sed quia ꝑuerſi
non reſpiciunt in ſuperioribus niſi vicia
et defectus que in eis ſunt. ideo diffici
liter corrigūtur. ¶ Circa terciū prin
cipale ⁊c̄. Nota differentiā inter corre
ctionem ſapientis et fatui. quia fatuus
impetuoſe et ſubito vult corrigere qd̄
eſt valde ꝑiculoſum. Sed ſapiens cor
rector differt et reſeruat correctionem
vſqꝫ ad tempus optimū quod eſt val
de congruū. Vnde caſſiodorꝰ ſuper il
lud pſalmi. Jraſcimini et nolite peccare
dicit feſtinata vindicta non poteſt eſſe
in iuſticia reparata ſed ſapiens in furo
rem nō corrigit. Sed tali moderamine
et menſura ꝙ aliquando querit igno/
ſcendi facultatē non vleiſcendi oppor/
tunitatem. Exemplo illius philoſophi
de quo facit mentionē hieronimus in
ep̄ſa ad paulinū. qui rediens de ſcolis
et inueniens ruſticū qui bona ſua cuſto
dierat et ea penitus inueniens deſtru/
cta ait illi. Si iratus non eſſem ſtatim
de te vindictā expeterē. Vnde gregꝰ.
ſubiectoꝝ vicia aliquādo ſunt pruden
ter diſſimulanda. aliquando ſubtiliter
inueſtiganda. aliquādo breuiter puniē
da. aliquando vehemēter obiurganda
¶ De materia correctionis ſuperio
rum ad inferiores. vide ſuꝑ in. xij. pre
cepto. Familiā cura. ¶ De correctio
ne etiam fraterna. vide ſupra in. ix. pre
cepto prime partis metrice. Cum mo/
neas aliquē. ¶ Nota ꝙ triplex do/
ctor in ſcripturis reperitur quorum qui
libet ꝓprios dicitur habere diſcipulos.
Primus doctor dicit̄ ſophiſta. Scd̄us
dicitur phiſicꝰ. Tercius dicit̄ theolo/
gus. ¶ Doctor ſophiſta eſt dyabolꝰ et
eſt cautus ſophiſticator qui ſuos docet
diſcipulos ſubtilia ſophiſmata.
¶ Hic habet tria genera diſcipulorum.

Primi ſunt ypocrite quos docet alios
decipere ꝑ ſophiſma in quo eſt fallacia
figuredictionis que eſt quando dictio
vnum oſtendit et aliud ſignificat . per
hanc fallaciam ypocrite decipiũt alios.
quia vnũ ſunt intus.aliud autẽ exteri/
us tales etiã ſunt ſimulatores qui vnũ
habent in corde. aliud autẽ exterius in
ore. ¶ De talibus et conſimilibus loqui
tur apoſtolus ad thimo. vj. Habentes
ſpeciẽ veritatis virtutẽ autem eius ab
negantes. hij ſunt qui tranſfigurant ſe
in angelũ lucis. Iſtius ſophiſmatis fal
laciam oſtendit xp̄s Math.xxiij. Ue
vobis ypocrite triſtes ſimiles eſtis ſe/
pulchris dealbatis que a foris apparẽt
ſpecioſa. intus autẽ ſunt plena oſſibus
mortuorum et omni ſpurcicia. ¶ Secũ
di diſcipuli ſunt detractores quos dya
bolus docet alios decipere per ſophiſ
ma in quo eſt fallacia amphibolie.que
eſt quãdo per diuerſam conſtructionẽ
decipitur ignorans . et hoc fit quando
aliquid quod eſt in cõſtructione debet
ante eſſe retro poſtponitur.ſicut patet
in hoc exemplo.video panẽ comedere
canem. per hanc fallaciam detractores
plures decipiunt qui cum detrahunt di
cunt de malo bonũ et de bono malũ .
et ponunt tenebras lucem et ecõuerſo.
et ſic decipiunt auditores qui rei veri/
tatem ignorant.iſtius ſophiſmatis fal/
laciam oſtendit dominus in yſa.v.di/
cens. Ue vobis qui dicitis bonũ malũ
di xj.q.iij.ve vobis. ¶ Tercij diſcipuli
ſunt ſcientie amatores. hos enĩ decipit
dyabolus per ſophiſma in quo eſt fal/
lacia equiuocationis. quod eſt quando
de eadẽ voce ſunt diuerſe res ſicut pa
tet de hac voce homo ſub quo duo cõ
prehenduntur ſcilicʒ homo pictus et ho
mo verus. et ſic homo eſt equiuocum
ſi habeatur reſpectus ad vtrunqʒ. Si
vero habeatur reſpectꝰ ad hominem
verum tantũ vniuocum eſt.ꝛ ſic eſt de
ſapientia dei et ſapientia huius mundi
quia ſapientia dei vera ſapientia eſt.ſa
pientia mundi eſt quaſi ſapientia picta.
ſcilicet accidentalis et fatua.hanc niti/
tur dyabolus oſtendere mũdi amatori
bus veram ſapientiam eſſe et dei ſapi/
entiam nititur oſtendere pictam et fa/
tuam eſſe. ꝓpterea mundane ſapientie
amatores per dictam fallacã a dyabo/
lo decipiuntur. quia credunt fatuam ſa
pientiam dei et ecõuerſo. Iſtius ſophiſ
matis fallaciam oſtendit apoſtolus di
cens illud prima ad corinth.iij. Sapien
tia huius mundi ſtulticia eſt apud deũ
¶ Secũdus doctor eſt phiſicus. ideſt
venter cuius diſcipuli ſunt guloſi et de
licioſi. Unde apoſtolus ad corinth. vj.
Quoꝝ venter deus eſt. Iſte docet di/
ſcipulos duo ſcilicet abſtinentiã et re/
pletionem. Primo docet abſtinere a le
guminibus et a groſſis cibarijs.quia in
flant . ¶ Secũdo docet ventrẽ reple
ri bonis et delicatis cibarijs ac etiã lau
te paratis. Iſtiꝰ ſophiſmatis fallaciam
docet et aſſignat dominus Luce. xxj.
Abſtinete a crapula et ebrietate. Tran
ſumptiue.xxxv.di.in ꝓin. Et in decre.
a crapula. de vi.et ho.clericoꝝ. extra.
xxxv.di. vinolentũ. ¶ Tercius doctor
eſt theologꝰ hic eſt xp̄s benedictus et
quilibet doctor egregius. diſcipuli enĩʒ
eius ſunt paupꝑes quos docet inuenire
triplices diuitias paupertatis. ſcilicet ſe
curitatem. ſanitatem. et thezaurum in/
effabilem. et ideo aſſimulantur tribus.
ſcilicet ſigillo regis. medicine. et arene
infructuoſe. ¶ Primo docet in pau/
pertate inuenire ſecuritatẽ. et ideo aſſi
milatur ſigillo regis in quo eſt ſecuri/
tas nuncio qui ſigillum regis portat et
vbiqʒ per terram vadit ſecure .
Moraliter ſigillum ſiue ſignũ ſummi
regis eſt paupertas. de qua in euange
lio Luce.ij.ca.ſcribitur. Hoc vobis ſi/
gnum erit inuenietis infantem pannis
inuolutum ꝛc̃ . ¶ Quicunqʒ ergo
hoc ſignum portat tanq̃ꝫ nuncius ſum
mi regis ſecure per viã vadit. iuxta il/
lud boecij dictũ . Cantabit fatuus corã

latrone viator.nec etiam ab eis querit
peodagiū.per quod patet ꝙ liberi ſunt
et non ſerui. ¶ Secundo docet in pau
pertate ſanitatem inuenire.et ideo aſſi
milatur medicine in quo latet ſanitas.
hoc figuratum fuit in libro regū.iiij.ca.
v.vbi dicit̃ ꝙ heliſeus docuit naamon
leproſum ꝙ deſcēderet in iordanam et
ibi lauaret ſe ſepties. et ſic reciperet ſa
nitatem. ¶ Per hunc deſcenſum humi
lem paupertatem intelligere debemus
per quā in hoc mundo deſcenditur qui
pauper efficitur quodāmodo deſcen/
dit de magno et alto faſtigio ad ſtatū
infimuȝ in iordane. ergo in paupertate
mundatur homo a lepra ſuperbe am/
bitionis et arrogantie. ¶ Tercio do
cet inuenire in paupertate theſaurū in
effabilem.et ideo paupertas aſſimila/
tur arene infructuoſe ſub qua latet au
rum pcioſum. ſic licet paupertas pluri
mum infructuoſa videat̃. tamen ibi la
tet precioſiſſimus theſaurus regni ce/
tio lorum.vnde Beati paupes ſpiritu quo
niam ipſorū eſt regnum celorū. Math.
v.Luce.vj.ca.xxiij.q.iiij.§.ex his.

Triceſimū primum prece/ptū prime partis metrice.

QUod iuſtū eſt petito
vel quod videat̃ ho
neſtum. Nam ſtultū
eſt petere quod poſ/
ſit iure negare

A ¶ Autor in preſenti precepto repe/
tit metrice qđ ſupra in primo precepto
ſcilicet. Itaqȝ deo ſupplica.expoſuit ꝓ
ſayce.verū quia inſtruit ſolūmodo dei
cultorem ad actum latrie deo principa
liter exhibendū. qui quidam fit per pe
titionem ſupplicatiuā non ad alios a/
etus ſe diuertens. Ideo nunc in pſenti
precepto dei cultorem informare inten
dit vt ea cupiat et poſtulare debeat q̄
ſunt rationi conſona et ſaluti humane
pficua.hoc autem inſinuat autor dum
dicit. Quod iuſtū eſt petito. ¶ Pro
declaratione huiꝰ precepti eſt breuiter
attendendum ꝙ quidam querunt ali/
quid et inueniūt. vt ſunt illi qui intelli
gunt qđ querunt.et iſtis dicit̃.querite
et inuenietis.quidam querūt et non in
ueniunt. vt non intelligentes qđ que/
runt.et iſtis dicitur. neſcitis quid peta
tis.quidam nec querunt nec inueniunt
quibus dicitur. qui ignorat ignorabit̃.
tranſumptiue in.§.vt itaqȝ. xxxvij.di.
talia ergo petenda ſunt ab amico que
iuſte negare non poſſit.quoniā iniuſtū
eſt iniuſta petere.et hoc eſt quod dicit
autor.Quod iuſtum eſt petito.Ad hoc
autem vt petitio noſtra iuſta ſit et ho
neſta et ꝑ conſequens exaudiri merea
tur. quatuor ſunt principaliter attēden
da. Primū eſt ꝙ ſit in donante pote/
ſtas.Scđm eſt ꝙ in petente ſit digni/
tas.Tercium eſt ꝙ ſit in re petita vtili
tas.Quartū eſt ꝙ ſit in petitione con/
gruitas. ¶ Contra primum faciunt B
omnes qui petūt aliquod ab eo qui im
potens eſt ad largiendū.quia qui nihil
habet nihil dare poteſt. vt in canone.
ſtatutum.xviij.di.et in canone alberti.
liiij.di. Et de iure patro. quod autē.in
fine. ibi dicitur ꝙ pro non dato habet̃
quod datur ab illo qui dare de iure nō
poteſt. In hoc ſunt valde ſtulti omnes
ydolatre qui petunt a creatura quod a
creatore petere deberent. vnde ſtulti fue
runt ſapientes babilonie et ipſe rex qui
ordinauerunt vt vſqȝ ad tres dies ne
mo ab aliquo deo aliquid petere debe
ret.niſi ab ipſo rege.qui petita dare nō
poterat. nunquid rex poterat infir/
mos curare.leproſos mundare.cecos il
luminare.mortuos ſuſcitare.certe mini
me.a deo igitur petere debemus cum
ſit potentiſſimus ſi aliquo indigemus.

Unde in prima canonica Joh. v. caplo
ſcribitur. Hec eſt fiducia quã habem9
ad dominum. quia quodcunqꝫ petieri
mus fiet nobis. ¶ Contra ſecundũ
faciunt omnes indigni quibus ſm ca/
nones dignitates eccleſiaſtice denegan
tur. vt legitur ⁊ notatur in decre. inter
dilectos. de exceſ. prela. et in regu. Infa
mibus. de re. iuris. li. vj. Neceſſe eſt er
go vt qui vult a deo aliquid obtinere:
ſtudeat eius obtẽperare mandatis. et
ſic ſe dignũ facere vt exaudiri mereat.
¶ Videm9 enim ꝙ qui alicui regi vel
principi prompte ac reuerenter obedit
regis gratia dignũ ſe facit et ab eo acci
pit omne quod petit. vnde in canonica
prima Joh. iij. ſcribitur. Si cor noſtrũ
non reprehenderit nos fiduciam habe
mus ꝙ quicquid petierim9 impetra/
bimus quoniã mandata eius cuſtodi/
mus. ¶ Contra tercium petijt pau
lus. ideo non meruit exaudiri. quia con
tra ſalutẽ petebat. ij. ad corint. xij. trã
ſumptiue in canone. ſi paulus. xxxij. q.
v. ¶ Ad hunc ſenſum facit qđ dicit va
lerius libro. vij. ꝙ a dijs immortalibus
nihil vltra petendum eſſet ꝙ̃ vt bona
tribuerẽt. quia hij ſciebant ꝙ vnicuiqꝫ
vtile eſſet. homines autẽ id ſepe notis
expoſcunt quod nõ impetraſſe melius
foret. nam mens tenebris inuoluta ce/
cas precationes effundit. diuitias appe
tit. que mortis multis cauſa fuere. ho/
nores concupiſcit qui plurimos ad ma
los exitus deduxerunt. ſplendida con/
iugia querit. que nonnunꝙ̃ funditꝰ do
mos euertũt. deſinat ergo ſtulta mens
hominis futuris maloꝝ ſuorum cau/
ſis quaſi rebus feliciſſimis inhyare et
ſe totum celeſtium arbitrio cõmittat.
quia qui bona de facili tribuere ſolent.
etiam eligere aptiſſime poſſunt ⁊c̃.
¶ Contra quartum faciunt omnes
qui petunt qđ non eſt iuſtum vel hone
ſtum. quia cuiuſlibet petitio debet eſſe
iuſta ſcđum poſſibilitatem illius a quo
petitur. iniuſtum cm̃ appellat vt ſi pe/
teres ꝙ deberet aliqua cauſa condem
nare non condemnanda. iniuſtum eſſet
hoc petere. Inhoneſtũ etiam appellat
vt ſi peteres mihi vxorem meã. valde
inhoneſtum eſſet et nõ honeſtum.
¶ Ad hoc facit optime qđ recitat vale
rius de publio rutilio qui cum quidam
amicus ſuus ab eo peteret quoddã ne
gotium ſibi fieri. et ipſe ſibi aſſentire
nollet. dixit illi. vt quid mihi opus eſt
amicicia tua ſi non vis mihi facere qđ
peto. Et publiꝰ ſtatim reſpõdit vt qd
eſt amicicia tua ad faciendũ contra me
aliquid inhoneſti. Cum ſeneca dicat ꝙ
hec lex eſt ĩ amicicia. vt nec res turpes
rogemus neqꝫ faciamus rogari. Cum
hijs concordant canones infra ſcripti.
videlicet canon ꝙ̃ſi prepoſterum. xiij. q.
ij. Et canon. quod autem. xxiij. q. vij. et
decre. ſollicitudinem. de appel. extra. in
omnibus hijs iuribus dicitur ꝙ petẽs
contraria ſuꝑ ſua petitiõe non eſt au/
diendus ſcđm verum intellectum. Sic
tali modo reſpõdere poteſt deus quan
do ab eo petitur quod inhoneſtum eſt
vel etiam iniuſtum ſcđm ꝙ autor in ſe
cundo metro inſinuare videt dum di/
cit. Nam ſtultũ eſt petere qđ poſſit iu
re negari. ¶ Nota ꝙ tria ſunt que ho
neſte a deo petere poſſum9. ¶ Primo
quis petere põt vite neceſſitatem. dum
modo nõ petat ad ſuperfluitatẽ. vnde
geñ. xlij. ſcribitur ꝙ preualuerat fames
et clamabat populus alimenta petens.
¶ Secundo quis honeſte poteſt pe/
tere nature conſeruatõnem non ſolum
in bono corporis. verum etiã et ſobo/
lis dũmodo intendat filiũ nutrire ad
dei cultum. ſicut de parẽtibus beati ni
colai legitur. quia hoc modo petierunt
ideo accipe illud meruerunt. Illud idẽ
de parentibus ſancti alexij. Illud idem
de matre ſamuelis. j. regũ. j. ¶ Ter
cio honeſte quis poteſt petere in bello
ſubſidium. ſicut patꝫ per omnes libros
regum et machabeoꝝ. in quibus auxi
lium quod poſtulabat impenſum fuit.

et de hoc etiam in libro iudith. vj. capi
tulo ſcribitur ꝙ finito luctu per totam
noctem conuocatꝯ populus intra ſyna
gogam petebat auxilium de celo.
¶ De materia quo ad hanc partem re
quire ſup̄ in primo ꝓſe precepto. Itaqꝫ
deo ſupplica. ¶ Pro declaratione
tercij ⁊ quarti membri. puto vtile de in
fra ſcriptis queſtionibꝫ querēdum vel
inueſtigandū. ſcilicꝫ vtrum temporalia
ſimpliciter ſint petenda. Et videtur ꝙ
ſic. quia eccleſia in letanijs petit dicens
vt fructus terre dare et conſeruare di
gneris. te rogamꝯ audi nos. et non de
cipitur in eccleſia. quoniam impoſſibile
eſt eccleſiam generalem decipi. ergo pe
tens temporalia ſimpliciter bene petit.
¶ In contrarium facit qđ dicunt au-
guſtinus et bernardus. aſſerunt enī hij
ꝙ ſi temporalia petimus cum condi-
tione ea petere debemus. Unde augu
ſtinus. Cum tēporalia petitis cum mo
do petite et cū timore illi cōmittite vt
ſi ꝓſint det: ſi ſcit obeſſe nō det. quod
autem proſit vel obſit nouit medicus
non egrotꝯ. ¶ Et bernardus in quodā
ſermone in petendo tēporalia cauenda
eſt ſuperfluitas et voluptas. ergo tem
poralia nō ſunt ſimpliciter petenda. id-
eſt digna peti. veruntamen licitū eſt ea
petere in caſu ſicut in cōmuni neceſſita
te licitum eſt ea petere in caſu non ad
fruendum ſed ad vtendum.
¶ Ad iſtud igit̄ quod dicitur ꝙ eccleſia
non petit ſimpliciter temporalia neqꝫ
diuitias. ſed in ſtatum generalis neceſſi
tatis ex ꝓuidentia ſeu ex prudentia et
pro alio ſimpliciter ex caritate. Reſpō
detur ꝙ rationalis creatura que ex to
to tenetur diligere deum non debet a
domino auerti ⁊c̄. ſicut in caſu neceſſi-
tatis. vt liberiꝯ ſeruire poſſet deo et ei
per dilectionem adherere. et ita patet
ꝙ non ſequitur ex hoc ꝙ eccleſia oret
pro tꝑalibus dandis vel obſeruādis ꝙ
ipſa ſint petenda. ideſt digna peti. Sed
bene ſequitur ergo licitū eſt ea petere
ſicut eccleſia petit. ¶ De ſeptem pe
titionibus orationis dominice que dici
tur Pater noſter et earum effectibus
quibus fidelis quilibet inſtrui debet.
et maxime pueri informari debent. vi
de beatū tho. in ſcđa ſecūde. q. lxxxiij.
articulo nono qui incipit ad nonum ſic
ꝓceditur. et ibi pleniſſime hec materia
diſcutit̄. Et ꝓ tanto ſufficit remiſſio ⁊c̄

Triceſimumſecundū prece ptū prime partis metrice.

Ignotum tu tibi noli
preponere notis. Co
gnita iuditio conſtāt
incognita caſu.
¶ In preſenti precepto autor repe A
tit metrice quod ſupra in. xxxvij. proſe
precepto Bonis benefacito. ¶ Pro do
cumento tribuit proſayce. Sed inter
vtraqꝫ talis aſſignari poteſt differen-
tia. quia ibi ſub quodā generali prece-
pit bonis benefacere debere ꝑ hoc ip-
ſum dei cultorem ad actum beneficen
tie inducendo. Hic autē precepit ꝙ po
tius preponendi ſunt noti ignotis licet
in bonitate ſint equales. quod eſt re-
ctum ordinem beneficentie obſeruare.
Cuius dicti ratio talis eſſe poteſt. gra
tia et virtus imitātur ordinem nature
qui eſt a ſapientia diuina inſtitutꝯ. Or
do autem nature talis eſſe dignoſcitur
quia vnūquodqꝫ agens naturale per
prius et magis actionem ſuā diffundit.
ad ea que ſunt ſibi ꝓximiora vel pro-
pinquiora ſicut ignis qui magis calefa
cit rem ſibi ꝓpinquiorem. Sic etiam
deus in ſubſtantias ſibi propinquiores
prius et copioſius ſibi dona ſue bonita
tis diffundit. vt dicit dyoniſius de cele
ſti ierarchia. Exhibitio autem benefi-

ciorum eſt quidam actus amicicie inter
alios. et ideo oportʒ ꝙ ad magis pro/
pinquos et natos ſimus magis benefi
ci. vnde auguſtin9 de doctrina chriſtia
na. Cum omnibus ꝓdeſſe non poſſis
potiſſime conſulendum eſt qui pro lo/
corum et tempoꝝ et quarumcunqʒ re
B rum oportunitatibus conſtrictius tibi
ꝙ̃ qui ſorte coniungũtur. ¶ Eſt au
tem ſciendũ ꝙ licet ſimpliciter loquen
do magis teneamur notis propinquis
ꝙ̃ ignotis.poſſet tamen ſic variari con
ditio locorum et tempoꝝ et negocioꝝ
ꝙ in aliquo caſu magis eſſet ſubuenien
dum extraneo et ignoto. puto ſi ſit in
extrema neceſſitate ꝙ̃ etiam patri non
tantam neceſſitatem pacienti. ¶ De
hac materia quo ad hanc partem.ſatis
habetur ſupra in nono ꝑcepto.Cui des
videto.dicit ergo autoꝛ. Ignotum tibi
tu.quaſi velit autoꝛ innuere. Noli pre
ponere. ideſt anteponere vel honorare
magis ignotos.ſcilicet quos non interi
us noniſti. Notis. ideſt cognitis quos
cognouiſti. ꝓpterea eccleſiaſtici. ix.ca.
ſcribitur. Non derelinquas amicũ anti
quum nouus autẽ non erit ſimilis illi
huius dicti rationẽ litteralem aſſignat
ſcd̃us verſus dicens. Cognita quippe
cõſtant nobis iudicio.quaſi dicat ꝙ de
cognitis iudicare poſſum9 qualia ſunt
ideſt de certitudine et de hijs que no/
uit poteſt iudicare. Ita dicebat ſalua/
toꝛ Joh.v.Sicut audio ſic iudico.tran
ſumptiue de conſe. di.v.ſaluatoꝛ. Sed
incognita conſtant caſu.i. euentu.quaſi
dicat ꝙ ignoꝛas recte iudicare non po
tes.ideo de tali confidere eſt magnum
periculũ quod oſtenditur eccleſiaſtici.
ix. Coram extraneo non dicas conſiliũ
tuum.neſcis enĩ quid pariet.non omni
homini coꝛ tuũ manifeſtes ne forte in/
ferat tibi falſam gratiam et cõuicietur
tibi. Hec etiam probãtur iure. dicit enĩ
canon in.§. Ex predictis.xxx.q.v.ꝙ ꝓ
incertis a certis non eſt recedendũ.te/
ne ſemper certum et dimitte incertum.

vt in canone. Si quis autem.de pe.di.
vj.in fine. Merito ergo dicit ꝙ inco/
gnita conſtant caſu.ideſt euentu. Caſus
vero vt ait boecius.v.libro de conſo/
latione.eſt inopinate rei euent9 ex cau
ſis influentibus ex hijs que ob aliquid
geruntur. ¶ Poteſt etiã iſte verſus ali/
ter exponi vt dicatur. Cognita iudicio.
ideſt ſi bene facis noto iudicare potes
vtrum ille dignus ſit beneficio.ſi autẽ
benefacis ignoto non potes ſcire niſi a
caſu vtrum ſit dignus vel non. ¶ Pro C
primi metri intelligentia magis in ſpe/
ciali poteſt de tali dubio queri vel in/
ueſtigari videlicet an preceptũ autoris
catholicum ſit in eo ꝙ dicat. Ignotum
tibi tu. Et videtur ꝙ non.quia hoc eſt
contra ꝑceptum xp̄i in euangelio Luce
xiiij.dicentis. Cum facias prãdium aut
cenã noli vocare amicos tuos neqʒ fra
tres neqʒ cognatos.ſed voca pauperes
debiles cecos et claudos.non ergo ſe/
cundum xp̄i ſententiã noti ſunt prepo
nendi ignotis. Quicũqʒ ergo facit con
tra mandatũ xp̄i contemnit chriſtũ et
ipſius legem.ergo preceptũ autoris nõ
eſt catholicũ et per conſequens non ſer
uandum. ¶ Ad hoc dicẽdum eſt ꝙ
autoris preceptum non eſt contra pre/
ceptum chriſti. non ei prohibet chriſt9
ſimplicit̃ vocare notos amicos vel etiã
conſanguineos ad conuiuiũ ſed prohi/
bet vocare eos ea intentione vt et ipſi
te reinuitent.quia hoc non eſſet carita/
tis ſed cupiditatis. et illud non eſt con
tra quod dicitur hic ꝙ noti preponan
tur ignotis dum tamen nõ preponant̃
ꝓpter expectationẽ retributionis con
ſimilis. verum eſt tamen ꝙ in caſu de/
bent ignoti preponi notis. vt patet de
peregrinis qui ſunt preponendi notis
ꝓpter indigentiam. ¶ Circa ſecun/
dum metrum etiam poteſt de tali que
ſtione queri. videlicet an iudex debeat
ſcd̃m allegata et ꝓbata iudicare an ſe/
qui conſcientiã quam habet in contra
rium. hoc ideo dico ꝑ ea que dic̃ autoꝛ

ꝙ Cognita iudicio conſtant incognita
vero non conſtant. Sed conſtant caſu.
¶ Huic queſito reſpondit beatus
thomas ſcd̄a ſecūde queſtione .lxvj. di
cens ꝙ iudex in iudicando debet ma/
gis ſequi legittima documenta per in/
ſtrumenta et teſtes et alia huiuſmodi
ꝙ̄ illud quod ipſe nouit tanquā perſo
na priuata. Ex hac tamē cognitione pri
uata rumari poteſt vt diſcretius diſcu
tiat ꝓbationes inductas vt poſſit eoꝝ
defectum inueſtigare ꝙ ſi eas non po
teſt de iure repellere debet eas in iudi
cando ſequi. ¶ Dicit etiam idem que
ſtione .lxiiij. ꝙ ſi aliquis quē ſcit iudex
innocentem falſis teſtibus deuincit͏̄ vt
occidatur ſi iudex non poteſt inuenire
occaſionem deliberandi innoxium de/
bet eum ad ſuperiorem remittere iu/
dicandum. Si autem nec hoc poteſt nō
peccat ſcd̄m allegata ferens ſentētiam
quia ipſe non occidit eum. ſed illi qui cū
aſſerunt nocentem ſeu noxium. et huic
ſententie cōcordant pe. et ray. Quo ad
illud vltimū vbi dicitur. ꝙ ſi iudex nō
poteſt inuenire occaſionē liberandi in/
noxium debet eum ad ſuperiorem re/
mittere iudicandum vel alteri cauſam
delegare. dicit dominus meus domin9
Joh. cal. recolende memorie ꝙ ſi talis
iudex ꝓpter talem remiſſionē vel ſub
delegationē verisimiliter credat ꝙ in/
nocens damnaretur. nullo modo remit
tat vel etiam ſubdeleget. quia huic ma
lo occaſionem preſtaret. Contra illud
lxxxvj. diſtin. facientis. cū conſimilibus
ergo ſi poteſt vt dictum eſt bono mo/
do falſas reprobatiōes repellat. ſi hoc
non poteſt ſuperſedeat hoc caſu. ¶ Si
veriſimile eſt ꝙ in futurum etiam ex il
lis actibus nulla fiat condemnatio. ad
hoc in. l. abſentem .ff. de penis. ¶ Si
autem eſt veriſimilis ꝓſumptio de con
trario conſulo ꝙ potius abſoluat ꝙ̄ fa
ciat aliquod predictorum. quia hoc eſt
nimis malum. et ideo potius eligendū.
xlij. diſtin. c. j. et. ij. iſtud credo verum
fore tenendum ſaluo tamen ſemper iu
dicio ſaniori.

Rethorica ſup .xxxiii. pre.

Cum dubia incertis.

¶ Generalis humane calamitatis ne
ceſſitas a prothoplauſtorum criminibꝫ
deriuata. nos in funiculum dupliciter
neceſſitatis includit. nam rationis iudi
cium ignorantie tenebre nititur obfu/
ſcare. et multiplicis egeſtatis miſerijs
valitudinem corporis intercludit cum
morbo duplici duobus remedijs con/
uenienter occurrimus. ſcilicet vt extra
cto animo ꝑ ſtudiorum ſollicitudinez
ignorantie neceſſitatem depellamus.
Secundo per diſcrete circumſpectiōis
cautelam corporali vite neceſſaria per
quiramus ne ſi primū defuerit beſtijs
ſimiles nō liceat perſpicue lucis archa
na circūſpicere. ¶ Si vero ſcd̄m defue
rit impacientie baculo vehemēter attri
ti in confuſionis ad doloris amaritudi
nem etatis nunc tempora tranſientes
dies lugeam9 et horas. Pro lucro tibi
pone diem.

Triceſimūtercium precep/tum prime partis metrice.

Cum dubia incertis
verſetur vita periclis
Pro lucro tibi pone
diem quicunqꝫ laboras.

¶ Preſens autoris preceptum eſt
quaſi idem cum precepto.xix.huiꝰ par
tis ſupra poſito. Cum dubia et fragi/
lis.ex eo quia conueniunt in dubietate
et humane nature fragilitate. Sed in
hoc differunt. quia in.xix.precepto au
tor dei cultorem inſtruit ꝙ nō debeat
ponere ſpem in alteriꝰ mortem et hoc
ꝓpter dubietatem et fragilitatem vite
noſtre que citius finiri poteſt ꝗ̄ vita
illius de cuius morte ſperatur. In hoc
vero precepto ꝓprie oſtēditur ꝙ vita
noſtra multis ⁊ variis circūdatur peri
culis.et ideo credere debemꝰ nos mul
tum lucratos fuiſſe illa die qua non in
cidimus in aliquod periculum.quia dif
ficillimum eſt pericula vite euitare cum
innumerabilia ſint et infinita et ad ta/
lem cōſideratiōnem intendit autor dei
cultorem inducere dum in hoc prece/
pto dicit. Cum dubia incertis verſetur
vita periculis.quaſi velit autor innue/
re.ꝙ non debes cōſumere tempus vel
vitam ꝑtranſire quin aliquid boni de/
beas operari.quoniā vite humane ſem
per imminent incerta pericula. In hac
ſententia concordat dictum Jero.in ca
none.nunꝗ̄.de conſe.di.v.vbi dicitur
ſemper aliquid boni facito vt te dya/
bolus inueniat occupatū.et hoc eſt.Cū
dubia vita incerta.quia tempora futu/
ra ſunt nobis incerta. vnde incerti ſu/
mus quod nobis accidere debeat vel
etiam Dubia qui dubio temporis ſpa/
cio viuimus et incertus ſit nobis finis
vite noſtre. Incertis periculis. Aduer/
te quia dicit incertis periculis. Certi eſ
ſumus qd̄ vita noſtra ſubiacet pericu/
lis infinitis. Verſet̄ ideſt agatur in du
biis caſibus. Quicunqꝫ laboras. ideſt
pro quacunqꝫ re vel ꝓpter quodcūqꝫ
laboras in acquirendo opes et ſimilia.
Pone diem pro lucro.ideſt vitā vnius
diei ꝓ lucro habeas et reputes. et gra
tias inde deo referas. Vel ſm̄ priorem
Quicunqꝫ labores. ideſt quicunqꝫ es
qui aliquo labores negotio. Pone tibi
diem pro lucro.ideſt videatur tibi la/
crum per quoſcunqꝫ dies vixeris. nec
doleas de labore ſed gaude ꝙ liceat la
borare.vel pone ideſt laborem tibi dici
Pro lucro.vn̄ tullius non refert quot
annos habeam.ſed quot vtiliter expen
derim. ¶ Pro huiꝰ precepti quo ad
vtrunqꝫ metrum. intelligētia et obſer
uantia eſt breuiter attendendū ꝙ mor
talium ſtatus quo ad dubietatē et hu/
mane vite incertitudinem periculoſus
eſt et incertus.qd̄ declarat̄ ex hiis tri/
bus videlicꝫ.Ex ſcripture diuine mani
feſtatione.Ex doctorum ſacrarum litte
rarum inductione.Ex ſacrorum cano/
num approbatione. ¶ Dico primo B
ꝙ mortalium ſtatus declaratur pericu
loſus et incertꝰ ex ſcripture diuine ma
nifeſtatione. Unde apoſtolus ſcd̄a ad
corinth.xi. dicit ꝙ ꝑiculis in mari.peri
culis in terra.periculis fluuiū.periculis
latronuꝫ.periculis in ciuitate. periculis
in ſollicitudine.periculis in falſis fratri
bus ¶ De iſtis etiam periculis loqui
tur Innocentius in libello de vilitate
conditionis humane in.ca. malicia eſt
vita hominis ſuper terram.vbi dicitur
an non vera milicia cū multiplices ho
ſtes vndiqꝫ inſidiētur vt capiant et ꝓ
ſequuntur vt ꝑimant.demon et homo
mūdus et caro.Demon cum viciis.ho
mo'cum beſtiis.mundus cum elemētis
caro cum ſenſibꝫ. terra ꝓducit ſpinas
et tribulos. aqua procellas et fluctus.
aer tempeſtates et tonitrua. ignis coru
ſcationes et fulgura.lupꝰ et vrſus par
dus et leo.tigris et onager.cocodrillus
et grifus et ſerpentes et coluber.baſili
ſcus et aſpis.ceraſtes et draco. ſcorpio
nes et vipere.ſed et lendes et pediculi
et pulices et ciniphices.muſce et ſcara/
bones et veſpe. piſces et volucres et
breuiter animalia nobis aduerſantur.
nam qui creati ſumus vt dominare/
mur piſcibꝫ maris et volatilibus celi et
oībus animātibus q̄ mouent̄ in terra.

Nunc damur illis in predam damur in
eſcam. ſcriptum eſt enim deutro .xxxij.
capitulo . dentes beſtiarum immittam
in eos cum furore trahentium atqꝫ ſer
pentum. Heu heu infelices matres qui
tam infelices filios genuiſtis .
¶ Ideo huiuſmodi conſiderantes
pericula parati eſſe debemus omni ho
ra omniqꝫ momento ad mortē ex quo
ſic venit etiam improuiſe . ꝓpterea vt
dicit auguſtinꝰ. voluit deus nos latere
finem noſtrum vt ſemꝑ parati ad mor
tem inueniamur. mater negligētie ſolet
eſſe ſecuritas quod multis ſepe graue
periculū incauta ſecuritas fuit ait gre/
gorius moraliū. xij. ſuper illud Job. xv.
Numerus annorū incertus eſt. ideo do
minus docet nos eſſe vigiles et atten/
tos dicens Math. xxiiij. vigilate quia
neſcitis qua hora dominus veſter ven
turus eſt. Et apoc. iij. Si non vigilaue
ris veniam tanq̄ fur. ¶ Dico ſcd̄o
ꝙ mortaliū ſtatus declaratur periculo
ſus et incertus ex doctoꝝ ſacrarum lit
terarum inductione. ¶ Pro quo ſcien/
dum ꝙ in quibuſdam hiſtorijs exem/
plariter legitur ꝙ quidam ſancto viro
demonſtrata fuit talis viſio videbatur
ſibi ꝙ eſſet ſuper ripam maris ⁊ vnde
maris trāſeuntes videbant eum velle
ſubmergere. dum vero aſpiceret retro
et fugeret. et ecce vidit leonē terribilē
et ore aperto currentē ſuper eum. Iſte
timore perterritus ad terram ſuos ocu
los declinauit. ex alia parte vidit ſerpē
tem venenoſum os ad eum morden/
dum aperientem . videns igitur iſte ſe
omni ſpe fuge et auxilij deſtitutū . ocu
los leuauit ad celum ad diuinū auxiliū
implorandum. ſed ecce vidit angelum
coronam in vna manu tenētem. in alia
vero gladiū qui ſic alloquit̄ eum noli
timere. quia ab omnibus hijs periculis
liberari valebis. Si que tibi mandabo
peregeris que in hijs continent̄ metris
videlicꝫ. Sors maris ira fere dolus an
guis angunt miſerere. Hanc ſperne fu
ge tere ſertum dabo ſiue ferire . quaſi
velit autor dicere . pone pedem ſuper
guttur ſerpentis quia ſtatim mortuus
erit. volue ſpatulas et fuge mare et li/
beraberis. aggredere viriliter leonem.
quia non eſt tam fortis ſicut credis ſed
valde debilis. Si hec peregeris coro/
nam hanc tibi tradam. Si autem hoc
gladio te interficiam. ¶ Moraliter qui
libet mortalis in hac dubia et miſerabi
li vita que in incertis verſatur pericu/
lis eſt maxime tribus vallatus inimi/
cis. ¶ Primus qui per ſerpentē de/
notatur eſt caro noſtra ⁊ hec per viſus
concupiſcentiā animam noſtram habet
venenare ſicut baſiliſcus qui ſolo viſu
hominē venenat et interficit. Iſto mo
do venenatus fuit rex dauid aſpiciente
barſabee prout ſcd̄o regū. xij. declarat
hiſtoria. ¶ Hic ſerpens ſcilicꝫ caro que
ſemper vt ſerpens mordet ſcd̄m illud
puer. xxiij. mordebit vt coluber ⁊ qua
ſi regulus venena diffundit non poteſt
melius vinci q̄ ipſam pedibus concul
care. id eſt ieiunijs et afflictionis ipſam
domando . ſicut faciebat apl̄us prima
ad corinth. xiiij. qui dicebat. caſtigo cor
pus meum et in ſeruitutem redigo .
¶ Secundꝰ inimicus eſt quo mor
talis quilibet eſt vallatus et circunda/
tus eſt mundus qui per mare deſigna
tur. ¶ Pro cuius declaratione eſt ſcien
dum id quod hugo de ſancto victo. in
quadam queſtione quam fecit de ſtatu
mundi in quo periculo ſumus. Dicit ꝙ
ratio querit ab anima vides mundum
iſtum. Reſpōdit anima video. et bene
video. ratio. Quid vides anima. naui/
gantes video et in mari magnā tranſ/
quillitatem . magnamqꝫ aeris ſerenita
tem ventiſqꝫ ſpirantibus leuiter opta
tu curſu nauigium ferri. viros autē per
naues diſcūbentes ad epulas ⁊ canen/
tes in ſimphis et cytharis et oī genere
dulcis armonie ſeu cātilene auditū mul
cētes ipſis etiā aquis melodiā reſonan
tibꝫ piſceſ maris greges circūducere et

exultantibus alludendo leticiā augere.
¶ Moraliter quid hoc niſi magnū
gaudium et magna iocunditas et ſi eſſe
poſſit diuturnum magna felicitas.
Ratio fige paulisper oculū et noli de
clinare intuitum donec videas finem.
Animi fixi ratio. Quid vides nunc ani
ma. O video vndiqꝫ nigreſcere celuꝫ
et aeri ventoꝝ curſu nubes agitari cō
turbari mare fluctꝰ intumeſcere et q̄ſi
ab ymo euerſum totū intumultū fieri.
¶ Ratio. O inquit miſeri. quid vobis
et mari quaſi fallaci ſereno credidiſtis
quare in dubio ſecuri fuiſtis quare trā
quillitatem equoris ſuſpectam non ha
buiſtis. quare ſecurum iter in terra non
tenuiſtis. Quid vobis lucra tanto tem
pore aquiſita. Ecce quā exiguum bonū
ſecuti eſtis. ecce quā calamitatem incur
riſtis. Et quia verum malum quod vo
bis minabat̄ ꝓuidere voluiſtis ab ap
petitu fallacis boni qḋ veſtros trahe/
bat animos non cohibuiſtis. ¶ O infeli
ces et miſeri. Ecce illa leticia veſtra quo
modo tamcito imutata eſt vita veſtra
ad quam miſeriam deuoluta eſt. prius
vobis inaniter exultantibus. piſces ma
ris alluxerunt. nunc vos naufragos et
miſerabilit̄ abiectos piſces maris vos
in paſtum accipiunt. hec hugo. ¶ Huic
cōcordat illud iob. xxi. Quare impii vi
uunt et ſubleuati ſunt cōfortatiqꝫ diui
tiis. ſemen eorum permanet coram eis.
ꝓpinquorum turbe et nepotū in con/
ſpectu eorum. domus eoꝝ ſecure ſunt
et paccate et non eſt virga dei ſup eos
bos eoꝝ concepit et non abortiuit vac
ca peperit et non eſt priuata fetu ſuo.
egrediuntur quaſi greges paruuli eoꝝ
et exultant eorum infantes luſibꝫ. te/
nent tympanū et cytharam et gaudēt
ad ſonitū organi ducunt in bonis dies
ſuos. et in puncto ad inferna deſcendūt
Huic alludit dictū ſenece. Nolite inq̄t
huic tranſquillitati cōfidere momento
mare euertetur. et eodem die vbi luxe
runt nauigia ſorbentur. Hoc modo al

ludere videbat̄ qui dicebat illud Luce
xii. Anima mea habes multa bona ꝛc̄.
Cui dictum eſt ſtulte hac nocte morie
ris. ¶ Si quis ergo vult hūc inimicum
vincere. fugiat eum ſcilicet mundū eius
pompis abrenunciando et faciet ſicut
canes egipti qui currūt lambendo per
ripam nili. ne a cocodrillis venenentur
et deuorentur. ita facere debet morta/
lis quilibet ꝛc̄. ¶ Tercius inimicus
quo mortalis quilibet eſt vallatus eſt
dyabolus qui per rugientē leonem an
notatur. ¶ Pro cuius etiā declaratione
eſt ſciendum ꝙ iſte leo ſcilicet. demon
licet dicatur ꝙ ſit tanq̄ꝫ leo fortiſſimꝰ.
Si quis ſibi reſiſtit eſt valde debilis.
quia ſcḋm hieronimū nō vincit niſi vo
lentem. ſed niſi quis ſibi reſiſteret eſt
valde fortis et fortiter ferit peccatorē.
hunc tamen rugientem leonem docet
nos vincere beatꝰ petrus in ſua prima
epiſtola. v. cap̄lo dicens. ſobrii eſtote et
vigilate quia aduerſarius veſter dya/
bolus tanq̄ꝫ leo rugiens circuit querēs
quē deuoret cui reſiſtite fortes in fide.
¶ Sex autem armis ſeu iaculis vtitur
ad anime et corporis depreſſionē. ſcili/
cet ſuggeſtione. delectatione. conſenſu.
opere. cōſuetudine. et neceſſitate. ¶ Cū
iſtis ſex iaculis vndiqꝫ percutit pecca/
torem. et niſi ſe armet et viriliṫ reſiſtat
eidem in magno eſt ꝑiculo. Sed mor
talis quilibet ſex armis munire ſe de/
bet et cum eis ipm viriliter impugna/
re vt contra eum victorioſus exiſtat.
¶ Primo per orationem ſe muniat.
quia eſt ſagitta dei. ii. regum. i. Sagitta
ionathe nunq̄ꝫ abiit retrorſum. ¶ Se/
cundo per ieiunium. quia eſt tyriacha.
Math. xvii. hoc genus demoniorum
non eiicitur niſi per orationem et ieiu/
nium. ¶ Tercio vincitur per fidem
que eſt ſcutum dei. ad ephesios ſexto.
In omnibus ſumentes ſcutum fidei.
¶ Quarto vincitur per confeſſio/
nem. que eſt quaſi incarnatio dei. quan
do enim ſacerdos peccatorem abſoluit

tunc dyabolum incantare videtur.
¶ Quinto vincitur per elemoſinam
que eſt lancea dei. Unde dicitur de ele
moſina ecc. xix. ca. Super ſcutū et lan/
ceam aduerſus inimicum tuū pugna/
bit. ¶ Sexto vincit̄ per humilita/
tem. que eſt gladium dei qui ipſum ſu/
perbum humiliat et vulnerat. vnde in
pſalmo. Tu humiliaſti ſicut vulneratū
ſuperbum. Legitur in figura de dauid
ꝙ facilit̄ et ſine difficultate occidit leo
nem vrſum et gigantem philiſteum co
quia humili modo fuit ꝑut primo re/
gum. xvij. declarat hiſtoria. vnde de ſe
ipo pmo regū. vj. Ludā et vilioꝛ fiam
ero quaſi humilis in oculis meis.
Dixi tercio ꝙ mortaliū ſtatus pericu/
loſus declaratur. et incertus ex ſacro/
rum canonum approbatione. ¶ Pro
huius etiam tercie partis intelligentia
que ſup ſecūdo metro fundari poteſt.
vbi dicit̄. Pro lucro tibi pone diem ₇c̄
ideſt vitā vnis diei ꝑ lucro habeas et
reputes. et ideo gratias deo referre de
bes eſt breuiter ſciendū ꝙ beatus gre
gorius in omelia. Simile eſt regnū ce/
loꝛum decem virginibus inquit. nos er
go ſollicite cogitemus ne nobis inua/
num tempoꝛa tranſeant. et tunc quera
mus ad bene agendū viuere cum iam
compellimur de corpore exire. ¶ Illud
ergo tempus qd̄ fugere nō licet modo
cogitare debet dum licet hoꝛa illa no/
ſtri exitus ſemper eſt metuenda Eccle
ſiaſtes. ix. Quodcunqꝫ pōt manus tua
inſtanter operare. Hanc ſententiā pro
bat auguſtinus in canone. Si quis. de
pe. di. vij. ſic inquiens. Si quis poſitus
in vltima neceſſitate ſue egritudis no
lueritqꝫ accipere penitentiam et accipit
et mox reconſiliabitur et hinc vadit fa
teoꝛ vobis non illi negamus quod pe
tit. ſed non ꝑſumimꝰ ꝙ huic bene exe
at ſi ſecurus hinc exijt ego neſcio peni
tentiam dare poſſumus ſecuritatē da/
re non poſſumus nunqd dico damna
bitur. ſed nec dico liberabitur. vis ergo
a dubio liberari vis quod incertuꝫ eſt
euadere. age penitentiā dum ſanus es.
Si ſic agis dico tibi ꝙ ab omni peri/
culo es ſecurus. quia penitentiam egiſti
eo tempore quo peccare potuiſti. Sic
faciendo ponis diem ꝑ lucro ¶ Si au
tem vis agere penitentiā quando iam
peccare non potes peccata te dimiſerūt
tu nō illa et es adhuc in ꝑiculo et nunc
non ponis diem pro lucro ſed potius
pro damno.

Triceſimumquartū precep/tum prime ꝑtis metrice.

Uincere cum poſſis in
terdum cede ſodali.
Obſequio quoniam
dulces retinentur amici.
¶ Inter cetera que deo ſunt grata
et accepta eſt ſodalitas ſeu conſociatō
virtuoſa. Et tunc maxime dicitur vir/
tuoſa quando inter ſodales ſocios con
d'tiones infra ſcripte concurrunt vide
licet quando intereſt caritatiua affectō
vnanimis conſenſio. mutua ſubleuatio
nociuoꝛum in vtroqꝫ repulſio. adiuto/
rij ꝓmpta collatō. vtriuſqꝫ ab alio mu
tua veneratio. ſuperioꝛis cum inferioꝛi
parificatio. pia inter eos compaſſio. et
benefica ſuppoꝛtatō. Hijs ſic interueni
entibus ſodalitas ſeu conſociatio dicit̄
virtuoſa et amicicie cōſeruatiua. Dico
nanqꝫ pmo ꝙ inter ſodales vl' ſocios
dꝫeſſe caritatiua affectio vt glibet aliū
diligat in veritate et non ſit tantū ſoci
us menſe qui non permanet in die tri
bulationis Eccleſiaſtes. vj. Ideo augu
ſtinus quarto confeſſionū vocabat ſo/
cium vel amicum dimidium vite ſue. et
ad'philippeñ ij. Si qua ſocietas ſpiri/
tus. ſi qua viſcera miſeratōnis implete
gaudium meum vt idem ſapiatis ₇c̄.

¶ Dico ſecũdo ꝙ inter ſodales de
bet eſſe vnanimis conſentio.nam habi
tatio facit vnius moris in domo .
¶ Dico tercio ꝙ inter ſodales eſſe
debet mutua ſubleuatio et nociuorum
ab vtroqꝫ repulſio et adiutorij promp
ta collacio vt hec tria gratia breuitatis
ſimul complẽtur. ꝓpterea eccleſiaſtes.
iiij.ſcribitur ꝙ melius eſt duos eſſe ꝙꝫ
vnum. habent enĩ emolumẽtum ſocie
tatis ſue. Si vnus ceciderit ab altero
fulcietur. ve ſoli quia cum ceciderit nõ
habet ſubleuantem ſe et ſi dormierint
duo fouebunt̃ mutuo vnus quomodo
caleſiet.et ſi quiſpiam ꝑualuerit contra
vnum duo reſiſtunt ei.et ſequitur fu /
niculus triplex difficile rumpitur . Et
ſic ex iuſta autoritate bonum ſocieta /
tis triplex facit emolumentum .
¶ Primũ eſt ſubleuatio ꝙ ſi vnus
ceciderit ab altero fulcietur. Exo.xxiij.
Si videris aſinũ odientis te iacere ſub
onere. non pertrãſibis ſed ſubleuabis
cum eo. ¶ Secundũ eſt conſerua /
tio.quia fouebunt̃ ſe mutuo. plures ei
carbones fouent ſe mutuo. plures enĩ
candele ſimul cõnexe adinuicem accen
duntur . ¶ Tercium emolumen /
tum eſt defenſio.quia duo reſiſtũt vni
duo canes melius reſiſtunt lupo quaꝫ
vnus.immo timet duos vbi non time
ret vnum. ¶ Dixi ſexto ꝙ inter ſodales
debet eſſe vtriuſqꝫ ab alio mutua ve /
neratio ⁊ ſuperioris cum inferiori pari
ficatio.et hec duo ſimul accipiãtur gra
tia breuitatis. Hoc facere docet apl̃us
ad roma.xij.dicens. honore inuicẽ pre
uenientes.Unde narrat valerius libro
iiij.ca.vj. Quod alexander cũ epiſcene
ſibi gratiſſime veniſſet ad caſtra darij
et mater darij captiua epiſcenem quia
forma et ſtatura ꝑſtabat alexandri mo
re perſarũ. adulata ſalutauit illũ tanꝙꝫ
alexandrũ. Et cum admonita de erro /
re et per interpretationẽ verba excuſa
tionis quereret. ¶ Reſpondit alexan /
der nihil eſt ꝙ hoc ſermone confunda
ris.nam et hic eſt alexander paucis ver
bis ait valerius cum comite ſuo parti
tus eſt. Ideo eccleſiaſtes.xiij.Ditiori te
ne ſocius fueris. id eſt ei qui dedignat̃
condeſcendere et pariſicare ſe ſocio.vñ
ſeneca epl̃a.lxxxxij. Penes deos impe
rium inter homines cõſortium. homo
enĩ eſt animal ſociale. primo de anima
libus. ¶ Dixi octauo ꝙ inter ſodales C
eſſe debet pia cõpaſſio et benefica ſup
portatio.ita ꝙ hec duo cauſa breuitatis
ſimul iungant̃.hoc facere docet ſeneca
epiſtola.lxxxxvij.dicens ꝙ ſocietas no
ſtra eſt ſimilis formationi lapidũ que
ca ura eſt niſi inuicẽ obſtarent. hoc enĩ
ipſo ſuſtinentur. hec idem ambroſius.
iij.de offic. pietatis cuſtos amicicia eſt.
et equalitatis magiſtra vt ſuperior in
feriori ſe exhibeat equalem et inferior
ſuperiori. Inter enĩ diſpares mores non
poteſt eſſe amicicia. ideo conuenire de
bet gratia vtriuſqꝫ nec autoritas deſit
ſuperiori nec humilitas inferiori. Huic
ſententie addit gregorius.Quod ſi ego
mores tuos non ſupporto ⁊ econuerſo
nunꝙꝫ edificium caritatis ſurget inter
nos.Unde apoſtolus ad gal.vj. Alter
alterius onera portate ⁊c̃. Super qd̃
auguſtinus in libro.lxxxiij. queſtionuꝫ
q.lxxj. dicit ꝙ nil tam probat amicum
quemadmodũ oneris amici ſupporta /
tio.et ponit exempla de loquacibꝫ per
tinacibus iracundis ꝙ vnus ſupporta
re debet infirmitatem alterius ſcilicet
quãtum poſſibile eſt abſqꝫ peccato .et
exemplificat de ceruis tranſeuntibus
aquas quoꝝ priores portãt capita alio
rum in cruribus ſuis viciſſim. Et am /
broſius primo de offic. Ratio ſocieta /
tis diuiditur in duas partes iuſticiã et
beneficentiam ſiue liberalitatẽ vel be /
nignitatẽ iuſticia excelſior . alia gratior
illa cenſuram tenet.illa bonitatẽ in pro
poſito. vnde licet vnus ſodaliũ fortior
et potentior ſit alio.nihilominꝰ aliquã
do reddere debet potentior et com /
pati ſuper infirmitate ſocij vel amici.

quia vt dictum eſt pia eſſe debet com
paſſio inter eos atq̄ȝ benifica ſuppor/
tatio.non etiam eſſe debet homo peio
ris conditionis q̄ȝ ſit leo qui inter cete
ra aīalia fortiſſimus et crudeliſſim9 eſt
Nihilomin9 tamen ꝑut dicit ambroſi
us in exameron quatuor generibȝ per
ſonarum dicitur parcere. ſcilicet nudis
pueris ad terram ꝓſtratis et de carce
re repatriantibȝ. vnde de ceſare dictū
fuit.Qui vincis ſemper vt victis par/
cere poſſis.parcere ꝓſtratis ſcit nobi/
lis ira leonis.notant̄ hij verſus in de/
cre.ad hec.de poſtu.ꝑla.extra. ¶ Hanc
ſodalitatem et amiciciā diſſoluit auari/
cia.ait ambroſius in exameron libro.v
ponens exemplū de auibus rapacibus
que non ſunt ſociales.Et ſeneca epiſto
la.lxxxxiiij. Auaricia et luxuria diſſocia
uerunt mortales. et etiam tullius.iij.de
offic. diſſoluitur ſocietas cum quilibet
D querit ꝓprium cōmodum. ¶ Atten
dens igit autor q̄ inter cetera que dei
cultorem faciunt deo eſſe gratū eſt ſo/
dalitas ſeu amicicia virtuoſa ſcd̄m q̄
ſuperius eſt dictum. ¶ Pro tanto hoc
ſuū preceptum autor tribuit omnibus
fore obſeruandū dicens. Uincere cum
poſſis interduȝ cede ſodali.quaſi velit
innuere q̄ ſi cōtingat te diſcordiam cū
tuo ſodali aliquā habere.licet ipm poſ
ſis ſuperare iuſte atqȝ pie voluntati con
deſcendere debes.qꝛ tali obſequio ip/
ſum retinere poteris in amicum.Unde
ſeneca ¶ Furioſum eſt contendere cum
maiori anceps cum pari. ſordiduȝ cum
minori.Et hoc eſt quod intendit autor
dum dicit. Uincere cum poſſis.in qua
re vel ſerie ludendo vel alio modo.Ce
de.ideſt concede et da locū ire non ta/
men ſemper ſed interdum ſodali.
Nota differenciā inter ſocium collegā
comitem conſortē et ſodalem. Socius
ꝓprie eſt in periculo.ſed dicit lex q̄ in
honeſtarū rerum ſocietas nulla eſt. vt
ff. ꝑ ſocio.in.l.nec pretermittendum.
Collega in officio. Comes in itinere.
conſors in premio. Sodalis in menſa.
vel ſede.et hec differentia notatur per
dominum Joh. andree in clemen.j.de
penis.in gloſa que incipit defenſauit.et
eſt quarta in ordine gloſarū. ¶ Quo/
modocunqȝ tollat̄ ſocietas nō eſt mul
tum curandū. debet tamē homo ſocia
lis eſſe.quia homo eſt animal non ſoli
tarium. ſed politicū et cōmunicatiuū.
ait commētator ethicoꝝ. viij.et ſeneca
in libro.iiij. de beneficijs.hominē non
vnguium vis non dentium terribilem
ceteris fecit nudum et infirmū ſocietas
cingit. ¶ Pro tanto natura duas res
dedit que illum ceteris obnoxiū vali/
diſſimum facerent.videlicet rationē et
ſocietatem ſequitur.ſocietas illi diuinū
animaliū dedit et imperium gentiū ꝛc.
et ſic obſeruādo que dicta ſunt dulces
amici. ideſt ſuaues et fideles obſeruan
tur.Unde tullius.Nil dulcius q̄ȝ habe
re cum quo ſic loquaris vt tecū. Et in
tercio de amicicia idem obſequiū ami/
cos veritas odiū parit. Et ꝓuer.xvij.
Uir amicabilis ad ſocietatē magis ami
cus erit q̄ȝ frater. Et eſopus dicit.vin
cere poſſe docet vincere crimen habet
De materia virtuoſe ſocietatis et pra/
ue.latiſſime habet̄ ſupra in parte ꝓſey
ca precepto.xxv. Cum bonis ambula.
et ibi vide ſi placet tibi.

Triceſimumquintū precep tum prime partis metrice.

NE dubites cū magna
petas īpendere pua.
Hijs eteni rebus con
iungit gratia caros. A

¶ Preſens preceptum duobus mo
dis legi poteſt ſcd̄m duplicem intelle/
ctum ex hoc inſurgentem. ¶ Primus
intellectus accipitur litteraliter et mun
dialiter. Secund9 vero moraliter.

niſi probare poſſet nam eſſet prodi-tor criminis ut patet in canone.ſi pec-cauerit.ij.q.j.et.q.vij. plerūq3.et .viij. q.ij.ſi tantum.niſi vellet reuelare ſecretum cū prelat9 ſecrete habeat corrige-re criminoſos.ar.xxij.q.v.hoc videtur debet igitur indicare talibus qui ma-gis poſſent et velint ꝓdeſſe ꝙ ipſum dehoneſtare vel alias obeſſe ſiue eū corrigendo ſiue ꝓ eo orando ad talē denūciationē quilibet tenet vt in hal legato canone hoc videtur. ¶ Nota ꝙ ꝓditor ſm canones in ſextuplici reperitur differentia. Primo dicitur ꝓditor qui ſocioꝝ peccata prodit cū ipſe ſolus nouit vt hic.ut habetur in canone hac.ſi peccauerit. ij.q.j. Secundo proditor dicit̄ qui ꝓpter timorem non defendit veritatē.xj.q iij. nolite enim. Tertio ꝓditor dicitur q malicioſe circūuenit alium.xvj.q.j.ſi cupis. Quarto q rē ſibi cōmiſſam hoſtib9 exponit.vt.xxij.q.v.de forma. Quinto qui non ꝓbanda defert.ij.q.vij.§.de hijs in principio. Sexto qui ſecreta ſibi cōmiſſa reuelat.de pe.di.vj.ſacerdos.et de pe.et re.omnis. Ubi ptz ꝙ vicium ꝓditionis auget̄ tā ex ꝑſona ꝓdente vt ſi eſt ſacerdos ꝙ etiā ex ꝑſona ꝓditi.vt in.c. de forma ſupra allegato. et etiā ex mō vt ſi ꝓdatur ſecretū. vt in premiſſo allegato.c.et ſi peccauerit.ij. q.j. ¶ Retentis etiā eiſdē terminis pōt de alio dubitabili ſcḋo queri quo ſc3 ordine ꝓcedendū ſit in correctione fraterna. Huic queſito rñdet beatus thomas.ij.ij.q.xxxiij.dicens. ꝙ publica peccata ſm doctrinā aplicam .j.ad thimo.v. publice ſunt arguenda nec tunc ſunt occulta correctione purgāda vt in decret̄. manifeſtum.de pe.et re. extra. In peccatis vero occultis locū habet qḋ dn̄s dicit Math.xviij. Si peccauerit in te frater tu9. Tranſumptiue.ij.q.j.nā ſi te offendit publice corā alijs iā non ſolū in te peccat ſed et in alios quos turbat.veꝝ etiā quia in occultis peccatis pari pōt ꝓximorum offenſa. ideo diſtinguendū eſt. quia ſi huiuſmodi peccata ſint in ꝓximoꝝ nocumentū vel corꝑale vl' ſpūale puta ſi aliquis occulte tractat quomodo ciuitas hoſtib9 tradat̄.vel ſi hoc hereticus priuatim affirmet verba debet q̄s ſtatim ad denunciationē ꝓcedere niſi forte firmit̄ aliq̄s eſtimaret ꝙ ꝑ āmonitionē ſecretā ſtatim poſſet huiuſmōi īpedire. Si vero talia ſunt peccata que ſolum ſunt in malū peccantis et ei9 in quē peccatur vel q2 leditur ab eo vel ſaltem ex ſolo noticia tūc debet ſi peccatū ſcit emendare frēm ſuū vel ſociū ſuū vt eius fama conſuet̄. Et ſic ḋ ei9 neceſſitate eſt ꝙ ſecreta admōitio publicā denunciationē ꝓcedit et hec ſecreta admonitio debet vel ſemel vel plu-ries fieri ꝙ diu ſpes de correctione ꝓbabiliter habetur. Cum iam ꝓbabilit̄ cognoſcere poſſumus ꝙ ſecreta admonitio non valet. ꝓcedendum eſt vlterius quantumcunq3 peccatum ſit occultum ad teſtimonij inductionē niſi forte ꝓbabiliter extimaret̄ ꝙ hoc ad emendationē fratris non ſufficeret. q2 tunc a correctione ceſſandum eſſet añ tñ ꝙ teſtes inducantur prius ſm auguſtinū oſtendi debet prelato vt eſt ſingularis perſona et ſi ſic non corrigitur in publico conuincendus eſt. ꝙ ſi prelatus precipiat aliquid contra hunc ordinem non eſt ei obediendū.quia obedire oportz magis deo ꝙ hominib9 Ideo quando prelatus precipit ut ſibi dicatur ꝙ quis ſciuerit corrigendum intelligendum eſt ſaluo ordine correctionis fraterne ſiue preceptum fiat cōmuniter ad omnes ſiue ad aliquē ſpecialiter et non ſolū non eſt obediendū ſed etiam ipſe precipiendo peccaret q2 ipſe non eſt iudex occultorum ſed ſolus deus.hoc dico niſi inquantum per aliqua iudicia peccata manifeſtentur. puta per infamiam preſumptiones et huiuſmodi tunc enim poteſt prelatus precipere ſicut et iudex et etiam iuramentum exigere. Item nota ꝙ predi-

ſtam ſollennitatē et ordinez non opor
tet obſeruari niſi in grauibus peccatis
quia leuia non derogant fame vnde ⁊
religioſi in capitulis ſe proclamant pre
miſſo ordine non obſeruato.

¶ Duodecimū preceptū ſecunde partis metrice.

Nolo putes prauos
hominès peccata lu
crari. Tēpibus pec
cata latent et tpe patent.

A ¶ Licet per vere ſapientie ſtudium
perueniat homo ad perfectionem ſub
limitatem vtilitatem et iocunditatem
prout in principio huius ſecunde me/
trice partis latius declaraī et licet etiā
per quandam curioſitatem homo co/
netur addiſcere ea que ſunt ſupra fa/
cultatem naturalis ingenij ac etiam cir
ca cognitionem intellectiuam immode
ratum habeat appetitum ſciendi quod
pertinet ad temperantie vicium ſicut
facit ille curioſus qui inueſtigare que
rit archana dei maxime ſuper prauorū
punitione quando male agunt ꝙ non
ſtatim puniuntur cum peccatis ſed qn̄
eorum ſententia et vindicta differtur
ideo autor per hoc ſuum preceptum in
ſtruit et informat quemlibet curioſuz
talem inueſtigationem et curioſitatem
diuine prouidentie relinquere cum ipſe
ſit iuſtus iudex et prouidentia ſumma
qui etiam iuſticiam diligit et equitatē
ſemper reſpicit vultus eius. et ſi pecca
ta hominum in hoc mundo non tam
feſtinanter puniat forſan ipſos per ſui
miſericordiam ad penitentiam preſtu/
lando cum tardus ſit ad puniendum
ſm̄ quod de adam oſtenditur. gen̄. iij.
Ubi dicitur ꝙ deus in paradyſo am/
bulabat ad auram poſt meridiem ⁊c.
tamen dum eos vidit in malicijs ob/
duratos expectationis tarditatem vt
dicit auguſtinus In afflictionis auſteri
tate recōpenſat et hoc eſt quod inten
dit autor in hoc ſuo precepto dum di
cit. Nolo putes prauos homines pec
cata lucrari. Quaſi velit autor innuere
ꝙ non debet quis eſtimare ꝙ peccata
in hoc mundo remaneant impunita li
cet non ſtatim puniantur quia ſi nō pu
nirentur de peccatis et malis ſuis ſic ꝑ
petratis inde viderentur lucrari ⁊ me
lioris conditionis exiſtere ac etiam inō
cōmodum reputarent quod eſſet con
tra omnia iura mundi facere cum ma/
leficia nequaꝗ̄ remanere debeant im
punita. vt in decret. vt fame. de ſentē.
ex. extra. et. ff. ad. l. acquilcam ita vulne
ratus. cum multis ſimilibus. nam pec/
cata que aliquis cōmittit vt putat ꝙ
non ſciantur. Latent. et occulta ſunt. tē
poribus. i. per tempora et quia tunc nō
puniuntur nō dicuntur apparere. quan
doqz in̄ patēt. id eſt apparēt ⁊ manife
ſtantur in alio tempore ⁊ hoc quia tūc
puniuntur dicuntur apparere quia vi
cia diu nequeunt occultari. quaſi velit
dicere ꝙ dum peccatores peccata ſua
aliquo tempore credant occultari citiꝰ
tamen ꝗ̄ credant iuſto dei iudicio ꝓ/
ducuntur in publicum. Et hoc eſt quod
dominus noſter Luce. viij. Inſinuare
videtur dum dicit Nihil occultum eſt
quod non reueletur. ¶ Propter hoc B
in figura de rege dauid dicitur ꝙ cuz
peccatum cum berſabee cōmiſſum cun
ctis crederet occultum miſſus eſt ad
eum nathan propheta vt ei ex parte
domini diceret. tu feciſti abſcondi te.
Ego vero faciam notum iſtud in con
ſpectu omnis iſrael prout. ij. reguz. xij.
ca. declarat hiſtoria. ⁊ hoc eſt quod do
minus vnicuiqz ſic occulte peccanti cō
minatur per yſaiam. xlvij. capitulo di/
centem. Reuelabitur ignominia tua et
videbitur obprobrium tuum. et hoc ē
ſine dubio quod vult dicere autor in
hoc metro ſecundo dum dicit. Tem/
poribus peccata latent et tempore pa
tent. ¶ Pro premiſſoꝝ intelligētia

magis in ſpeciali eſt de infraſcriptis
dubitabilibus querendum vel inueſti
gandum et primo quare deus in pre/
ſenti non punit peccatores delinquen
tes ſed eos permittit diuicijs volupta
tibus potenciaq̄ꝫ florere. Secundo an
deus iniuſte peccatoribus inferat pe/
nam eternam. ¶ Ad euidentiaꝫ hu
ius prime fatue et temerarie queſtio/
nis quam quidam curioſi et fatui atq̄ꝫ
temerarij quotidie faciūt de deo ꝛ eiꝰ
prouidentia eſt breuiter annotandum
ꝙ quidam mortales miſeri qui ex te/
nebroſa delictorum ſuorum grauedinē
in cecitate delapſi ſeipſos ignorantes
aduerſus iuſta et ſancta dei iudicia te
merarie obſequuntur errantes dicen/
tes bonum malum et malum bonum
ponentes tenebras lucem et lucem te/
nebras iudicātes. yſa. v. xj. q. iij. Ve iſti
ſiquidem cum vident proximum ſuuꝫ
dignitate potentia honore vel ſtatu vl
aliqua felicitate florere ſtatim paſſiōe
deuicti rapti ſupra inuidia. Cupiditate
aut alia paſſiōe cecati conqueruntur ꝛ
arguunt aſſerentes quare deus hūc ꝓ
ximum meum peccatorem non punit
in preſenti imo cum felicitat et hono/
ratur et me innocentem negligit vel
moleſtat et ſic iuſtificant ſemetipſos.
¶ Huic fatue queſtioni breuiter re
ſpondetur ꝙ tales qui ex auaricie lu/
xurie ſuperbie inanis glorie inuidie de
tractionis odij cogitationis peruerſe
vel aliorum ſtellarum deteſtandis ma
licijs ſunt mille peccatis mortalibus in
uoluti que per tempora viuendū ꝛ eta
tis eorum perpetrauere iam dudū de
quibus memoriam iam nullam habēt
ex temporali voluptatis et delectatio
nis eos vincente et excecante malicia
ꝛ neſcientes ſeipſos ꝛ ſuipſorum negli
gentes et ſalutē. in facto proximi igno
rantes decipiuntur et errant. Cuiꝰ me
rita et demerita velut cordis abſcondi
ta ſolius dei eſt habere noticiam ꝛ qui
ſiquidem proximus licet aſpectu forſi
tan videatur peccator et felicitatis in/
dignus poteſt tamen iuſtior eſſe tali er
rante et iuſtificante ſeipſuꝫ. poteſt etiā
deo eſſe acceptus ex penitentie elemo
ſine pietatis vel alicuius ſecrete virtu
tis meritorio actu occulte in ipſo per/
manente. Et propterea contra hono/
rantes huius loquitur gregorius in re
giſtro dicens. Grauē curioſitatis eſt vi
cium que dum cuiuſlibet mentem di/
ſponit ad inueſtigandā vitam proximi
ſua intima abſcōdit vt aliena ſciens ſe
neſciat. et idem gregorius in moralibꝰ
Si recto retributionis examine ut qui
exteriori oculo vtitur negligenti inte/
riori cecetur et eſto ꝙ talis proximus
ſit peccator pertinet ad diuinam iuſti/
ciam ipſum proximū peccatoreꝫ ac etiā
talem errantem et iuſtificantem ſeipm
tractare iuſticia de exceſſis et de facti/
bus eorundem ac plerumq̄ꝫ quia deꝰ
talem iuſtificantem ſeipſum ex meritis
ſuis punit et purgat eiuſdem punitio/
nis tempore et ipſum proximum ſuū
quem iudicat delinquenteꝫ ſpectat ad
penitentiam ac diuicijs vel felicitate ꝓ
ſequitur prout ipſe celeſtiuꝫ terreſtriū
q̄ꝫ creator quecunq̄ꝫ noſcit abſcondita
vnumquenq̄ꝫ mortalem dignum expe
ctatione vel pena aut premijs vnde in
certum infallibili ſapientia nouit. quis
cum homo cecus et erroneus in ſeipſo
iniquitatum ſuaruꝫ ponderoſa malicis
proximoꝝ virtutes et merita nō agno
ſcat que ſolūmodo occulta reſident in
mentibus humanarum ſoli deo cogni
ta ex quibꝰ meritis et demeritis pene
et penitentia cauſantur celeſtis artitu
do iudicij velut et comprehenſibilis ꝛ
infinita de ſe non poteſt per homineꝫ
corruptibilem et infinituꝫ intelligi nec
etiam iudicari. Idcirco ex facto vel fe
licitate proximi nec ex infelicitate ipſiꝰ
non habꝫ humanitas diuina improba
re iudicia ſed illa velut ſanctiſſima ꝛ iu
ſtiſſima dulcia et vtilia ſpiritualis ſalutē
et eterne productiua ſalutis habet et
debet vnuſquiſq̄ꝫ mortalis humili pa
ciencia ſuſtinere diligere ac ſancta dul

gedine cuſtodire. ¶ Et hec ⁊ alia p̄
miſſa ſint vera teſtatur dominus per
prophetã in ps. Judicia domini vera
iuſtificata in ſemetipſa deſiderabilia
ſuper aurum et argentum et dulciora
ſuper mel et fauum. Etenim ſeruus tuus
cuſtodit ea in cuſtodiẽdis illis retribu
tio multa. Delicta quis intelligit. quaſi
dicens nullus. ¶ Ex quibus ſiquidẽ
dilectis aſpera dei iudicia infunduntur
et ſic innuit docetq̃ ꝓpheta quia pec
cata humana infinita ſunt et ſic iudicia
dei ſunt vera et in ſemetipſis iuſtifica
ta. Et miſer homo nec ſua delicta co/
gnoſcit nec ab ipſis diuertit quomodo
aliena intelligit qui ſuorum eſt inſcius
⁊ ꝓpterea nec de demeritis ⁊ meritis
proximi iudicare et hoc eſt quod vult
dicere autor in hoc precepto dum dicit
Nolo pares homines prauos ⁊c. ¶ De
materia quo ad vnam partem tracta/
tur ſupra in prima parte metrica. xv. p̄
cepto. Si vitam inſpicias. Sed magis
proprie tangitur parte eadem in. xxiiij.
precepto. Si tibi pro meritis. Item etiã
quo ad aliam partem tangitur in hac
ſcd̃a parte metrica. vj. p̄cepto. Mitte
archana dei. Item de materia habetur
infra in. xvij. p̄cepto. Inuidiam nimio
⁊c. Et licet omẽs predicte remiſſiones
diuerſimode ſumi poſſunt tñ ad vnum
finem tendunt. ¶ Quo ad ſecundã
queſtionẽ videlicet an deus iniuſte pec
catoribus inferat penam eternam Ar/
guitur primo q̄ ſic quia pena nõ debet
excedere culpam ſm enim menſuram
peccati debet eſſe plagarum modus.
Deutro. xxv. Nec pena ſit vlterius per
trahenda q̄ꝫ delictum fuerit in excedẽ
te repertum vt legitur et notatur in de
cret. queſiuit. de hijs que fi. a ma. par.
ea. ergo culpe temporali non debet im
poni pena eterna. Item peccatorũ mor
talium vnum eſt altero maius ſed pe
narum eternarum a parte qua ſunt eter
ne vna non eſt maior q̄ꝫ altera quia in
finito nihil eſt maior ergo non cuilibet
peccato mortali debetur pena eterna.
¶ Item dicit auguſtinus. Siue ple
ctendo ſiue ignoſcendo hoc ſolũ bene
agitur vt vita hominũ corrigatur. xxiij.
q. v. prodeſt ſeueritas. ergo cũ pena illa
eterna non ſit correctoria nõ eſt bona
nec iuſta. In contrarium dicitur q̄ of/
fenſa menſuratur ſm perſone dignita
tem que offenditur ſed perſona que ꝑ
mortale peccatum offenditur eſt digni
tatis infinite ſcilicet ipſe deus. ergo of/
fenſa erit infinita. ¶ Hijs opinioni
bus reſpondetur q̄ duplex eſt quanti
tas pene eterne. vna ſm intentionem
ſcilicet acerbitatis et hec eſt finita. Al/
tera ſm extentionem ſcilicet durationis
et hec eſt infinita. Prima reſpicit quan
titatem offenſe et ideo variatur ſm di
uerſitatem offenſarum. Secunda reſpi
cit diſpoſitionem peccantis quia caret
diſpoſitiõe qua poſſit offenſa deleri ſcʒ
penitentia et ideo offenſa manẽte iuſte
ſemper manet pena. Et quia diſpoſitio
hec communis eſt omni homini in pec
cato mortali decedenti ideo omnis ta
lis iuſte punitur pena eterna ⁊c.

¶ Tredecimũ preceptũ ſecunde partis metrice.

Corpis exigui vires
contemnere noli. Cõ
ſilio pollet cui vim
natura negauit.

¶ Poſtq̄ꝫ autor in proximo ſuperio
ri precepto prebuit rudimenta Curio
ſos retrahentia ne temere defectus ꝓ
ximorum ſm apparentiam debeant iu
dicare ¶ Nunc vero in preſenti pre
cepto ſubſequenter ipſos curioſos in/
ſtruit et informat ne etiam ꝓximos ſm
corporalem apparentiam que vt pluri
mum fallibilis eſt et falſa ſed potius

ſm veram exiſtentiam que infallibilis
eſt et certa quia hoc maxime pertinet
ad ſapientes vt non de rebus tantum
ſm apparentiam quia quandoqꝫ appa
reant aliter ꝙ̄ ſunt verum potius ſm
exiſtentiam debeant iudicare et hoc ē
quod in iſto precepto vult autor in/
nuere duꝫ dicit Corporis exigui vires
contemnere noli ꝛc̄. Quaſi vellt dicere
ꝙ non contemnamus eum qui eſt cor
poris exigui quia licet ſm exteriorē ap
parentiā deſpectꝰ ſit deformis poteſt
eſſe magne virtutis et valoris ac etiaꝫ
interiorem nobilitatem habere hoc eſt
Noli cōtemnere.i.deſpicere. Uires exi
gui corporis.in ſtatura vel inceſſu.qui
enim diuicijs non habundat licet ſa/
pientiam habet quaſi vilis pauper ho
die reputatur.quia ſapientia pauperis
et pulcritudo meretricis equis paſſibꝰ
ambulant et equalem ſorciantur effe/
ctum.vnde oratius. Et genus ꝛ formā
regia pecunia donat. Et ꝑ tanto ſic cor
poris exiguum et puſillum nullo mo/
do contemnere debes hoc ideo quia
talis Conſilio pollet.id eſt ſapientia lu
cere poteſt vel ſplendere. Cui natura.
id ē naturalis cōpoſitio. Negauit vim
id eſt corporalē fortitudinem. Et nota
differentiam inter iſta nomina vires:
vis:virtus:et vix.vn̄ verſus. Corpus
habet vires animus eſt inſita virtus.
Uis in vtroqꝫ manet vix ratiōe caret.
¶ Pro huius primi metri intelligē
tia ac etiā obſeruantia eſt breuiter ſcien
dum ꝙ nemo ſm exteriorem apparen
tiam vt eſt dictum contemnandus eſt
vel etiam iudicandus quando ignorat̄
interior virtus quod poteſt tripliciter
probari. Et primo diuino eloquio eccl̄.
xj. Non laudes virū in ſpecie ſua neqꝫ
ſpernas hominēꝫ in viſu ſuo breuis in
volatilibus eſt apis et inicium dulco/
ris fructus illius. Ratio quare ſm vi/
ſionem oculorꝫ nemo iudicandus ſit
vel etiam condemnandus quia ꝑut in
ſcia perſpectiua edocetur viſio in ocu
lis non completur non eiuſdeꝫ rei due
ſpecies diuerſe ad vtrunqꝫ veniūt ocu
lum et cum diuerſitas ſpeciei diuerſifi
cet iudiciuꝫ. Si viſio completur in ocu
lis propter apprehēſiōꝫ ſpeciei gemme
vna res iudicabitur eſſe due. oportet
igitur vt ponat̄ aliquod aliud ſentiēs
propter oculos in quo viſio compleat̄
cuius inſtrumenta ſunt oculi qui red/
dunt ei ſpeciem viſibileꝫ rei. et hoc eſt
cōmunis neruus cerebri ſituatus vbi
concurrunt duo nerui a duobus parti
bus anterioribus cerebri qui poſt con
curſum in duos iterum diuiduntur et
ſic ad oculos extendūtur. In illo ergo
neruo cōmuni virtus viſiua fontaliter
radicatur.et quia tunc virtus fontalis
eſt vna ad quam continuantur virtu/
tes oculorum per medium neruorū ob
ticorum.ideo poteſt vna res apparere
vna quamuis a duobꝰ oculis videatuꝛ
in hoc autem viſio exterius apparenti
bus non cōpletur. Sed in neruo cōmu
ni qui interius occultatur. ¶ Mo
raliter per hoc informamur vt iudiciū
temerarium declinemus nec de rebus
vt appareant in prima facie iudicemus
Sed potius per deliberationem ad in
terius iudicium recurramus. Unde de
angelo magni conſilij. Cuius ſm greg.
Omnis actio noſtra eſt inſtructio dici
tur yſa.xj. Non ſm viſionem oculorꝫ
iudicabit ꝛc̄.et hoc eſt quod vult au/
tor in primo metro dum dicit. Corpo/
ris exigui ꝛc̄. ¶ Secūdo multiplici
naturali inductiuo ꝓbatur quia nemo
contemnandus eſt quādo ſcilicet igno
ratur interior eius virtus. Et primo in
grano piperis et ſinapis luculenter de
monſtratur que quidam grana quāuis
ſm exteriorem apparentiaꝫ vilia ꝛ tur
pia videantur nihilominus tamen per
maxime exiſtunt virtutis.vnde pitago
ras de ſinape ꝛ eius virtute multiplici
dicit ꝙ inter omnia grana obtinet prin
cipatum dum humores groſſos exte/
nuet dum ſerpentum ictus ſanat dum
frigidorum venena ſuperat.dum dolo
rem dentium mitigat.dum cerebrum

valde purgat. dum lapides in renibus
diſſipat. dum appetitum prouocat. duꝫ
ſtomachum confortat. duꝫ epilenticos
iuuat. duꝫ ydropicos curat. quis igitur
crederet ꝙ tam minimum granū tāte
virtutis exiſtat quantam natura ei tri
buit. ¶ Secundo in lapidibus pre
cioſis. vnde ſi adhuc hijs non es con/
tentus multa alia multo mirabiliora
videre reſtant que tribuit natura la/
pidibus precioſis. De quodam etiam
lapide qui gigates nuncupatur ſi pla/
cet in eo potes magnas contēplari vir
tutes. Dicūt enim lapidarij ꝙ licet ille
lapis ſm̄ apparentiam ſit valde rudis
eo ꝙ colore ſit niger et glaucus tamen
eſt magne virtutis interius. Nam incē
ſus eſt ſerpentum fugitatiuus: demo/
niacorum proditiuus. quia demonibus
creditur eſſe contrarius et virginita/
tis eſt manifeſtatiuus. quod ſic proba
tur qꝛ aqua lotionis eius a puella por
tata ſi virgo non fuerit vrinabit etiam
ſi velit nolit. vt diaſ. dicit. Inſuper etiā
hic lapis qui eſſe videtur tam vilis di
citur contra fantaſmata et nocturnas
illuſiones valere dentes lapſos ſtabi
lire. menſtrua perdita reuocare. dolo/
res vētris ſedare. contra preſtigia va
lere partum accelerare ac parienteꝫ iu
uare. ¶ Et quod omnibus hijs vi/
detur mirabilius quia vt dicit yſidorꝰ
in aqua hic lapis incendit̄. Sed in oleo
quod eſt pabulum ignis extinguitur:
quod contra naturam eſſe videtur. Sꝫ
ſi lapis tam durus tanta operatur mi
rabilia nullus propter exteriorem vili
tatem eſt vilipendus q̄ꝫ diu eius inte/
rior ignoratur virtus Et propter hoc
dicit autor. Corporis exigui vires con
temnere noli ¶ Tertio morali ⁊ an
tiquorum exemplo et hoc dupliciter.
De primo dicit philozophꝰ primo po
liticorum ꝙ fortes ingenio et ratione
licꝫ debiles corpore apti ſunt ad regen
dum vel etiam ad regnandum et ecō
uerſo ad ſeruiendum. Eſt ergo bonuꝫ
reipublice ꝙ ſapientes regant et mi/
nus diſcreti ſeruiant. Immo quanto
magis viribus et corporalibus habun
dant tanto magis indigent dirigente.
ſicut equus quanto fortiꝰ curreret for
tius impingeret niſi per ſeſſorem diri/
geretur. ſic eſt d̄ illo qui defecit intelle
ctu et fortis eſt corpore. hoc autem eſt
quod intendit autor dum dicit. Corpo
ris exigui ⁊c̄. Quaſi velit in propoſito
dicere ꝙ illud quod natura ſubtraxit
exterius quātū ad virtutes corporales
miniſtrauit interius quantum ad vi/
res anime intellectuales ¶ Quo ad
ſecundum legitur in libro de ſecretis
ſecretorum ꝙ ariſtoteles inter cetera
documenta alexandro ibidem poſita
impoſuit tale documentum eidem vi/
delicet ꝙ paruam in hominibus ſtatu
ram contemnere non deberet et adie
cit quem videris ſcientiam diligere et
in via ſapientie et morum habundare
et viciorum ſemitā fugere ac declinare
talem dilige et habes apud te ⁊ preci/
pue quando videris animum ſuum ex
ercitantem in hijs virtutibus talis enī
conſueuit eſſe bone eloquentie morigi
natus curialis et ſciens hiſtorias coruꝫ
qui nos preceſſerunt de gentibus. Cō
tra hoc conſilium fecit quidaꝫ de quo
narrat gregorius libro. iij. dyalogoruꝫ
capitulo nono. Qui cum audiſſet famā
cuiuſdam ſanctiſſimi viri qui vocaba
tur conſtantius et veniſſet vt eum vi/
deret aſpiciens eius perſonam contem
ptibilem ait. Ego grandem hominem
credidi ſed iſte nihil habet de homine
quod cum ille audiret vir dei euꝫ am
plexum iuit cum feruentiſſimo amore
brachijs ſtringere cepit ac etiam oſcu/
lari gratias ei agens ꝙ de ſe talia iudi
caſſet. Tu inquit ſolꝰ es qui in me ocu
los apertos habuiſti quante ergo hu

militatis fuit ait gregorius qui deſpi/
ciente ſe amauerit. Qualis quiſꝗ apud
ſe lateat illata contumelia probat hic
ad ſtatum celſi meriti iam plene cōde
ſcenderat et hominum oculis more ce
leſtis ſyderum paruus apparere vole
bat et ſic mirabile reputatur ꝙ ſtella
cum aſcendit ad celi medium appareat
maior cum iam ad intuentis oculū non
magis accedat. Sic etiā ꝙ aliquis tan
to videri velit humilior quanto fuerit
in dignitate ſublimior quia rarum . et
ideo mirabile reputatur. Et hec de pri
mo metro et eius declaratione ſuffi/
ciant. ¶ Pro ſecundi metri intelli/
gentia ac etiam obſeruantia videlicet.
Conſilio pollet. eſt breuiter querendū
vel inueſtigandum que nam ſit cauſa
quare aliqui homines parue ſtature
vt ſunt nani pollent ingenio et conſi/
lio vt autor noſter dicit. ¶ Ad eui
dentiam huius queſiti tria ſunt neceſſa
rio declaranda. Et primo que ſunt illa
que reddunt hominem indiſpoſitum
ad ſcientiam. ¶ Secundo que ſunt
illa que hominem reddunt ingenioſū
et ad ſcientiam diſpoſitum. ¶ Ter
tio ꝙ illa duo communiter reperiun/
tur in hominibus paruis aut ſaltē in
aliquibus. ¶ Quantum ad primū
ſciendum eſt ꝙ ſunt duo que reddunt
hominem indiſpoſitum ad ſcientiā per
ſe. ¶ Primum eſt anime aggrauatio
per corpus. cui concordat illud ſapiētie
viiij. Corpus quod corrumpitur ag/
grauat animam. ¶ Secundum eſt
groſſicies ſpirituum et maxime eorum
qui ſunt in medio ventriculo cerebri.
Sicut enim oculus peius videt quod
videt per medium groſſū ꝗ̄ per ſub
tile vtputa quod videt per aerem te/
nebroſum ⁊ groſſum ꝗ̄ illud quod vi
det per aerem purificatum et ſubtilem
Ita etiam groſſicies ſpirituū facit ho
minem indiſpoſitum ad ſcientiam. vñ

cōmentator de differentia ſpiritus et
anime dicit ſic. Spiritus autē qui eſt
in eo ſpacio. id eſt in ventriculo medio
cerebri eſt in hominibus diuerſus.
¶ Quantum ad ſecundum ⁊c. In
quibus autem eſt ſcilicet ſpiritus ſubti
lis et clarus et hic erit rationalis et co
gitans diſputator et bone cogitatio/
nis. In quibuſdam eſt econuerſo et
hic talis erit amens irrationalis leuis
atqꝫ ſtultus. ¶ Cauſa quare aliqui
ſunt ingenioſi eſt. Quia anima nō mul
tum aggrauatur per corpus ⁊ quia ſpi
ritus habentur ſubtiles et ſic patet pri
mus et ſecundus articulus queſiti.
¶ Ad euidentiam tertij ſciendū eſt   D
ꝙ parui homines vt communiter lo
quendo ſunt complexionis melancoli
ce. quia in eis predominatur elementū
terre quod correſpondet melancolie
quo ad duas quātitates .ſ. frigiditatē
et ſiccitatem. Unde propter hoc ſunt
parui quia terra eſt inextenſibilis me/
lanconia autem ſine magna colera que
predominantur in melanconicis eſt fri
gidiſſima et calidiſſima. frigidiſſima d
ſe. et calidiſſima ab alio vt ariſtoteles
libro probleumatum dicit et aſſerit et
ponit exemplum de aqua que d ſe eſt
frigida tamen efficitur calidior ꝗ̄ flā/
ma quādo ſcilicet eſt feruens. ¶ Item
ponit exemplum de ferro ignito quod
fit calidius carbone. hec autem calidi/
tas vt dicit ariſtoteles ibidem eſt pro
pe intellectiuum locum. id eſt prope
medium ventriculum ipſius cerebri.
¶ Quia ergo in paruis hominibꝰ
et maxie in nanis anima ē grauata mi
nus per corpus ꝗ̄ ſit in magnis homi
nibus quia habent modicum et exi/
guum corpuſculum quod minus ag/
grauat animam ꝗ̄ magnum Et cū hoc
habeat magnam coleram vel melanco
niā calidiſſimā effectā per accidens ſicͭ
efficitur aqua et ille calor valde ſubti/

llat ſpiritus cum ſit accutus ſicut etiaꝫ
calor ſolis ſubtiliat vapores terreſtres
qui de ſe groſſi ſunt. Hinc ē quod ꝑui
homines et nani ſunt ad opera intelle
ctiue partis magis diſpoſiti magis in-
genioſi ꝙ̄ magni licet ꝓpter aliud cō
currens contrarium accidere poſſet qꝛ
illa rō vniuerſaliter non ꝯcludit ꝙ ita
ſit de omnibꝰ ꝑuis et de omnibꝰ na
nis ſed aſſignat cauſaꝫ in hijs qui ſunt
parui et ingenioſi quare ſūt ingenioſi.
Ad hoc facit qd̄ habetur libro ꝓblem
matum de hijs que ſunt cōtra pruden
tiam intellectuꝫ et ſapientiā vbi ariſto.
ſupponit et dicit ꝙ quicunqꝫ fuerint
excellentes viri aut ſm̄ phiam aut pol
liciam aut artis fuerunt melancolici et
querit cauſam huius melanconici vt
ſupra dictum eſt cōmuniter ſunt parue
ſtature quia predominatur in eis terra
que non poteſt extendi. vnde ſi melan
conici ſunt ꝑui et melanconici ſunt apti
et ingenioſi ad ſcientiam. bene ſequit̄
ꝙ parui ſunt apti ad ſcientiaꝫ. Ad hoc
etiam aliqualiter facit quod ariſtote-
les dicit in ſolutione ꝓbleu. ſequentis
¶ Querit etiā propter quid homo
eſt ſapientiſſimus omnium animalium
virum quia parui capitis eſt ſm̄ pro-
portionem ꝓpter hoc parui capitis et
ipſorum tales magis. id eſt hominum
qui habent minora capita ꝓportiona-
biliter prudentiores ſunt hijs qui ſunt
magni capitis. Poteſt etiam aſſignari
alia cauſa ad ꝑncipale quia in paruis
hominibus virtutes intellectiue ſunt
magis vnite ꝓpter quod ſunt efficatio
res in agendo. quia vt dicitur in libro
de cauſis. Omnis virtus vnita fortior
eſt ad agendum. Secundo quia ſunt
magis extranei ab impedimentis intel
ligendi vt a laſciuia ⁊ alijs ſollicitudi-
nibus. ꝓpter quod eorum anime ſunt
magis expedite ad opera intellectus.
Eſt etiā notandū ꝙ quanto illa calidi
tas melanconie magis accedit ad me-
diū tanto magis reddit diſpoſitionem
ad ingenioſitatem. Si enim eſſet excel
lens faceret motū magnū in ſpiritibꝰ
ſubtiliandis ratione cuius motꝰ impe
diretur claritas cognitionis. vnde dicit
ariſtoteles vbi prius in qbuſcunqꝫ aut
valde caliditatis reducit ad medium.
Iſti melanconici quodāmodo ſunt pru
dentiores alijs.

Rethorica ſup. xiiij. ꝑcep.

Quem ſcieris non eſſe ⁊c.

¶ In corꝑalibus exercitijs et colla
tionibus et ſtudijs non ſemꝑ expedit
potentiorē victorie ꝑrogatiua potiri ſꝫ
nōnunꝙ̄ poſteriorē ſe fingere in certa
mine ꝗ prior poterat inueniri nedū ſꝑ
in alios dn̄ationis impiū vindicare ni
titur interdū exoſus pluribꝰ et inuti-
liter ꝓuocatꝰ eo ſuccūbat vilius quo. a
victo fuerit ſuꝑatus et hoc vincendū
genus retrogradū nos omnes genera
irridemus. Victorem a victo ⁊c.

¶ Decimūquartū precep-tū ſecunde partis metrice

Quem ſcieris non eſſe
parem tibi tempore
cede. Victorem a vi-
cto ſuperari ſepe videmus

¶ Poſtꝙ̄ autor in ꝓximo ſuꝑiori
ꝑcepto ꝑhibuit rudimēta curioſos retra
hēdo ne puſillos corꝑe ſeu ſtature ſm̄
exteriorē apparentiā iudicare cōtēnere
vel etiā ex hoc ꝙ pares eiſdē nō exi-
ſtūt debeāt ꝑuipendere. ¶ Nūc vo
in preſenti precepto ſubſequenter
ipſos curioſos inſtruit et informat ꝙ
licet tales diuicijs corporali fortitu-
dine vel potentia pares eiſdem non
exiſtant tamen ſecundum autoris pre
ceptum loco ⁊ tempore deferre de-
bent eiſdem quoniam qui vincit vno
tempore leuiter vinci poteſt et ſuccu-

A

dere in alio et hoc eſt quod in effectu
vel ſententia vult in hoc precepto au/
tor oſtendere necnon ad ipſius obſer
uantiam quemlibet inducere dum dic
Quem ſcieris non eſſe parem tibi tem
pore cede. Quaſi velit innuere ꝙ actꝰ
vere ſapientie eſt humanꝰ et benignꝰ
officium autem humanitatis eſt infir/
mioribus maxime quandoqꝫ condeſcē
dere ac etiam circa tales temperare ri
gorem. et hoc eſt quod ſapientie. vij. c.
ſapiens innuere videtur dicens. ꝙ ſpi
ritus ſapientie humanꝰ eſt et benignꝰ
vel aliter etiam exponi poteſt vt dica
tur. Cede illi quem ſcieris non eſſe pa
reꝫ tibi tempore. id eſt etate quia forte
nō habet tot tempora quot tu habes.
quia conſueuiſti multotiens alios vin
cere τc. ¶ Sententiam et effectuꝫ
huius primi metri quaſi per omnia ha
bes ſupra in prima parte metrica pre/
cepto. xxiiij. Uincere cuꝫ poſſis. et pte
eadē ꝓcepto. xxxvij. Seruoꝝ culpa τc
Item parte eadē. xxviij. precepto Quē
ſuperare potes. Ita ꝙ non expedit hic
amplius refricare materiam ſed recur
B re ibi ſi placet. ¶ Materia vero ſe
cūdi metri vt ex eo aliquis ꝯſequatur
fructus eſt moraliter proſequenda vt
dicatur. Uictorē a victo ſuperari ſepe
videmus. victori plerunqꝫ cōtingit qđ
draconi contra eleuantem pugnantem
contingere ſolet. Dicunt naturales ꝙ
quando contra elephanteꝫ pugnat dra
co: draco arte vtitur contra ipſum ele/
phanteꝫ. quia ſanguineꝫ ſuggit elephā
tis ac etiam cauda ipſius circumuol/
uit vt eum cadere faciat. Ita ſpiritua
liter facit homini draco infernalis qui
volens eum expugnare ſanguinem di
uine gratie ſuggit per peccatuꝫ qꝛ ſicut
corpus per ſanguinem ita anima viuit
vita ſpiritualis gratie. Cauda ipſum in
uoluens ſcilicet longam vitam necnō
et finalem penitentiam ꝓmittendo et
ſic vincit peccatoreꝫ. Poſtea vero pec
cator eum vincit cum per penitentiaꝫ

a peccato reſurgit et tunc dicitur vita
gratie viuere quam amiſerat per pec/
catum. ¶ Uel exponi aliter poteſt
vt meliꝰ dicatur. Uictorem a victo ſu
perari ſepe videmus. quia poſtq̄ ita
ſuggit elephantis ſanguinem tanq̄ de
bilitatum ad terram ipſum proſternit
vt eum interficiat τ vincat. ſed mirabi
liter vincitur ab eodem quia cadendo
ſuper eum ſtatim draco ſuffocatur.
Sic moraliter draconi infernali ſcilicet
dyabolo dicitur contigiſſe qui credēs
per mortē corporalem elephantē ipm
deuincere tandem victus fuit ſpiritua
liter ab eodem. chriſtus enim ſangui/
nem ſuum fudit vt hominem de pote
ſtate draconis infernalis liberaret.
Item chriſtus ſua ſancta humanitate
eum deuicit ſicut endor cocodrillum.
Dicunt etiaꝫ naturales ꝙ cocodrillus
eſt animal fortiſſimū habitans in nilo
fluuio et terminos obtinens cui nullū
animal reſiſtere poteſt nec etiam per/
forare ſagittis tandem endor animal
paruum luto ſe inuoluit quod cocodril
lus inueniens credit eſſe lutum et trā
glutit qui in eius ventre exiſtens ipm
perforat et interficit. ¶ Sic morali C
ter cocodrillus id eſt dyabolus añ chri
ſti aduentum in hoc mundo poteſtatē
accepit. Unde ioh. xix. Uenit princeps
mundi huius τc. Sic adeo erat fortis
quia neminem timebat. vnde nec pa/
triarchas nec prophetas aliqualiter ti
mebat. Propterea đ eo đr iob. xlj. Nō
timebit vibrantem haſtam. ſed chriſtꝰ
per humilitatem effectus paruus luto
noſtre humāitatis ſe inuoluit ſicut ad
philippen. ij. dicit apoſtolus. humilia/
uit ſemetipſum formaꝫ ſerui accipiens
τc. Sed cocodrillus infernalis ipſum
purum homineꝫ deglutiuit per mortē
ſed ipſe mortuꝰ exiſtens in ventre eiꝰ
qñ deſcēdit ad inferos ipm interemit
quando ſanctos patres de limbo edu
xit et ipſum mirabiliter vicit. apoc. v.
Uicit leo de tribu τc. Ad hunc ſenſum

optime facit quod recitat valerius li/
bro.v.ꝙ doroſenſes ⁊ athenienſes dū
adinuicē vellent decertare codrus rex
athenienſiū de euentu belli appollinē
requiſiuit q̄ reſpondit ſi ſe occidi pmit
teret gens ſua victoriam obtineret.
Cum vero hoſtes illud oraculum au/
diuiſſent preceperunt ne ex eis aliquis
regem athenienſiū tangerent vel per
cutere deberent. Ipſe rex ne cogno/
ſceretur ruſticanum habitum induens
et ſarcinam in humeris aſſumens ad
hoſtes incognitus ſic proceſſit ibiq̄
militem cum falce prouocans ab ipſo
eſt occiſuſ quo cognito doroſenſes me
mores oraculi fugierunt et athenien/
ſes obtinuerunt victoriā. Moraliter
rex iſte chriſtus eſt apoc.xix. Rex re/
gum et dominus dominātium qui ne
a demonibꝰ cognoſceretur habitū ſer
ui accipiens quia ſm apl̄m habitum in
uentus vt homo ſarcmenta. id eſt cru
cē in qua diuerſa fuerunt ligna in hu
meris baiulauit et ſic mortuus fuit. Si
eīn demones ipſum cognouiſſent eū
nunq̄ occidi procuraſſent ita dicit apo
ſtolus.j.ad corinth ij.capitulo. Si eū
cognouiſſent nunq̄ dn̄m glorie cru/
cifixiſſent et vbi crediderunt per eius
mortem victores exiſtere per ipiꝰ mor
tem fuerunt turpiter debellati necnon
a ſuo dominio ſpoliati.de tali ſpolia/
tione clare loquitur apl̄us ad colloſ.ij.
dicens. Spolians principatus et pote
ſtates traduxit confidenter palā triū
phās in ſemetipſos. ¶ Nota etiā ꝙ
v̄tute ſanguinis chriſti quē fudit por
tas inferni confregit et inde ſanctos
patres eduxit ac ipſum limbum ſpo/
liauit quod dupliciter comprobat viꝫ.
Diuino eloquio.et Morali exemplo.
¶ Primo diuino eloquio zach. viiij.
Tu quoq̄ in ſanguine teſtamenti tui
eduxiſti vinctos tuos de lacu in quo
erat aqua. ¶ Secūdo morali exēplo
legitur in hiſtorijs ſcolaſticis ꝙ rex ſa
lomon habebat ſeruitionem pullū vnū
habentem quā in cauea vitrea nutrie
bat Cum vero pater pullum ſuum mi
nime habere poſſet vermem quendā
de deſerto portauit de cuius ſanguine
caueam ipſam liniuit et continuo fra/
cta fuit et ſic pullum de cauea illa ex/
traxit ¶ Moraliter vermis ille de
notat chriſtum de quo dicitur in p̄s.
Ego autem ſum vermis ⁊ non homo
Ratio quare dicitur vermis eſt. quia
vermis non naſcitur per generationē
carnalē.ſꝫ de humore terre virtute ra
dij ſolaris producitur.⁊ ſic vermis pa
trem habet in celis ſcilicet ſolem.ma/
trem vero in terris ſcilicꝫ terre humo
rem. Sic chriſtus patrem habet in ce
lo ſine matre et in terra matrem ſine
patre pulli in cauea infernali incluſi
erant ſcilicet ſancti patres. Et ideo hic
vermiculus id eſt chriſtus venit et ſui
precioſi ſanguinis virtute caueam illā
confregit et ſanctos patres inde edu/
xit.Unde in p̄s dicitur. Contriuit por
tas ereas et vectes ferreos confregit.
¶ Pro premiſſorū intelligentia ma
gis in ſpeciali puto vtile de infra ſcri/
pta queſtione querendum vel inue/
ſtigandum videlicet vtrum demones
chriſti incarnatonem et humani ge/
neris per ipſius mortem redemptionē
per ſuam cognouerunt ſapientiam an
non?Et primo videtur ꝙ non.dicit.n.
gloſa ſuper illo verbo apoſtoli ſupe/
rius allegato.Si enī cognouiſſent ⁊c.
ꝙ demones non cognouerunt per ſuā
ſapientiā de redemptione humani ge
neris per chriſti mortem implendam
Et alibi non ſciebant ſacramentum in
carnationis ⁊ paſſionis. ¶ Econtra
videtur ꝙ cognouerunt ipſum filium
dei eſſe ſm ꝙ habetur Luce.iiij. Ubi
dicit̄ ꝙ cognouerunt ea que dicta erāt
per prophetas.ſed per prophetas di/
ctum erat de incarnatione et humani
generis redemptione ergo hoc ſacra/
mentum cognouerunt. Hoc etiam pro
batur per illud quod ſcribitur exo.iij.
capitulo.Ubi dicitur. ſurrexit in terra
rex nouus.gloſa.Mihi videt̄ de hijs

que a ꝓphetis et a patriarchis ſ aduē
tu chriſti dicta fuerant quia ſentit ven
turum qui exuat principatꝰ eius et po
teſtates et cū fiducia triūphet eos et
aſſignat in ligno crucis. ¶ Sed quid
aliud eſt ſentire venturum niſi ſacra/
mentū humane redemptionis cogno
ſcere. ¶ Secundo dicendum eſt ꝙ
demones non cognouerunt certitudi/
nali cognitione ipſum eſſe filium dei
Unde dicitur in gloſa.j.ad corinth.ij.
Ex ſuſpitione magis ꝗ ex cognitione
dixiſſe credendi ſunt quid nobis et ti
bi fili dei. Ad aliud quod obijcitur in
contrarium dicendum ꝙ illud ſentire
de quo loquitur origenes in gloſa nō
eſt aliud ꝗ conuincere ex hijs que iā
dicta erant in lege et prophetis non.n.
ſic cognouerunt quemadmodum ſan
cti prophete. Santi enim prophete ex
reuelatione ſibi facta cognouerunt. De
mones vero ex dictis in lege et ꝓphe
cijs hoc coniecerunt vel ſi aliqua certi
tudo fuit ꝙ filius dei eſſet per ſigno/
rum potentiam non preuidit per eius
mortem ſe eſſe damnandum vel pote
ſtatem ſibi auferendam. Super illud
prima ad corinth.ij.ſuperius allegato
Si eum cognouiſſent ꝛc. gloſa. non ſi
neret illum dyabolꝰ crucifigi per quē
ius ſuum ſe perdere ſciret. Et ſuper il
lud Luce.iiij. Exibant demonia ꝛc. gl.
Non ideo illum crucifigit quia filium
dei ignorat ſed quia eius morte ſe dā/
nandum non preuidit.

¶ Quīdecimū preceptū ſecunde partis metrice.

Aduerſus notū noli cōtēdere verbis. Lis minimis verbis in/terdum maxima creſcit.

¶ Ualus pmi metri materia ple
A niſſime tractatur et habetur ſupra in
quarto autoris precepto prime partis
metrice. Contra verboſos noli conten
dere ꝛc. Ita ꝙ non expedit antedictā
materiam refricare ſoluo ꝙ quia autor
ſpecifice dicit ꝙ non eſt contendendū
verbis aduerſus notum puto vtile di
ſcutiendum fore vtrum hoc ſit preciſe
tenendum ſcilicet cum nullo modo ſit
verbis contendendū vel ſit dare cau
ſam in quo quis cum noto vel cū alio
quocunq̄ verbis contendere poſſit vt
puta in iudicio res ſuas repetendo vel
huiuſmodi. ¶ Primo videt̄ ꝙ non
poſſit ſine peccato cōtendere per illud
quod habetur math.v. Ei qui vult in
iudicio tecum contendere et tunicā tuā
tollere dimitte ei pallium. gloſa. anteꝗ
contendas. Licet enim infirmis ſua re
petere ſed non in iudicio contendere.
¶ Item per illud quod dicitur.j.
ad corinth.vij. Si frater cum fratre
in iudicio contendit et hoc apud infi/
deles malum eſt quanto apud fideles
eſt peius. ¶ Item prouer.xx. Ho/
nor eſt homini qui ſe ſeparat a conten
tionibus omnes ſtulti miſcentur con/
tumelijs. ¶ Contra. mouere cauſā
ante iudicem eſt mouere controuerſiā
ſed licitum eſt imperfectis mouere cau
ſam coram iudice. ergo licitum eſt eis
contendere corā eo. ¶ Propterea
ſuper illud prouer.iij. Ne cōtendas ad
uerſus hominem fruſtra cum ille ni/
hil mali fecerit. Dicit ibi glo. Nō vetat
contendere aduerſus eum qui malefe
cit vt contendat̄ q̄ hoc fruſtra non fit
quod certa neceſſitas cogit. Cū igitur
neceſſitas infirmorum exigat ſua repe
tere in iudicio et eſt ibi contentio ergo
contentio non eſt peccatū. ¶ Hijs
oppoſitionibus breuiter reſpondetur
ꝙ verbū contentionis aliquando im
portat in ſe peccatum. ſicut in verbo il
lo gregorij ſuper illud prouerbi.xvij.
Qui dimittit aquam caput eſt iurgiorū
et idem grego. in moralibꝰ dicit ꝙ tūc
aqua dimittitur cum lingue fluxus in
contentionē effrenatur dimiſſio aque

B

iurgioꝝ caput efficitur. q꜠ per lingue
incontinentiam origo diſcordie propi
ciatur ſm hunc modum non eſt licituꝫ
in iudicio contendere nec ſua conteͤtio
ne repetere. Aliquando enim verbum
contentionis nō aliter dicit niſi cōtro
uerſie modū que etiā fit aliqñ ex debi
ta cauſa et ſm hoc cauſa exiſteͤte licita
licitū eſt contendere. vñ dicit gre. Nō
ſolū cara eſſe debet ne noſtra ſubtra/
hant. ſed ne rapientes voce ſua ſemet
ipſos ꝑdant. ſm aūt ꝙ cōtendere im
portat diſcordiā que generatio eſt odij
et ſcandali non eſt licitū in iudicio cō/
tendere. vñ dicit ariſtote. Qui accuſat
actor eſt controuerſie diſcordia odium
generat odiū nō eſt cum caritate. cari
tas mater eſt vnitatis. Et dicit gre. Dū
ꝓ terrena re pax a corde cū proximo
ſcinditͤ oportet ꝙ plus res ꝙ̃ ꝓximꝰ
diligatur. et hoc modo nō eſt licitū ſua
cū cōtentione repetere et ſic patet veri
tas. ¶ Pro ſecundi vero metri intel
ligentia ac etiā obſuantia vicꝫ. Lis mi
nimis verbis ꝛc̃. Eſt breuiter ſciendꝫ
ꝙ inter alios phos qui aſſignauerunt
rerū generationis principia fuit empe
docles qui dixit ꝙ amicicia et concor
dia erant ſanctificatiōis principia ꝛ ge
nerationis cauſa. vñ quando pacē ha
bebant adinuicē elementa tūc genera
bantur omnia. quando vero litem ha
bebant et diſcordiam tunc altricabantͤ
et corrumpebantͤ omnia. vnde lites et
odia erant ſm eum corruptionis cā ut
phus recitat in pluribus locis. Sic in
ꝓpoſito ɔtingit ꝙ inter notos et ami
cos ex verbis diſconuemētibus. Ma
xima lis. i. maxima diſcordia Creſcit. i.
oritur. Interdum. et vt plurimū etiaꝫ
non ſolum ex magnis verum etiaꝫ ex
minimis verbis. i. paruis locutionibꝰ
quandoqꝫ multe corruptele cauſantur
et oriuntur. quod eſt contra vere ſapiē
tie effectum facere que docet audito/
rem eſſe pacificum. Et quia lis et con
tentio amicicie ꝛ paci maxime repu/
gnant. ꝓ tanto autor hoc ſuum prebet

documentū ꝑ quod lites atqꝫ diſcor/
dias docet euitare dicens. Lis minimis
verbis ꝛc̃. Propterea eccl. xj. ca. ſcribi
tur. A ſcintilla vna augetur ignis et ab
vno doloſo augetͤ ſanguis ꝛ idō ad litē
cauendā docemur eccl. xxviij. Abſtine
te a lite et minues peccata. hō. n. ira/
tus aſcondit litē ꝛ vir peccator et liti/
gioſus turbabit amicos ꝛ in medio pa
cē hñtiuꝫ īmittit inimiciciā certamē fe
ſtinatū accēdit ignē et lis feſtināſ effū
dit ſanguinē. Iſtud preceptū eſt quaſi
idē cū. xxvj. ꝑcepto prime ptis metrice
Litē inferre caue ꝛc̃. ibi recurre ſi pla
cet. ¶ Pro huius ſcdi metri intelli
gentia magis in ſpeciali vtile puto de
infraſcriptis dubitabilibꝰ inueſtigādꝫ
fore. Et primo qd ſit lis vel litigiuꝫ et
quot ſant circa huiuſmodi litigiū atteͤ
denda. Scdo vtrū litigioſus plus pec
cet ꝙ̃ adulator. ¶ Quo ad primum
queſitū rñdetur ꝙ litigiū ꝓut hic ſu/
mitur eſt cū vnꝰ verbis alterꝰ cōtra
dicit in qua cōtradictiōe ſm ſanctū tho
mā in. ij. ij. q. cxvj. duo ſūt attēdi. qñꝫ
eñ contingit cōtradictio ꝓpter hoc ꝙ
contradicēs recuſat perſone dicenti cō
ſentire ex defectu amoris animos vi/
uentis et hoc pertinet ad diſcordiā ca/
ritati contrariam. quandoqꝫ vero con
tingit ꝓpter hoc ꝙ contradicens non
veretur contriſtare dicentem et ſic fit
litigium quod amicicie vel affabilitati
opponitur ad quam pertinet delecta/
biliter alijs conuiuere. Unde. iiij. ethi.
dicit philozophus ꝙ illi qui ad omnia
contrariantur contriſtandi cauſa nec
quoſcunqꝫ curantes diſcoli et litigioſi
vocantur. ¶ Quo ad ſecundum
etiam queſitum reſpondit beatus tho
mas vbi ſupra dicens ꝙ cum virtus
amicicie principalius tendat ad dele/
ctandum ꝙ̃ ad contriſtandum ideo li
tigioſus qui ſuperhabundat in contri
ſtando grauius peccat ꝙ̃ adulator et
qui ſuperhabūdat in delectando per
accidēs cū poſſit eſſe ecōuerſo puta ſi
in aliquo particulari adulator magis